

Bulletin

2026/2.

MAGYAR KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
MELLETT MŰKÖDŐ

ÁLLANDÓ VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG

ARBITRATION COURT ATTACHED TO THE
HUNGARIAN CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

BULLETIN

2026/2.

Felelős szerkesztő: Dr. Berzeviczi Attila

Kiadó neve, székhelye: Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, 1122 Budapest, Pethényi köz 10.

Kiadásért felelős személy: Csókay Ákos

ISSN 3058-0633 (Online)

Szerkesztőbizottság:

Dr. Berzeviczi Attila

Prof. Dr. Boóc Ádám

Dr. Schmidt Richárd

Tartalom

VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS A VÁLTOZÓ VILÁGBAN – A Vbt. a 40 éves UNCITRAL Modelltvörvény tükrében: Konferencia a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán	5
Prof. Dr. Vörös Imre NYITÓBESZÉD	7
Dr. Burai-Kovács János, A Választottbíráskodás a gazdaság magánautonómián alapuló Szolgáltatánya - avagy a változó világban hogyan formálódott a választottbíráskodás Magyarországon.....	9
Dr. Timár Kinga, PhD, LL.M Variációk egy témára - A választottbírói szerződés alaki érvényessége.....	12
Dr. Bán Dániel, PhD Harmadik személyek a választottbírói eljárásban	15
Dr. Schmidt Richárd, LL.M, PhD Kompetenz-kompetenz dilemmák - avagy a választottbírói hatásköri döntés problémái a Vbt.-ben	17
Dr. Katona János, Az MKIK Állandó Választottbírói a mesterséges intelligencia használatára vonatkozó iránymutatása.....	20
Dr. Pataki Petra, Pártatlanság és függetlenség a választottbírói eljárásokban -az algoritmikus elfogultság kihívásai az UNCITRAL Modelltvörvény és a Vbt. rendszerében.....	23
Dr. Korózs Péter, A német választottbírói reformterv tanulságai – lehetséges irányok a magyar szabályozás számára	26
dr. Rajkai Bence, Az adjudikáció szerepéről és lehetőségéről – különös tekintettel a FIDIC vitarendezési mechanizmusaira –	29
Dr. Csonka Balázs, Relatív érvénytelenítési okok – átfedések az egyes érvénytelenítési okok között	32
Dr. Raffai Katalin Edit, PhD Mikor ütközik közrendbe a választottbírói ítélet? Néhány gondolat a Modelltvörvényről és a gyakorlati alkalmazásról	35
Prof. Dr. Boóc Ádám, DSc Észrevételek a választottbírákkal szembeni felelősségre vonás esetén alkalmazandó jog egyes kérdéseihez	38

Dr. Sveda Tamás György, LL.m a választottbírók kártérítési felelőssége az uncitral model law, a vbt. és a magyar bírói gyakorlat alapján	41
Dr. Németh Csaba, LL.M, PhD Szankciós jog és a választottbíráskodás kapcsolata az EUB előtti C-802/24. és C-701/25.sz. ügyek tükrében	44
dr. Kozma Gábor Levente, A kereskedelmi választottbíráskodás és az uniós jog kapcsolata: a kereskedelmi választottbíráskodás a tagállami eljárási autonómia fényében	47
dr. Muraközy Balázs, A sportválasztottbíráskodás és az uniós jog viszonya - Autonóm rezsimiek találkozása a svájci Sportdöntőbírószágon keresztül	51
Dr.Berzeviczi Attila, záróbeszéd	54
Dr. Kozma Gábor Levente, Beszámoló a Fiatal Magyar Választottbírói Közösség „Perspectives for Young Hungarian Arbitration Practitioners” címmel megrendezett nyitó konferenciájáról	56
Dr. Bencsik Imola, A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás elméleti modelljeinek gyakorlati aspektusai.....	59
Dr. Schmidt Richárd, Recenzió Bán Dániel „Választottbírói szerződések. Vívódások polgári jog és nemzetközi magánjog határán” című könyvéről.....	75
Választottbírói határozatok.....	80
3/6/2024. Választottbírói ítélet.....	80
Bulletin – A Kereskedelmi Választottbírószágon online folyóirata Felhívás Szerzőknek	88

VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS A VÁLTOZÓ VILÁGBAN – A Vbt. a 40 éves UNCITRAL Modelltörvény tükrében: Konferencia a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán 2026. május 13. napján

A magyar választottbíráskodás történetében az UNCITRAL Nemzetközi Kereskedelmi Választottbíráskodásról szóló Modelltörvényének 1985. évi elfogadása mérföldkőnek számít, mivel a hazai jogalkotó e nemzetközi soft law forrás alapján fogadta al a választottbíráskodásról szóló- 1994. évi LXXI. törvényt („rVbt.”). A Modelltörvény 2006. évi felülvizsgálata szintén fontos lépés, mivel a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX törvény elfogadásának egyik indoka az volt, hogy a hazai jogszabályt e módosításokkal szükséges összhangba hozni. A fentiek alapján a hazai választottbíráskodással kapcsolatos aktuális kérdések és fejlődési irányok megvitatására a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara a Magyar Választottbírószági Egyesület és a Magyar Kereskedelmi- és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírószág közös konferenciát szervezett 2026. május 13-án „VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS A VÁLTOZÓ VILÁGBAN – A Vbt. a 40 éves UNCITRAL Modelltörvény tükrében” címmel. A kerek évforduló megünneplése mellett a rendezvény célul tűzte ki, hogy fórumot biztosítson a magyar választottbíráskodás múltját, jelenét és jövőjét érintő gondolatok megosztására, továbbá, hogy elősegítse a választottbíráskodással kapcsolatos eszmecserét négy szekcióra osztva a témaköröket.

Az első részben Prof. Dr. Vörös Imre (MTA) és Prof. Dr. Boóc Ádám (KRE-ÁJK) megnyitóját követően, Dr. Burai-Kovács János (MKIK VB korábbi elnöke), Dr. Timár Kinga PhD (ELTE-ÁJK), Dr. Bán Dániel PhD (KRE-ÁJK) és Dr. Schmidt Richárd PhD (MVbE elnöke, PPKE-JÁK) előadásai a választottbírószági megállapodás és hatáskör kérdéseit vizsgálták, bemutatva a választottbíráskodásnak a gazdasági magánautonómiahoz fűződő kapcsolatát, a választottbírószági szerződés alaki érvényességének problémáit, a harmadik személyek választottbírószági eljárásban betöltött szerepét, valamint a választottbírói hatáskör Vbt.-beli szabályozásával kapcsolatos dilemmákat a Kompetenz-Kompetenz elv tükrében.

A második szekcióban Dr. Katona János (MKIK VB Elnökségi tag, ügyvéd), Dr. Pataki Petra (ügyvéd), Dr. Korózs Péter (ügyvéd) és Dr. Rajkai Bence (ügyvéd) előadásai a választottbírószági eljárások aktuális kihívásait vették górcső alá. Az előadások érintették a mesterséges intelligencia Kereskedelmi Választottbírószág előtti eljárásokban történő használatát, a pártatlanság és függetlenség hagyományos követelményeinek mesterséges intelligencia korában jelentkező új kihívásait, a német választottbírószági eljárás jog reformjának magyar szabályozás szempontjából levonható tanulságait,

valamint az adjudikáció nemzetközi és hazai választottbíráskodásban betölthető szerepét és lehetőségeit.

A harmadik részben Dr. Csonka Balázs (Fővárosi Ítéltábla, bíró), Dr. Raffai Katalin (PPKE-JÁK) PhD, Prof. Dr. Boóc Ádám (KRE-ÁJK), és Dr. Sveda Tamás (ügyvéd) a választottbíróági ítéletekkel és a választottbírói felelősséggel kapcsolatos kérdéseket elemezték. Előadásaik a választottbírói ítélet relatív érvénytelenítési okaira, a választottbíróági ítélet közrendbe ütközésének problémájára, a Modelltörvény gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos megfontolásokra, a választottbírói felelősségre alkalmazandó jogra, valamint a választottbírák kártérítési felelősségére fókuszáltak az UNCITRAL Model Law, a Vbt. és a magyar bírósági gyakorlat tükrében.

A zárószekcióban Dr. Németh Csaba PhD (MVbE Elnökségi tag, ügyvéd), Dr. Kozma Gábor (ügyvédjelölt) és Dr. Muraközy Balázs (ügyvédjelölt) a választottbíráskodás európai dimenzióját vizsgálták. Az előadások a szankciós jog és a választottbíráskodás kapcsolatát az EUB előtti C-802/24. és C-701/25. számú ügyek tükrében, a kereskedelmi választottbíráskodás és az uniós jog viszonyát a tagállami eljárási autonómia fényében, valamint a sportválasztottbíráskodás és az uniós jog kapcsolatát mutatták be. A konferenciát Dr. Berzeviczi Attila (MKIK VB Elnöke) beszéde zárta le, melyben összefoglalta a konferencián elhangzott legfontosabb megállapításokat.

Ezúton is köszönjük minden előadónak, résztvevőnek és közreműködőknek, akik hozzájárultak a konferencia sikeres megvalósításához. Külön köszönet illeti Prof.Boóc Ádám Dékánhelyettes Urat, valamint a Károli Gáspár Református Egyetem Állam - és Jogtudományi Karát, hogy helyszínt és szakmai támogatást biztosítottak az esemény számára.

Az előadások összefoglalóit az alábbiakban közöljük.

Dr. Schmidt Richárd

Prof. Dr. Vörös Imre² NYITÓBESZÉD

Amikor egy jogász a választottbírói székben helyet foglal, tudathasadásos állapotba kerül – jobban, mint egy hivatásos bíró. Hiszen a választottbíró előző nap még ügyvédként képviselte ügyfelét, tehát egy leendő vagy már folyó jogvita egyik nézőpontját, oldalát domborította ki, vagy pedig elméleti jogászként a probléma tudományos aspektusait vizsgálta, a meginduló választottbírószági eljárásban már mindkét peres fél szempontjai azonos súllyal keverednek elméjében. Amikor választottbíróként kézhez kapom a keresetlevelet, sűrű könnyhullatások közepette preparálom ki azt, látván (a felperes előadásából), hogy micsoda „gengszter-alperes” alattomos manővereinek áldozata ő. Ám amikor megkapom az alperesi válasziratot, megint sűrű könnyeket ejtek amiatt, hogy felperes micsoda egy „hazudozó gazember”, aki ráadásul még engem is: a magasan kvalifikált választottbíró is „bepalizott”. A keresetlevél alapján még egyértelműnek tűnő, világos kép hirtelen homálynak adja át helyét. Az eljárás során egymást követő döntésekkel: végzésekkel, majd az esetek többségében az ítélettel eloszlatni ezt a homályt: ez az eljárás célja.

Az eljárás során tehát egyrészt az eljáró tanács tagjai számára világosodik meg a tényállás minden kis részlete, és a jogvita jogi mibenlétét illető választottbírószági álláspont, másrészt felmerül annak lehetősége is, hogy a tanács fokozatosan láttassa – persze nagyon óvatosan, és a prejudikáció látszatát is kerülve – azt, hogy az eljárás előre haladtával hogyan alakul a felek perbeli helyzete. Ezt közvetetten amúgyis érzékelteti az eljáró tanács a bizonyításra, a tényállás tisztázására irányuló pervezető végzéseivel, és a feleknek feltett kérdéseivel. Érzékeltetheti így azt, hogy melyik peres fél tényállásra vonatkozó és jogi álláspontja erősebb, mint a másik felé, és azt is, hogy melyek a gyengéi. Eljőhet így az a pillanat, amikor a választottbírószág – ezt a felhívást megfelelően előkészítve – egyezség kötésére hívhatja fel a feleket. A megfelelő előkészítés tehát egy keskeny ösvényt kínál a választottbírószág számára, amely a hallgatás és a prejudikatív túlfecsegés között húzódik. Egy ilyen óvatos felhívásba foglalt közlés olyan helyzetbe hozhatja a feleket, hogy jobban lássák: a per adott szakaszában milyen pozícióban vannak, approximatív mire számíthatnak.

A választottbírószági eljárásban tehát véleményem szerint az egyezség kötésére történő – megfelelő időpontban tett, nem elsietett – felhívásnak nagy jelentősége lehet: hasonló, mint a végzéseknek és az ítéletnek, csak éppen nem annyira formalizált. De hát a választottbírószágon folyó jogvita a maga nem agyonformalizált eljárásával éppen ezt a lehetőséget hordja méhében. Kihordása így az eljáró tanács implicit lehetősége, és talán minden fél, és az eljáró tanács számára is esély az ügy minél

² Prof. Dr. Vörös Imre, az MTA Rendes tagja

konfliktusmentesebb lezárására. A felek egyezségre történő felhívása ugyanis célszerűen együtt jár annak az elcsépett közhelynek a megvilágításával is, hogy „a legrosszabb egyezés is jobb, mint a legjobb, legalaposabb, legszínvonalasabb ítélet”. Hiszen amíg az ítélet a választottbíróság szövegezésében az eljáró tanács ténybeli és jogi meggyőződését tükrözi, az egyezés szövegét-tartalmát maguk a felek alakítják közösen.

A felek ilyen mediatív noszogatását a választottbíráskodás nehéz, de szép művészetének lehetne nevezni: *ars arbitralis*-nak.

Dr. Burai-Kovács János³

**A VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS A GAZDASÁG MAGÁNAUTONÓMIÁN
ALAPULÓ SZOLGÁLÓLÁNYA - avagy a változó világban hogyan
formálódott a választottbíráskodás Magyarországon**

A jog a politika szolgátlány, hivatkoztak korábbi jogszociológiai tanulmányok marxista filozófusokra a közjogi alá-fölrendeltségi viszonyokat is figyelembe véve. A jelen referátum szerzője módosítva ezt a mondást arra hívja fel a figyelmet, hogy a gazdaság, a kereskedők joga ezzel szemben mindig a szerződéses szabadság, a mellérendeltség a gazdaság szereplői, a kereskedők akaratautonómiáján alapult. A szolgátlány azonban nem csupán szolgál, hanem egyúttal szolgálta, ami a magánjogi viták rendezésének természetéből adódik. Hogyan alakult ezek után a választottbíráskodás a XX. és XXI. század követelményeihez igazodva, melyek voltak a főbb fejlődési irányok?

A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás hatása

A második világháború után a választottbíráskodás szerepe kizárólag a nemzetközi kapcsolatok területén maradt meg, a belső gazdasági viták terén ezt a magánautonómián alapuló, a polgárok és szervezetei szerződésén alapuló vitarendezési módot a magyar jogalkotás (ideértve a Pp. vonatkozó rendelkezéseit is) nem tette lehetővé. A KGST országok külkereskedelmi szerződésai (KGST ÁSZF-ek) maguk is tartalmazták ezt a vitarendezési módot. A nemzetközi gazdasági kapcsolatokban a szerződő felek túlnyomó részt előnyben részesítik és részesítették a választottbíráskodást valamely nemzeti bírósággal szemben. Magyarország is számos nemzetközi egyezményben vállalta, hogy elismeri és támogatja a nemzetközi kereskedelmi viták választottbírósi úton történő elbírálását. Ezen egyezmények közül az ENSZ keretében létrejött 1958.évi New York-i Egyezmény és az ENSZ Európai Gazdasági Bizottsága által 1961-ben elfogadott nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló Európai Egyezmény mellett a témánk szempontjából kiemelten fontos 1985-ben elfogadott ENSZ(UNCITRAL) Modelltvényt és annak 2006-os módosítását kell figyelembe venni. A modelltvények nem kötelező érvényűek, jogharmonizációs célokat szolgáltak, de felépítésükben a modern választottbíráskodás felépítését tükrözték. Az 1985.évi UNCITRAL modelltvény alapján jött létre a rendszerváltást követő igények, követelmények szerint a választottbíráskodásról szóló 1994.évi LXXI. törvény, mely nem kizárólag a nemzetközi, hanem a magyar választottbíráskodásra is alkalmazhatóvá tette a törvény rendelkezéseit, fenntartva azt, hogy a nemzetközi ügyekben akkor még csak az MKIK mellett szervezett intézményes választottbírósi járhatott el. A törvény részletesen szabályozta, hogy milyen viták vihetők választottbírósi elé, melyek a választottbírósi kikötésének

³ Az MKIK mellett működő Választottbírósi korábbi elnöke, ügyvéd

megalakulásának, működésének a vita elbírálásának kógens és diszpozitív rendelkezései. Rendezte az állam bíróságának és a választottbíróság kapcsolatát. Alapvető hangsúlyt helyezett az eljárás bizalmas jellegére, arra, hogy az eljárásban a felek üzleti titkait tárgyalják.

Az UNCITRAL Modelltörvény 2006-os módosítása és a XXI. századi felgyorsult gazdasági verseny hatásai, bizalmasság és transzparencia iránti igény

A törvényhozás szintjén is érzékelhető volt a változtatás szükségessége és ennek megfelelően született meg a versenyképességet elősegítő törvények csomagjának részeként 2017.évi LX. törvény, amely számos újdonságot hozott, amelyből csak a témánk szerint leglényegesebbet a bizalmasság megőrzése mellett a transzparencia iránti igényt emeljük ki. A transzparencia követelményét felismerték a vezető nemzetközi választottbírósági intézmények is, és mind a mai napig küzdenek azzal, hogy hogyan biztosítsák az eljárásaik átláthatóságát és a joggyakorlat megismerhetőségét igénylő követelményét az eljárás bizalmas jellegének megőrzése mellett. Az ICC pl. azt a megoldást választotta, hogy amennyiben a felek nem tiltják meg, akkor a teljes ítéletet publikálja a választottbírák valamint a felek és jogi képviselőik feltüntetésével. A Vbt. sokak által merésznek tartott szabályozásában úgy rendelkezett⁴, hogy a Kereskedelmi Választottbíróság elnökének biztosítani kell, hogy a Kereskedelmi Választottbíróság ítéletei és ügydöntő végzései 6 hónappal a meghozataluk után anonimizált formában hozzáférhetőek legyenek. A választottbírósági döntések, mint jogforrások egyrészt kereshető formában a Kereskedelmi Választottbíróság honlapján másrészt az Orac Kiadó Jogkódexén és a Wolters Kluwer online platformján is hozzáférhetőek már a jogkeresők érdekében. Sőt, ezek a döntések és kiemelt, választottbírósági tárgyú angol nyelvű szaktanulmányok a Jus Mundi párizsi székhelyű társaság digitalizált formában feldolgozott anyagai között is hozzáférhetőek bárki számára, aki-szerte a világon-internet kapcsolattal rendelkezik az un. „public acces to justice „követelményét segítve.

A döntés transzparenciája mellett kiemelten fontos az eljárás integritásának és bizalmas jellegének garantálása mellett az eljárás transzparenciájának biztosítása a felek és képviselőik számára. A jogvita rendezése ugyanis meghosszabbítja a magánjogi szerződések élettartamát a felek közreműködésével. A szerződő felek a lex. contractus által biztosítva a választottbírósági szerződésük részévé tehetik eljárásuk szabályait, közöttük, szemben az állam bíróságának eljárásával, nemcsak anyagi de eljárási jogviszony is keletkezik. A Kereskedelmi Választottbíróság Eljárási Szabályzata⁵ összhangban a Ptk. rendelkezéseivel⁶ a kógens rendelkezések kivételével az előkészítő egyeztetés intézményének

4 Vbt. 62.§ (2) bekezdés b) pontja

5 Eljárási Szabályzat 31.§ és 32.§

6 Ptk.6:63. § (5) és 6:78.§ (2) bekezdései

bevezetésével biztosítja⁷, hogy a felek, illetve jogi képviselőik, valamint az eljáró választottbíró/k, az előkészítő egyetetés keretében módosítsák, az ügyükhöz igazítva testre szabják az eljárásuk szabályait.

Ekkor meghatározhatják a bizonyítási eszközöket, az eljárás időrendjét, az iratváltás szabályait, határidejét, kinek mi a feladata, legyen-e szóbeli tárgyalás, a döntéshozatal várható idejét. Ezáltal a felek számára is egyértelmű és áttekinthető, hogy az ügyük gyors, üzleti titkaik védelme mellett történt elbírálása mikorra várható.

Intézményes választottbíróságok készíthetnek választottbíróági ajánlási listát is (ld. a Kereskedelmi Választottbíróóság ajánlási listája) ahol ugyancsak áttekinthető formában van feltüntetve a magyar és külföldi szereplők szakmai nyelvi ismerete, lehetőséget biztosítva a felek számára, hogy az ügyükhöz a leginkább értő választottbírókat jelöljék.

Egy mondat az ötödik ipari forradalom újdonságainak kihatásáról

Nem kétséges, hogy a választottbíráskodás is alapvetően változni fog az elkövetkezendő évtizedekben. Az online technikák, az infrastruktúra változásai, a hardver-és szoftver rendszerek rendszeres megújulása, a felhőben tárolt dokumentumok helyzete és biztonsága, a mesterséges intelligencia (MI vagy AI, ahogy tetszik) az ötödik ipari forradalom századában új megoldási lehetőségeket kínálnak. Ezeket a rugalmas technikai-eljárási lehetőségeket a felek érdekében meg kell ragadnia a szolgáltatlánynak és annak érdekében kell szolgáltatnia. A választottbíráskodásban azonban a felek magánautonómiája változatlanul megmarad. A felek és a választottbírák fogják eldönteni, hogy mit szeretnének a XXI század technikai lehetőségeiből, a technika újdonságaiból az eljárásuk során alkalmazni. A felek és a választottbírók közös gondolkodása, a választottbírák intellektuális döntése nem helyettesíthető a jövőben sem.

⁷ Eljárási Szabályzat 36.§

Dr. Timár Kinga, PhD, LL.M⁸
Variációk egy témára - A választottbíróági szerződés alakí
értvényessége

A legtöbb jogrendszerben a választottbíróági szerződéssel szemben alakisági követelmények érvényesülnek – az egyszerű szóbeli megállapodást a jogrendszerek többsége nem ismeri el. A New York-i Egyezmény⁹ mintájára az UNCITRAL Modell törvény¹⁰ eredeti szövege és az azt átültető rVbt.¹¹ is írásba foglalást követelt meg. Az alakisági követelmények terén ugyanakkor az elmúlt évtizedekben jelentős változások mentek végbe: egyrészt az alakisági követelményeknek követniük kellett a technológiai fejlődést, másrészt az alakisági követelmények körében egy fokozatos liberalizáció figyelhető meg. Az előadás során azt vizsgáltam, hogy a Vbt. alakisági követelményei – az UNCITRAL Modell törvény 2006-ban módosított szövegével összevetve – hol helyezkednek el ebben a fejlődési ívben és milyen konkrét kérdéseket vetnek fel.

Az UNCITRAL Modell törvény alakisági követelményei

Az UNCITRAL Modell törvény 2006-ban módosított VII. cikkének 1. változata – annak (2)-(6) bekezdései – szerint a választottbíróági megállapodást írásba kell foglalni. A Modell törvény az írásbeliség kapcsán rendkívül liberális koncepciót követ: írásban megkötöttnek minősíti a választottbíróági megállapodást, ha annak tartalma bármilyen módon rögzítésre került, függetlenül attól, hogy a választottbíróági megállapodást szóban, ráutaló magatartással vagy más módon kötötték meg.¹² A Modell törvény szerint az írásbeliséghez aláírásra nincs szükség.¹³ A Modell törvény ezzel összhangban szabályozza az elektronikus kommunikáció útján létrejött választottbíróági megállapodásokat is: elektronikus aláírást nem követel meg, pusztán azt, hogy a megállapodás tartalma a felek számára kölcsönösen hozzáférhető és későbbi hivatkozás céljából használható, azaz visszaidézhető legyen. Ennek az e-mail útján történő szerződéskötés is megfelel, amint azt a Modell törvény egyértelművé is teszi.¹⁴ A Modell törvény írásban létrejött választottbíróági megállapodásnak tekinti továbbá a keresetben a választottbíróági megállapodás létezésére utaló állítást és a védekezésnek az erre

8 Ügyvéd, választottbíró, az ELTE-ÁJK Polgári Eljárásjogi Tanszék egyetemi adjunktusa.

9 A külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény (United Nations, Treaty Series, vol. 330, p. 3.).

10 A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló Modell törvény (Egyesült Nemzetek Szervezete dokumentumok A/40/16, I.sz. melléklet, A/61/17, I.sz. Melléklet) – az UNCITRAL által 1985. június 21. napján elfogadott és 2006. július 7. napján módosított szöveg.

11 A választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény.

12 Modell törvény VII. cikk (1. változat) (3) bek.

13 Cuniberti, Gilles: *The UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration – A Commentary*. Celthenham – Northampton, Edward Elgar Publishing, 2022. 86.

14 Modell törvény VII. cikk (1. változat) (4) bek.

vonatkozó vitatás nélkül történő előterjesztését.¹⁵ A Modelltörvény a főszerződéstől elkülönült dokumentumban foglalt választottbírószági megállapodást is írásban megkötöttnek ismeri el abban az esetben, ha a főszerződés magában foglalja a választottbírószági kikötést tartalmazó dokumentumra való hivatkozást, feltéve, hogy e hivatkozás a külön dokumentumot és ezáltal az abban foglalt választottbírószági kikötést a szerződés részévé teszi.¹⁶

A Vbt. alakisági követelményei

A Vbt. 8. § (2)-(5) bekezdései első ránézésre szinte szó szerint megegyeznek a Modelltörvény VII. cikkének 1. változatával. Az ördög azonban a részletekben rejlik. Lényeges különbség az, hogy a Vbt. a Modelltörvény írásbeliségre vonatkozó, rendkívül liberális definícióját – az írásbeliségnek a bármilyen módon történő rögzítés megfelel – nem vette át. Ennek az lehet az oka, hogy a magyar jogban a Ptk. a szerződésekre vonatkozó általános szabályok között meghatározza az írásbeliség fogalmát. A Ptk. 6:7. § (2) bekezdése szerint a törvény eltérő rendelkezése hiányában a jognyilatkozat akkor minősül írásba foglaltnak, ha jognyilatkozatát a fél aláírta. Emellett a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése tartalmaz egy technológia-semleges meghatározást is, amely szerint írásba foglaltnak kell tekinteni a jognyilatkozatot akkor is, ha annak közlésére a tartalom változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor. E rendelkezést a bírói gyakorlat szigorúan értelmezi és általánosságban megköveteli a legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírást.¹⁷ Az elektronikus kommunikáció körében a Vbt.-nek a Modelltörvényt átültető szabálya e Ptk. szabályhoz képest speciális, azt felülíró szabály. A Vbt. és a Ptk. együttes értelmezéséből mindezek alapján egy következetlen – „hibrid” – megoldás rajzolódik ki a választottbírószági szerződés írásbelisége kapcsán: elektronikus kommunikáció alkalmazása esetén az írásbeliség követelményének teljesüléséhez a Modelltörvénnyel összhangban nem szükséges az aláírás, minden más esetben azonban – így a papír alapon történő szerződéskötés esetében is – a Modelltörvénnyel ellentétben az írásbeliségnek feltétele az, hogy a felek a választottbírószági szerződést aláírják.

Az írásbeliség a magyar jog szerint érvényességi kellék.¹⁸ Az alaki hiba mint érvénytelenségi ok orvoslására a Vbt. 8. § (4) bekezdése speciális rendelkezést tartalmaz, amely mellett a Ptk. 6:94. § (1) bekezdésében foglalt szabály – az alakiság megsértése miatt semmis szerződés a teljesítés elfogadásával a teljesített rész erejéig érvényessé válik – alkalmazásának gyakorlatilag nincs helye.

Noha a Vbt. 8. § (4) bekezdése a Modelltörvény VII. cikk (5) bekezdésével ellentétben nem tartalmazza azt, hogy a választottbírószági szerződés létezésének a vitatását a keresettel szembeni védekezésnek

¹⁵ Modelltörvény VII. cikk (1. változat) (5) bek.

¹⁶ Modelltörvény VII. cikk (1. változat) (6) bek.

¹⁷ A sajtó-helyreigazítási kérelmek írásbelisége kapcsán ld. BDT2018. 3931. = PJD2018. 4. (Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.435/2017/3/II.), valamint BDT2019. 3986. (Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.074/2018.).

¹⁸ Kifejezetten a választottbírószági szerződésekkel kapcsolatban ld. pl. EBH2007. 1705 (Legfelsőbb Bíróság Gfv.XI.30.176/2007/5.), BDT2004. 941 (Fejér Megyei Bíróság Gf. 40 049/2002/2.), 2009/6. Választottbírószági határozat (MKIK VB/05005) és 1/8/2021. Választottbírószági végzés (MKIK VB/21004).

kellene tartalmaznia, ezt a Vbt. rendelkezésébe – a Vbt. 16. § (2) bekezdésében foglaltakra tekintettel, miszerint a választottbíróság hatáskörével kapcsolatos kifogást legkésőbb a védekezés előterjesztésével egy időben kell megtenni – bele kell érteni. Míg a Vbt. 16. § (2) bekezdés utolsó mondata alapján akár későbbi vitatás is szóba jöhet, az, hogy a fél egy ilyen késedelmet – a választottbírósági szerződés nem létezésére vonatkozó késedelmes hivatkozást – eredményesen ki tudna-e menteni, igencsak kérdéses.

A külön dokumentumban foglalt választottbírósági kikötés kapcsán az rVbt. hatálya alatt kialakult bírói gyakorlat¹⁹ továbbra is irányadó: az általános szerződési feltételekben foglalt választottbírósági kikötés a magyar polgári anyagi jog alapján szokatlan – „meglepetés” – klauzulának minősül, így a Ptk. 6:78. § (2) és (3) bekezdése szerint csak akkor válik a szerződés részévé, ha arról a másik felet külön tájékoztatják, és a másik fél azt a külön tájékoztatást követően kifejezetten elfogadja.

¹⁹ Ld. pl. BH2012. 296. (Kúria Gfv. IX. 30.374/2011.), EBH2003. 875. (Legfelsőbb Bíróság Gf. I. 32.236/2002.), BH2001. 131. (Legfelsőbb Bíróság Gf. VI. 31.094/2000.), BDT2021. 4315. (Fővárosi Ítéltábla 10.Gpkf.44.214/2020/2.), BDT2013. 2923. (Szegedi Ítéltábla Pf. I. 20 398/2012.) és Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.333/2010/8. Ld. továbbá 1/8/2021. Választottbírósági végzés (MKIK VB/21004).

Dr. Bán Dániel, PhD²⁰
HARMADIK SZEMÉLYEK A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI ELJÁRÁSBAN

A Vbt. 35. §-a értelmében, ha a felek eltérően nem állapodtak meg, a választottbíróági szerződésben nem részes személy akkor vehet részt félként az eljárásban, ha az általa vagy vele szemben előterjesztett igény a választottbíróági szerződés tárgyát képező jogvitával csak egységesen dönthető el, és ha e személy a választottbíróóság hatáskörének írásbeli nyilatkozatban aláveti magát. A Vbt. lehetővé teszi tehát azt, hogy – akár felperesi, akár alperesi pozícióban – olyan személy is részt vegyen a választottbíróági eljárásban, aki a választottbíróági szerződésnek nem alanya. Ebből következően a választottbíróági tanács olyan személy által, illetőleg olyan személlyel szemben előterjesztett igény elbírálására is jogosulttá válhat, aki (amely) nem kötött választottbíróági szerződést.²¹

A harmadik személy belépésének feltételei

A Vbt. hatálybalépésével hazai jogunkban megjelent a harmadik személy választottbíróági eljárásba való belépésének „tisztá” esete, vagyis az, amikor az eljárásba (a választottbíróági szerződésben nem részes) harmadik személy *félként* kapcsolódik be. A harmadik személy eljárásba való belépéséhez a jogszabály értelmében nincs szükség az eljárás egyébkénti feleinek (a választottbíróági szerződést kötő feleknek) a hozzájárulására, elegendő ugyanis, ha az eljárásba belépni kívánó harmadik személy a választottbíróóság hatáskörének írásbeli nyilatkozatban *aláveti magát* (a Vbt. 35. §-ának *diszpozitív* jellegére tekintettel annak ugyanakkor nincs akadálya, hogy választottbíróági szerződésükben a felek a harmadik személyek belépési lehetőségét kizárják).²² A választottbíróági szerződésben nem részes személy kizárólag akkor vehet részt az eljárásban félként, ha az általa vagy vele szemben előterjesztett igény a választottbíróági szerződés tárgyát képező jogvitával *csak egységesen dönthető el*. Az, hogy a harmadik személy által vagy vele szemben előterjesztett igény kizárólag a választottbíróági szerződés tárgyát képező jogvitával egységesen dönthető-e el, alapvetően *anyag jogi* kérdés.

A tanács mérlegelési jogköre

Kérdéses ugyanakkor, hogy van-e (és ha igen, mennyiben) mozgástere a választottbíróági tanácsnak akkor, ha a belépés feltételei fennállnak. Más szóval: elutasíthatja-e a választottbíróági tanács a belépési kérelmet akkor, ha a belépés fent említett jogszabályi feltételei egyébként maradéktalanul

20 egyetemi docens (KRE ÁJK, Európai Jogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszék), ügyvéd, választottbíró

21 BODZÁSI BALÁZS – TANÁCS PÉTER: Az új választottbíróági törvény. *Fontes Iuris*, 2017/4, 46.

22 Amint Okányi Zsolt rámutat, a szabályozás annyiban logikus, hogy ha valamennyi fél hozzájárulása szükséges volna a harmadik személy eljárásba való bekapcsolódásához, akkor a felek akár új választottbíróági szerződést is köthetnének, amire tekintettel a Vbt. 35. §-ához hasonló tartalmú norma fölöslegessé válna. OKÁNYI ZSOLT: *A választottbíróági szerződésben nem részes személy részvétele az eljárásban*. In: VARGA ISTVÁN (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III/III., Budapest, HVG-Orac, 2018, 2930-2931.

megvalósulnak? Álláspontunk szerint a válasz megadásakor a választottbíráskodás *konszenzuális* jellegéből és a felek széles *eljárási autonómiájának* elvéből célszerű kiindulni. Mindezek tükrében úgy véljük, hogy a választottbírószági tanács – diszkrecionális jogkörében eljárva – a konjunktív jogszabályi feltételek fennállása esetén is dönthet a belépési kérelem elutasítása mellett akkor, ha a harmadik személy által előterjesztett belépési kérelemmel szemben valamennyi fél tiltakozik.

A harmadik személy belépésének veszélyei

Aligha vitatható, hogy a harmadik személy választottbírószági eljárásba félként való bekapcsolódásához praktikus megfontoláson alapuló előnyök fűződhetnek. Úgy véljük azonban, hogy ez a konstrukció – főként a *választottbírószági ítélet kikényszeríthetőségével kapcsolatban* – adott esetben nem elhanyagolható kockázatokat is hordoz. Különösen összetett helyzet állhat elő *kényszerű felperesi pertársaság* esetén, vagyis akkor, ha a harmadik személy *felperesi pozícióban* kíván részt venni az eljárásban, amelyre a Vbt. 35. §-a az *alperes hozzájárulása nélkül* is lehetőséget biztosít.²³ Ebben az esetben azonban előfordulhat, hogy a választottbírószági eljárásban utóbb pervesztes alperes a számára kedvezőtlen választottbírószági ítélettel szemben *érvénytelenítési pert* indít – akár a *választottbírószági szerződés* hiánya, akár a *választottbírószági eljárás* hibája miatt.

A harmadik személyek választottbírószági eljárásba félként való belépésének veszélyeire tekintettel a magunk részéről – *de lege ferenda* – úgy véljük, hogy szerencsésebb lenne, ha a jogalkotó a kérdéskört a törvényben nem is szabályozná. Ez ugyanis utat nyitna annak, hogy – összhangban a nemzetközi tendenciákkal – a belépési (*joinder*) tényállásokat az állandó választottbírószágok *eljárási szabályzatai* kezelhessék.²⁴ Ennek a szabályozás-módszertani megoldásnak kétségtelen előnye lenne, hogy egyfelől kevésbé kezdené ki a választottbíráskodás konszenzuális alapjait, mint a Vbt. jelenleg hatályos 35. §-a, másfelől lehetővé tenné azoknak a kérdéseknek az aprólékosabb szabályozását, amelyek gyakorlati szempontból kiemelt jelentőségűek, de részletekbe menő szabályozásuk szétfeszítené a jogszabályi kereteket.²⁵

23 Alperesi pozícióban lévő harmadik személy esetében kevésbé „éles” a probléma, hiszen az eljárásban való részvételét a felperes kifejezetten kívánja [igényét vele szemben (is) terjeszti elő], ő maga pedig alávetési nyilatkozatot tesz.

24 Talán nem véletlen, hogy a Modelltörvényben nem szerepel a Vbt. 35. §-ában foglalt rendelkezéshez hasonló rendelkezés, s a Modelltörvényt adaptáló nemzeti jogrendszerek is jellemzően vonakodnak a kérdéskör jogszabályi rendezésétől. A nemzetközi gyakorlat szempontjából legfontosabbnak mondható eljárási szabályzatok viszont meglehetősen részletesen szabályozzák a harmadik személyek eljárásba való bekapcsolódásának eseteit. Így különösen az ICC Arbitration Rules (2021), a London Court of International Arbitration (LCIA) Arbitration Rules (2020), a Singapore International Arbitration Centre (SIAC) Arbitration Rules (2025), a Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC) Arbitration Rules (2024), valamint a Stockholm Chamber of Commerce (SCC) Arbitration Rules (2023) is részletesen szabályozza a harmadik személyek belépésének (ún. „joinder”) bizonyos vonatkozásait. Mindezek aprólékos elemzését lásd: ERVAN, MEHMET VEDAT: Joinder and Consolidation in International Arbitration. Stanford-Vienna TTLF Working Paper, No. 121 (2024), 1-133., különösen 38-93.

25 Így például a belépési kérelem előterjesztésére jogosultak köre, a belépési kérelem előterjesztésére nyitva álló határidő, a belépő fél eljárási jogosultságai (különösen a választottbíró-jelölési joga), továbbá azon alanyi kör pontosabb meghatározását, akiknek a konszenzusára a belépéshez szükség van.

Dr. Schmidt Richárd, LL.M, PhD²⁶
KOMPETENZ-KOMPETENZ DILEMMÁK
- avagy a választottbírói hatásköri döntés problémái a Vbt.-ben

A választottbírói Kompetenz-Kompetenz célja a választottbírói eljárás hatékonyságának biztosítása. Megvalósul-e ez a cél a Vbt. jelenlegi szabályozása alapján? Mennyiben támogatja a Vbt. a választottbírói hatásköri viták gyors és végleges rendezését? Indokolt-e jogorvoslatot biztosítani a negatív választottbírói hatásköri döntések ellen?

A választottbírói hatásköri vita

A választottbírói hatásköri vita az eljárás különböző szakaszaiban különböző fórumok előtt merülhet fel, ugyanakkor a választottbíráskodás hatékonysága szempontjából kulcsfontosságú, hogy gyorsan és véglegesen eldőljön. A választottbírói hatáskör elleni kifogás kétfajta lehet: szűk körű vagy teljes körű. Első esetben a kifogás *rationae materiae* vitatja a választottbírói hatáskört – ti., hogy a hatáskör az érvényesített követelésre kiterjed-e. Második esetben a kifogás a választottbírói megállapodás létezését, érvényességét, így végső soron a választottbíró bírói minőségét, jogilag kötelező döntés meghozatalára való képességét vonja kétségbe. Ez esetben elméleti szinten egy paradox helyzet áll fenn, hiszen hogyan dönthetne egy olyan bíró a saját hatásköréről, akinek a bírói minősége is vitatott? Sőt, a választottbíráskodás saját hatáskörének hiányát megállapító döntése egyúttal aláásná a döntési jogosultságát az éppen eldöntött kérdésben. Létező, illetve érvényes választottbírói megállapodás hiányában ugyanis választottbíráskodás sem jöhetett létre, így egy nem létező bírói fórum értelemszerűen saját hatáskörének hiányát megállapító döntést sem hozhatna. Ezen *circulus vitiosus*-ból mutat kiutat a *Kompetenz-Kompetenz* elve, mint jogi fikció. Az elvet már az 1911. évi Plósz féle Pp.27 szabályozta, az 1952. évi Pp. pedig a Kamarai Választottbíráskodás részére „végső” Kompetenz-Kompetenz-t biztosított, mivel döntése nem volt érvénytelenítési perben felülvizsgálható²⁸, mely megoldás egyénként kiállta az Alkotmánybíróság próbáját is.²⁹ Az UNCITRAL Modelltörvény³⁰ rendelkezéseit követő Vbt. 17. § (1) bekezdés első mondata deklarálja a választottbírói *Kompetenz-Kompetenz* elvét, a Vbt. 17. § (2) bekezdése a választottbírói hatáskör elleni kifogás határidejét és módját szabályozza, míg a Vbt. 17. § (3) bekezdése lehetővé teszi a

26 Ügyvéd, Választottbíró, Magyar Választottbírói Egyesület Elnöke, PPKE-JÁK Nemzetközi Magánjogi tanszék mb. oktató

27 A polgári Perrendtartásról szóló 1911. évi I. tc. 779. §.

28 1952. évi III. törvény 360. § (3) bekezdése, illetve 363. § (1) bekezdése

29 Ld. 604/B/1990. AB határozat és 1282/B/1993. AB határozat.

30 Az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága által 1985-ben kiadott, 2006-ban felülvizsgált nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló Modell törvény („Modelltörvény”).

hatásköri kifogás előzetes választottbírói eldöntését és a pozitív hatásköri döntés elleni egy 30 napon belül kezdeményezhető, nemperes eljárásban megvalósuló jogorvoslatot biztosít.

Hatásköri vita eldöntésének ideje, véglegesség kérdése

A Vbt. 17. § (3) bekezdése szerinti előzetes választottbírói hatásköri döntés hatékonysága kapcsán két kérdést kell megválaszolni. Egyrészt kérdés, hogy van-e prekluzív hatálya, amennyiben a fél elmulasztja megindítani a nemperes eljárást, vagy annak ellenére később a választottbírói ítélet elleni érvénytelenítési perben ismét felhozhatja kifogását? A nemzetközi bírói gyakorlat domináns trendje a preklúzió irányába mutat.³¹ Itthon Legfelsőbb Bíróság – vitatható - álláspontja szerint a nemperes eljárás kezdeményezésének hiánya nem eredményezett jogvesztést a fél számára a választottbírói hatáskör vitatására az érvénytelenítési szakban.³² Másrészt kérdés, hogy amennyiben a választottbírói döntés ellen a fél nemperes eljárás indít és az állami bíróság jogerősen elbírálja a kérdést, az utóbbi döntés ellenére a választottbírói ítélet elleni érvénytelenítése során felhozható-e ismét a hatásköri kifogás? E kérdésre szintén nem lehet határozott nemmel válaszolni, mivel a nemperes eljárásban hozott végzésekhez általában nem kötődik anyagi jogerőhatás (*res judicata*). Fentiek alapján *de lege ferenda* a Vbt. 17. § (3) bekezdésének újra szabályozása indokolt, mely lehetővé teszi a választottbírói hatásköri vita korai és végleges eldöntését.

Negatív hatásköri döntések elleni jogorvoslat

A Vbt. 17.§ (3) bekezdése kifejezetten csak a választottbírói hatáskört megállapító (pozitív) hatásköri döntés elleni jogorvoslatot teszi lehetővé, melyet a hazai gyakorlat megerősít.³³ E szabályozás követi a Modell törvényt, melynek megalkotásakor kialakult többségi álláspont szerint „nem helyénvaló” a választottbírókat a jogvita folytatására kötelezni. Ezen aszimmetrikus szabályozást azonban számos jogrendszer elvetette és törvényalkotási úton kifejezetten megnyitotta az utat a negatív választottbírói hatásköri döntés elleni bírói jogorvoslat előtt.³⁴ Egy ilyen aszimmetrikus jogorvoslati rendszer kétségesse teszi a választottbíráskodás egyenértékűségét az állami bíróság előtti peres vitarendezéssel. Emellett jogbizonytalanságot is eredményez, mivel akár „negatív hatásköri összeütközés” is kialakulhat a választottbírói és az állami bíróságok között, ugyanakkor a Pp. 31. §-a szerinti megoldás – ti. eljáró bíróság kijelölése – értelemszerűen nem alkalmazható. Fentiek alapján *de*

31 BGH III ZB 83/02 27.03.2003) Astro Nusantara intl BV v. PT Ayunda Prima Mitra [2012] SGHC 212, Singapore High Court (22.10.2012.) Re/Max Plantine Inc. v. Groupe Sutton-Actuel Inc. [2008] QCCA 1405 (Quebec Court of Appeal); Imprimerie Régionale ARL Ltée v Ghanotakis [2004] CanLII 23270, 18 (Quebec Super. Ct.); China Nanhai Oil Joint Serv. Corp. Shenzhen Branch v. Gee Tai Holdings Co. Ltd, [1994] 3 HKC 375, 385-86. (Hong Kong High Court).

32 BH 2007.193 (Legf. Bír. Gfv. XI. 30.073/2006.)

33 EBH2004.1139. (BH2005.114.) (Leg. Bír. Gf.VI.31.512/2003. BH2009.299. (Legf. Bír. Gfv. XI. 30.505/2007.)

34 Osztrák Polgári Perrendtartás § 611. 2. (2). Belga Polgári Perrendtartás 1690 § 4. Szingapúri Nemzetközi Választottbíráskodásról szóló törvény 10(3)(b); Szingapúri Választottbíráskodásról szóló törvény 21(9)(b) pont.

lege ferenda célszerű lenne megengedni a negatív választottbírói hatásköri döntések állami kontrollját is.

Az MKIK Állandó Választottbíróság a mesterséges intelligencia használatára vonatkozó iránymutatása

Szükséges-e intézményi szabályozás a mesterséges intelligencia választottbírósági eljárásban való alkalmazásához, és ha igen, milyen elvek mentén? Hogyan egyeztethető össze az és az eljárás integritásának védelme? Milyen különleges kötelezettségeket ró az MI-eszközök alkalmazása a választottbírókra, és hol húzódik az emberi döntéshozatal és az algoritmikus segítség alkotmányosan és eljárásjogilag megengedett határa?

A mesterséges intelligencia jelenléte a választottbírósági eljárásban ma már nem hipotetikus kérdés, mivel használata szinte rendszeresnek feltételezhető. Ez elég indokot ad egy választottbírósági intézmény számára, hogy megvizsgálja, hogy szükséges-e a területen valamiféle szabályozás, hiszen kockázatot jelenthet, ha a MI használata követhetetlen és ellenőrizhetetlen marad — ami egyidejűleg veszélyezteti az eljárás átláthatóságát és a döntés végrehajthatóságát.

Nem kétséges, hogy a MI alkalmazása, fejlődése (vagy nem-fejlődése) rengeteg elvont és praktikus filozófiai, erkölcsi és technológiai kérdést felvet úgy a társadalom egészét, mint a szűkebb területeket, például a jogot érintően. Bár ezek a kérdések kifejezetten fontosak lehet a MI választottbírósági alkalmazásával és ennek szabályozásával kapcsolatban, és általában rendkívül érdekesek is, a szabályozás megalkotása során természetesen az intézmény egy sokkal praktikusabb megközelítést követ.

A szabályozás alapfilozófiája

Az iránymutatás alapja egyszerű: az MI-eszközök alkalmazását nem kell és valószínűleg nem is lehet tiltani, tehát alkalmazásának megfelelő kereteket kell biztosítani. Az MI alkalmazása minden valószínűség szerint előnyöket kínál — gyorsítja az eljárást, csökkenti a költségeket, segíti a nagytömegű bizonyíték feldolgozását és javítja a hozzáférhetőséget --, ugyanakkor valós kockázatok is társulnak hozzá: a hallucináció (hamis vagy nem létező információk előállítása), a bizalmas adatok jogosulatlan megosztása, az adatvédelmi szabályok megsértése, deepfake vagy más mesterségesen előállított bizonyítékok megjelenése, a döntési folyamatok átláthatatlansága, és a felelősség elmosódása, amely kockázatokat kezelni kell.

³⁵ ügyvéd, választottbíró, az MKIK Állandó Választottbíróság elnökségi tagja, a CAS (Lausanne), a Sanghaji Nemzetközi Választottbíróság és több kínai regionális választottbírósági szervezet listás választottbírója, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar óraadó előadója.

Az iránymutatás ezért egyensúlyt keres az innováció támogatása és a kockázatok mérséklése között, és ezt részletes, rugalmas, oktatási jellegű szabályozással kívánja elérni. Az akár túlzottnak is látszó részletesség szándékos: a szabályozás tájékoztatási funkciót is betölt.

A szabályozás hatálya és normatív jellege

Az iránymutatás főszabály szerint nem kötelező erejű, azonban a felek megállapodhatnak annak kötelező alkalmazásában; a Választottbíróság emellett eljárási rendelkezésben is rögzítheti az MI-használat kereteit. Ez a megoldás összhangban a felek autonómiájával.

Személyi hatálya valamennyi eljárási szereplőre kiterjed — a felektől és jogi képviselőiktől a választottbírókon és intézményi ügyintézőkön át a tanúig és szakértőig. A különböző szereplőkre eltérő kockázatok és kötelezettségek vonatkoznak. A választottbírókra kiemelt elvárások érvényesülnek: a döntési jog átengedésének tilalma, a pártatlanság, a tisztességes eljárás és az indokolt döntéshozatal követelménye speciális korlátokat támaszt a technológia alkalmazásával szemben.

A tartalmi pillérek

A szabályozás négy egymást kiegészítő pillérre épül.

a) Adatvédelem és titoktartás

MI-eszköz kizárólag a választottbíróági titoktartási kötelezettséggel és az adatvédelmi szabályokkal összeegyeztethető módon alkalmazható. Bizalmas adat feltöltése előtt az adatkezelési feltételeket — tárolás, megőrzés, megosztás, tanítási célú felhasználás — ellenőrizni kell; lehetőség szerint zárt vagy kizárólagos MI-megoldás, szükség esetén anonimizálás alkalmazandó.

b) Feltárás és átláthatóság

Az iránymutatás nem vezet be általános feltárási kötelezettséget — ez az eljárást szükségtelenül megterhelné —, azonban ha az MI-használat befolyásolhatja az ügy lényeges kérdéseinek eldöntését, a feltárás indokolt. A választottbírókra magasabb elvárás vonatkozik: MI-eszköz tervezett igénybevételét előzetesen jelezniük kell a felek felé.

c) Ellenőrzés és felelősség

Az MI-eszközt alkalmazó személy felelős az előállított tartalom pontosságáért és megbízhatóságáért. A jogi és ténybeli helyességet minden esetben ellenőrizni kell; kritikus jogi érvelésnél fokozott kontroll szükséges. Az MI-eszköz igénybevétele nem mentesít a szakmai felelősség alól.

d) Az emberi döntéshozatal védelme

A választottbírói tanács nem delegálhatja az érdemi vagy eljárási döntést MI-rendszerre: az MI segíthet az információfeldolgozásban, de a következtetés levonása és az érdemi mérlegelés kizárólag a

választottbíró feladata marad. Az iránymutatás - bizonyos értelemben redundánsan - expressis verbis tiltja az MI alkalmazását hamis bizonyítékok, manipulált okiratok vagy deepfake tartalmak létrehozására, és elvárja az ilyen tartalmak felismerésére irányuló ésszerű lépések megtételét.

Az MKIK Állandó Választottbíróság MI-iránymutatása a technológiai realitásokat eljárásjogi gondossággal ötvöző szabályozási kísérlet, amely illeszkedik a vezető nemzetközi intézmények — hasonló kezdeményezéseihez. A cél az, hogy a mesterséges intelligencia ne csupán jelen legyen az eljárásban, hanem felelős, átlátható és az igazságszolgáltatás integritásával összeegyeztethető módon vegyen abban részt.

PÁRTATLANSÁG ÉS FÜGGETLENSÉG A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI ELJÁRÁSOKBAN -az algoritmikus elfogultság kihívásai az UNCITRAL Modelltörvény és a Vbt. rendszerében

A választottbírói pártatlanság és függetlenség követelménye eredetileg az emberi döntéshozatal garanciájaként alakult ki. Az UNCITRAL Modelltörvény 12. cikke – és az ezt átültető Vbt. 13. §-a – szerint a választottbíró-jelölt köteles feltárni minden olyan körülményt, amely jogos kétséget kelthet pártatlansága vagy függetlensége tekintetében, a kinevezéstől az eljárás lezárásáig folyamatosan.³⁷ E követelménynek a döntéselőkészítésben használt AI-eszközökre is ki kellene terjednie legalább a használat és a főbb kockázatok feltárása szintjén – kérdés azonban, hogy ez technikailag és eljárásjogilag milyen mértékben valósítható meg.

Emberi elfogultság a döntéshozatalban

A választottbírói döntéshozatal nem tekinthető mentesnek az emberi kognitív torzításoktól. A tanácskozás zártsága miatt ez a jelenség évtizedekig pusztán feltételezés tárgya volt, a döntéshozatali mechanizmus sokáig „fekete dobozként” működött. Először állami bírósági kontextusban jelentek meg olyan tanulmányok^{38,39}, amelyek a kognitív torzításokat vizsgálták és igazolták. Rövidesen kifejezetten választottbírói kontextusban végzett empirikus kutatások azt mutatják, hogy a választottbírók is jellemzően intuitív, benyomásalapú döntéseket hoznak a teljesen átgondolt mérlegelés helyett.⁴⁰ Egy másik felmérés konkrétan torzításokat is azonosított: megerősítési torzítást, horgonyozási hatást és keretezési hatást dokumentált, és gyakorlati javaslatokat fogalmazott meg ezek tudatos ellensúlyozására.⁴¹ Egy nemzetiségi háttér hatását vizsgáló kutatás pedig arra utalt, hogy ha a tanács bármely tagja fejlett gazdaságú állam állampolgára, az szignifikánsan növeli a befektető pernyertességének valószínűségét⁴²; egy beruházásvédelmi jogvitákat vizsgáló tanulmány pedig arra

36 Ügyvéd, a Queritius partnere, az ArbCEE Elnökségi Tagja.

37 UNCITRAL. (2006). Model Law on International Commercial Arbitration, Article 12.; 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról (Vbt.) 13. §., https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration

38 DANZIGER, SHAI – LEVAV, JONATHAN – AVNAIM-PESSO, LIORA: *Extraneous factors in judicial decisions*. In: KAHNEMAN, DANIEL (ed.): *Proceedings of the National Academy of Sciences*, Princeton University, Princeton, NJ, 2011. 108(17), 6889–6892.

39 GUTHRIE, CHRIS – RACHLINSKI, JEFFREY J. – WISTRICH, ANDREW J.: *Inside the Judicial Mind*. In: *Cornell Law Review*, vol. 86, no. 4, Cornell Law Faculty Publications, 2001. 777–830.

40 FRANCK, SUSAN D. – VAN AAKEN, ANNE – FREDA, JAMES – GUTHRIE, CHRIS – RACHLINSKI, JEFFREY J.: *Inside the arbitrator's mind*. In: *Emory Law Journal*, vol. 66, no. 5, Emory Law Scholarly Commons, 2017. 1115–1174.

41 SUSSMAN, EDNA: *Arbitrator decision-making: Unconscious psychological influences and what you can do about them*. In: *American Review of International Arbitration*, vol. 24 no. 3, Columbia Law School, 2013. 487–514.

42 STREZHNEV, ANTON: *Detecting bias in international investment arbitration*. In: *Paper presented at the 57th Annual Convention of the International Studies Association*, Atlanta, Georgia, Harvard University, Department of Government, 2016.

utalt, hogy a választottbírók szignifikánsan nagyobb arányban döntenek az őket kinevező fél javára.⁴³ Úgy tűnik tehát, hogy a választottbírók döntéshozatalát sem szükségképpen érintik kevésbé a kognitív torzítások, mint az állami bírákét.⁴⁴

Átörökített torzítások: az algoritmikus elfogultság

Az AI-alapú döntéstámogató eszközökkel szemben visszatérő várakozásként jelent meg, hogy a „gép” semlegesebb lehet, mivel kevésbé terhelik az emberi döntéshozatal kognitív torzításai. A gyakorlat ugyanakkor más képet mutat. A COMPAS ügyben az amerikai büntető igazságszolgáltatásban alkalmazott recidivizmus-becslő szoftver a ténylegesen nem visszaeső fekete vádlottakat közel kétszer akkora arányban sorolta tévesen magas kockázatúnak, mint a ténylegesen nem visszaeső fehér vádlottakat ⁴⁵, az Amazon önéletrajz-szűrő algoritmus a történeti felvételi adatokon tanulva szisztematikusan hátrányba hozta a női jelölteket, anélkül, hogy erre bárki külön kódolta volna.⁴⁶ Hasonló problémát mutatott ki a word-embedding technológia vizsgálata is: a nyelvi korpuszokon tanított modellekben mérhetően megjelentek a humán implicit asszociációs tesztekhez hasonló nemi és társadalmi asszociációk, például a karrier/család és a matematika/művészet dimenziókban.⁴⁷

Az AI ráadásul nem csupán átörökítheti, hanem fel is erősítheti az emberi torzításokat. ⁴⁸ A kulcskülönbség nem a torzítás létében, hanem annak léptékében és láthatóságában rejlik. Az emberi választottbíró elfogultsága elvben feltárható, kifogásolható, megtámadható. Az algoritmikus torzítás zárt, kereskedelmi titoknak minősülő rendszerben rejtőzik, amelynek mechanizmusa a felek és gyakran maga a választottbíró számára sem hozzáférhető.

Megoldási kísérletek és válaszok

Az UNCITRAL és az azt átültető Vbt. szabályozás két fogalmat különböztet meg: a függetlenség objektív, strukturális kategória (kívülről látható kötelékek hiánya), míg a pártatlanság szubjektív, mentális állapot. Egy választottbíró formálisan lehet független, miközben mentálisan elfogulttá válhat, ha egy AI-eszköz kimenetére támaszkodik a döntéselőkészítésben. A feltárási kötelezettség mércéje a

⁴³ PUIG, SERGIO - STREZHNEV, ANTON: *Affiliation bias in arbitration: An experimental approach*. In: *Journal of Legal Studies*, vol. 46, no. 2, article 5., The University of Chicago Law School, 2017. 371–398.

⁴⁴ FRANCK, SUSAN D. - VAN AAKEN, ANNE – FREDA, JAMES – GUTHRIE, CHRIS – RACHLINSKI, JEFFREY J.: *Inside the arbitrator's mind*. In: *Emory Law Journal*, vol. 66, no. 5, Emory Law Scholarly Commons, 2017. 1115–1174.

⁴⁵ ANGWIN, JULIA - LARSON, JEFF – MATTU, SURYA – KIRCHNER, LAUREN: *Machine bias*. In: *ProPublica*. 2016. <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>

⁴⁶ DASTIN, JEFFREY: *Amazon scraps secret AI recruiting tool that showed bias against women*. In: *Reuters*. 2018. <https://www.reuters.com/article/world/insight-amazon-scraps-secret-ai-recruiting-tool-that-showed-bias-against-women-idUSKCN1MKOAG/>

⁴⁷ CALISKAN, AYLIN - BRYSON, JOANNA J. - NARAYANAN, ARVIND: *Semantics derived automatically from language corpora contain human-like biases*. In: *Science*, vol. 356, No. 6334, 2017. 183–186.

⁴⁸ ZHAO, JIEYU - WANG, TIANLU - YATSKAR, MARK - ORDONEZ, VICENTE - CHANG, KAI-WEI: *Men also like shopping: Reducing gender bias amplification using corpus-level constraints*. In: PALMER, MARTHA - HWA, REBECCA - RIEDEL, SEBASTIAN (ed.): *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*, Association for Computational Linguistics, 2017. 2979–2989.

„reasonable person” teszt: vizsgálandó, hogy egy tájékozott, ésszerű harmadik személy jogos kételyt táplálna-e a pártatlansággal szemben. E teszt előfeltétele, hogy a releváns körülmény megismerhető legyen. Egy zárt, auditálhatatlan algoritmus esetében ez a feltétel nem teljesül, az ésszerű harmadik személy nem tud érdemben értékelni egy mechanizmust, amely működésébe nem lát bele.

Annyi azonban feltárható, hogy alkalmazott-e AI-t a választottbíró. Mivel jogalkotási szinten világszerte kevés a válasz, a szabályozási innováció jelenleg főként intézményi irányelvekben és soft-law dokumentumokban jelenik meg.⁴⁹ Hazai szinten az MKIK mellett működő Állandó Választottbírószág már elfogadta saját, 2026. január 1-jétől hatályos Mesterséges Intelligencia Irányelveit, amely előírja, hogy a választottbírók tájékoztassák a feleket, ha MI-eszközt kívánnak használni, és kifejezetten kimondja, hogy a döntéshozatal nem ruházható át MI-rendszerre.⁵⁰ Nemzetközi szinten a Stockholmi Kereskedelmi Kamara már 2024-ben adott ki nem kötelező, de részletes útmutatót, amely a transzparencia körében ajánlja az AI-használat közzétételét jogi vagy ténykérdések kutatásánál, és kizárja a döntéshozatali jogkör algoritmusra történő delegálását.⁵¹ A VIAC 2025-ben hasonló szellemű, nem kötelező feljegyzést adott ki.⁵² Az amerikai AAA-ICDR jár legelőrébb: 2025 márciusi iránymutatása alapján elindította az emberi választottbíró felügyelete mellett működő, okirat-alapú építőipari ügyekre korlátozott „AI Arbitrator” eljárési modulját.⁵³ Ezzel szemben az ICC 2026-os szabályzata nem tartalmaz kifejezetten AI-ra vonatkozó rendelkezést, a SIAC közvetett, információbiztonsági szabályokon keresztül érinti a kérdést, az LCIA szabályzata pedig egyáltalán nem szól róla.⁵⁴

A következő időszak kérdése, hogy ezek a párhuzamosan kialakuló, eltérő tartalmú irányelvek egységes sztenderdek felé konvergálnak-e, vagy a feleknek fórumonként eltérő megoldásokkal kell majd számolniuk. Néhány éve hasonló helyzet állt fenn a *tribunal secretary*-k szerepével kapcsolatban: a kezdetben informális, vitatott gyakorlatból fokozatosan, a felek tudtával és beleegyezésével működő, majd már szabályzati szinten kodifikált intézmény lett. A kérdés az, hogy az AI-eszközök esetében ugyanezt az utat járjuk-e be.

49 APPLETON, BARRY: *Artificial Intelligence and International Arbitration: A Comprehensive Listing of Governing Laws, Institutional Rules, Professional Responsibility Standards, And Guidance*. (May 04, 2026). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=6631182>

50 Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírószág. (2025). Mesterséges Intelligencia Irányelvek (hatályos: 2026. január 1-től), 4. és 7. cikk. <https://mkik.hu/mesterseges-intelligencia-iranyelvek>

51 SCC Arbitration Institute, *Guide to the Use of Artificial Intelligence in Cases Administered Under the SCC Rules* (2024), 2–3.

52 VIAC Secretariat, *VIAC Note on the Use of Artificial Intelligence in Arbitration Proceedings* (April 2025).

53 AAA-ICDR, *Guidance on Arbitrators’ Use of AI Tools* (March 2025); AAA-ICDR, *AI Arbitrator Now Available for Documents-Only Construction Cases* (3 November 2025).

54 ICC, *Arbitration Rules* (effective 1 June 2026); SIAC, *SIAC Rules 2025*, Rule 61; LCIA, *Arbitration Rules 2020*.

Dr. Korózs Péter⁵⁵

**A NÉMET VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI REFORMTERV TANULSÁGAI –
LEHETSÉGES IRÁNYOK A MAGYAR SZABÁLYOZÁS SZÁMÁRA**

2026 elején jelent meg a német választottbíróági jog megreformálását célzó legújabb jogszabálytervezet, amelynek célja, hogy növelje Németország, mint választottbíróági helyszín versenyképességét. Mely módosításokat lenne indokolt átvennie a magyar jognak, amely elősegíthetné a magyar választottbíráskodás fejlődését?

A német választottbíróági reform indokai és célja

A német választottbíróági reformtervezet célja Németország, mint választottbíróági helyszín versenyképességének növelése. A törvénytervezet indokolása szerint a legutóbbi, 1997–1998-as módosítás óta számos körülmény megváltozott, amelyekre reagálnia kell a választottbíróági jognak. Egyrészt megjelent az UNCITRAL Modell törvény 2006-os felülvizsgált változata⁵⁶, másrészt jelentős fejlődésen ment keresztül maga a választottbíróági gyakorlat is. Emellett a digitalizáció is jelentősen átalakította a választottbíróági eljárásokat.

A választottbíróági megállapodás fogalmának modernizálása

A német reformtervezet egyik legfontosabb eleme a választottbíróági megállapodás fogalmának modernizálása. A német tervezet technológiásan és rugalmas fogalmat határozna meg, elhagyná az olyan elavult kommunikációs eszközökre való hivatkozásokat, mint például a távirat. A választottbíróági megállapodás új definíciója az UNCITRAL Modell törvény 7. cikkének 1. „Lehetőségére”, valamint a Hágai Joghatósági Megállapodásokról szóló Egyezmény 57 3. cikk c) pontjára épül. A magyar Vbt. 58 8. § (3) bekezdésének hasonló irányú módosítása is indokolt volna.

A külföldi ideiglenes intézkedések elismerésének és végrehajtásának lehetősége

A reform másik jelentős újítása a külföldi választottbíróóságok által hozott ideiglenes intézkedések elismerésének és végrehajtásának lehetősége. A német tervezet e körben az UNCITRAL Modell törvény 17 H. és 17 I. cikkei szerinti megoldásokat veszi át. Figyelemmel arra, hogy a magyar jogban, a Vbt.

⁵⁵ Ügyvéd

⁵⁶ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága által 1985-ben kiadott, 2006-ban felülvizsgált nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló Modell törvény

⁵⁷ A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia által elfogadott, 2005. június 30-i egyezmény a joghatósági megállapodásokról
⁵⁸ a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény

2018-as módosítása óta nincs lehetőség külföldi választottbíróság ideiglenes intézkedésének elismerésére és végrehajtására, javasolt a német reform követése e tekintetben is.

Elektronikus választottbíróági ítélet lehetősége

Szintén jelentős újítás az elektronikus választottbíróági ítélet lehetőségének megteremtése. A német tervezet alapján a választottbírák minősített elektronikus aláírással ellátott elektronikus ítéletet hozhatnának, de bármelyik fél ezirányú kérelme esetén továbbra is biztosított maradna a papíralapú ítélet lehetősége. Magyarországon az elektronikus kapcsolattartás már jelenleg is széles körben alkalmazott az állami bíróságok előtti peres eljárásokban, ezért ez a módosítás a magyar rendszerben is viszonylag könnyen implementálható lenne.

Negatív hatásköri döntés elleni jogorvoslat lehetősége

A reformtervezet a fentieken túl lehetővé tenné a negatív hatásköri döntések bírósági felülvizsgálatát is. Ez azt jelenti, hogy ha a választottbíróság saját hatáskörének hiányát állapítja meg, a fél bírósághoz fordulhatna arra hivatkozva, hogy a döntés megalapozatlan volt. A magyar jog sem biztosít jelenleg ilyen jogorvoslatot, ezért a német megoldás ebből a szempontból is megfontolást érdemelne Magyarországon is.

Választottbíróági ítéletek közzétételének – magyar megoldástól eltérő - szabályozása

A reform további fontos eleme az anonimizált választottbíróági ítéletek közzététele. A német javaslat egy opt-out rendszert vezetne be: ha egyik fél sem tiltakozik az erre vonatkozó felhívástól számított három hónapon belül, a választottbíróági ítélet anonimizált formában közzétehető. A magyar Vbt. szabályozásával összevetve ez a szabályozás megfelelőbb egyensúlyt biztosítana a bizalmasság és transzparencia elve között.

Angol nyelvű iratok benyújtásának, illetve angol nyelvű eljárás lehetősége az állami bíróságok előtt

Végül kiemelendő az angol nyelv szerepének erősítése. A tervezet szerint választottbíróági eljárásokkal összefüggő, állami bíróságok előtti eljárásokban (pl.: választottbíró kijelölése, kizárása, ideiglenes intézkedés iránti kérelem) angol nyelvű iratok fordítás nélkül is benyújthatók lennének, valamint lehetőség nyílna arra is, hogy a felek megállapodása esetén ezeket az eljárásokat angol nyelven eljáró különbíróságok, ún. Commercial Court-ok bírálják el. Ez jelentősen növelhetné Németország vonzerejét a nemzetközi üzleti szereplők számára. A fordítási kötelezettség enyhítése reális és előremutató reformlépés lehetne Magyarországon is, az angol nyelven eljáró különbíróági rendszer kialakítása pedig egy hosszabbtávú cél lehetne.

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy a német reformtervezet nem radikális szemléletváltásra törekszik, hanem pontszerű módosításokkal kívánja modernizálni a választottbíróági szabályozást. Számos elem a magyar jogalkotás számára is megfontolandó lehet. Egy hasonló reform hozzájárulhatna ahhoz, hogy népszerűbbé váljon a választottbíráskodás Magyarországon, továbbá, hogy Magyarország versenykéesebb választottbíróági helyszínné váljon a régióban.

Dr. Rajkai Bence⁵⁹
Az adjudikáció szerepéről és lehetőségéről
– különös tekintettel a FIDIC vitarendezési mechanizmusaira –

Az alternatív vitarendezés fogalma nem szűkíthető le a választottbírószági eljárásokra. Számos egyéb bíróságon kívüli eljárástípus van, amely segítheti a felek között felmerült jogviták megoldását. Ezek közül az egyik legfontosabb, a döntőbizottsági eljárás, melynek legismertebb formája a FIDIC szerződések szerinti „DAAB” („Dispute Avoidance Adjudication Board”) bizottságok eljárása.

Az adjudikáció, azaz döntőbizottsági vitarendezés szerepének és lehetőségeinek vizsgálata több okból is aktuális kérdés. Egyrészt a konferencia célja, hogy a 40 éves UNCITRAL Modelltörvény tükrében vizsgálja a választottbíráskodást érintő változásokat, márpedig ebből a szempontból a választottbírószági eljárások és az egyéb alternatív jogvitarendezési mechanizmusok közötti kapcsolat, így az UNCITRAL adjudikációs modell klauzulája sem hagyható figyelmen kívül. Másrészt, a várható jogpolitikai változások talán arra is lehetőséget teremtenek, hogy a magyar építési jog közeledjen a nyugati sztenderdekhez, és ennek a folyamatnak egy fontos része lehetne a FIDIC szerződések, valamint az azokban szabályozott összetett vitarendezési mechanizmusok szélesebb körű alkalmazása.

Mindennek messze nem csak elvi jelentősége van. A King’s College 2024-ben készített felmérése szerint a döntőbizottságok jelentősen csökkenthetik az építési viták hosszát és költségeit. Azokban az ügyekben, amelyekben a DAAB valamilyen módon aktívan közrehatott a jogvita békés rendezése érdekében, a viták 45%-a teljeskörűen megoldódott, és csupán az esetek 14%-ában maradt fenn teljes egészében, minden egyéb esetben szűkült a vitás kérdések köre.⁶⁰ Azokban az esetekben pedig, amikor a döntőbizottsági eljárás a DAAB döntésével zárult, a válaszadók szerint az esetek döntő többségében a vita véglegesen rendeződött.⁶¹

Minden bizonnyal a hazai statisztikákra is kedvező hatással lenne, ha a tipikusan több kérdést felvető, szerteágazó építési viták akár csak részlegesen is, de még a bírósági, választottbírószági eljárás előtt rendeződnének, így a jogvitákat koncentráltan lehetne lefolytatni. Ahhoz azonban, hogy a FIDIC eljárásrendben és a DAAB eljárásában rejlő potenciált hazai környezetben is ki lehessen aknázni, rendezni kell néhány olyan kérdést, amelyben jelenleg még jogbizonytalanság áll fenn.

⁵⁹ Ügyvéd, a CERHA HEMPEL Dezső és Társai Ügyvédi Iroda jogvitarendezéssel és építési joggal foglalkozó egyik partnere.

⁶⁰ Professor Renato Nazzini & Raquel Macedo Moreira: 2024 Dispute Boards International Survey: A Study on the Worldwide Use of Dispute Boards over the Past Six Years, King’s College, London, 2024, 50. o.

⁶¹ Uo. 55. o.

Az egyik ilyen bizonytalan kérdés a FIDIC határidők természetével kapcsolatos. A FIDIC eljárásrendben rögzített igénybejelentési határidők, valamint a mérnök és a DAAB döntésével szembeni kifogásolási (28 napos) határidők elmulasztása a szerződés szövegezése szerint az érintett igény, illetve jogosultság elvesztésével járhat.⁶² A magyar jogalkalmazásban kérdésként merült fel, hogy ezt a kikötést valóban lehet-e jogvesztésként értelmezni, és azt ilyen értelmezés mellett lehet-e érvényesnek tekinteni. Ebben a kérdésben több, egymásnak ellentmondó döntés ismert.

A Győri Ítélőtábla Gf. 20.288/2018/6. sz. döntésében úgy foglalt állást, hogy a szerződés tartalma szabad meghatározásának körébe, azaz a felek privát autonómiájába tartozik, hogy valamely igény érvényesítését külön feltételhez kössék, és e feltétel elmulasztásához a jogvesztés jogkövetkezményét fűzzék. A Győri Ítélőtábla értelmezése szerint tehát a FIDIC igénybejelentési és érvényesítési határidők jogvesztő jellegűek, és magyar jog szerint is érvényesen lehetnek azok. Ezzel szemben a VB. 14019. sz. ügyben a Választottbíróság kifejezetten úgy nyilatkozott, hogy nem tekinti jogvesztő határidőnek a FIDIC szerződésben rögzített 28 napos igényérvényesítési határidőt. A választottbírósági ítélet indokolása szerint miként az elévülési idő kizárása, és az azzal hasonló következménnyel járó, indokolatlanul hosszú elévülési idő (például 100 év) kikötése is érvénytelen, úgy a betarthatatlanul rövid határidő is érvénytelen kell, hogy legyen. Továbbá az indokolás szerint a határidő mulasztáshoz azért sem lehet jogvesztést kapcsolni, mivel az igény elvesztése egyben a bírósághoz fordulást is ellehetetlenítené, amit nem lehet érvényesen kizárni.⁶³ A Választottbíróság indokolása mindenképp sajátos annyiban, hogy implicite Magyarországon betarthatatlannak minősíti azt a 28 napos FIDIC határidőt, amit egyébként szerte Európában és a világban alkalmaznak. Másrészt a jogvesztés jogkövetkezménye értelemszerűen mindig azzal jár, hogy az adott jog, illetve igény bíróság előtt sem lesz sikerrel érvényesíthető. Véleményem szerint, ha ezt a szankciót a Ptk. érvénytelennek tartaná, akkor nem szabályozta volna azt kifejezett módon.

Álláspontom szerint a FIDIC szerződések magabiztos alkalmazásához a határidők természetének kérdését megnyugtató módon rendezni kell. Saját értelmezésem a Győri Ítélőtábla interpretációjához áll közelebb. Abban az esetben, ha felek a 28 napos határidőt betarthatatlanul rövidnek, vagy a jogvesztés jogkövetkezményét túl szigorúnak tartják, akkor ezt a szerződés szerkesztése során felülírhatják.

⁶² Lásd: FIDIC szerződések 3.7.5, 20.2.1 és 21.4.4 pontjai.

⁶³ Részletes ismertetés tekintetében lásd: Varga Tamás: A FIDIC 20.1. alcikkely szerinti igénybejelentési határidő jogi jellegének és a jogvitában lefolytatandó bizonyítási eljárás tárgyi hatókörének meghatározása a Választottbíróság ítélkezési gyakorlatában, GJ, 2021/1., 18-23. o.

A FIDIC rendszerét érintő másik sarkalatos kérdés a DAAB döntések természetével, végrehajthatóságával kapcsolatos. Egyrészt nemzetközi szinten is kérdéses volt, hogy a DAAB döntését mennyiben írhatja felül a választottbíróság. A Persero ügy⁶⁴ óta azonban már egységesnek tekinthető mind a joggyakorlat,⁶⁵ mind a jogirodalom azt illetően, hogy ha a felek kifogásolják a DAAB döntését, akkor a választottbíróság azt teljes egészében felülvizsgálhatja. Ha pedig nem történt kifogásolás, akkor a választottbíróság lényegében csak a DAAB döntés be nem tartásáról hoz döntést („compliance arbitration”), így teszi azt közvetetten a választottbírószági ítéletbe foglalt módon végrehajthatóvá.

További kérdésként merül fel, hogy ha kifogást nyújtanak be a DAAB döntése ellen, akkor a választottbírószági ítélet meghozataláig végrehajtható lehet-e a döntés a FIDIC „Pay now, argue later” irányadó elvének megfelelően. Ezzel kapcsolatban jelentősen divergál a nemzetközi gyakorlat és irodalom: vannak, akik a választottbírószági eljárásban egyfajta részítélet, közbensőítélet, ideiglenes intézkedés keretében tartják végrehajthatónak a DAAB döntéseket, mások a compliance arbitration intézményét tartják megfelelő megoldásnak.⁶⁶

Álláspontom szerint a hazai rendszerben ez utóbbi modell lehet a leginkább működőképes. Ehhez támpontot adhat az UNCITRAL 2024-es adjudication és compliance arbitration modell klauzulája is. Ennek lényege, hogy a döntőbizottság döntésének kikényszerítésére egy külön eljárás indul, amelyben a választottbíróság csak a döntőbizottsági döntés be nem tartását vizsgálja és a döntés szerint kötelezi az érintett felet. Ezt követően vagy akár ezzel párhuzamosan pedig egy külön választottbírószági eljárás indulhat az ügy érdemi vizsgálatára, amelyben a választottbíróság már nincsen kötve a döntőbizottság döntéséhez.

Véleményem szerint a magyar jogszabályi környezetbe probléma nélkül lehet alkalmazni a FIDIC szerződéseket, így az azokban meghatározott kifinomult jogvitarendezési mechanizmusokat. A még egyelőre fennálló bizonytalan kérdéseket remélhetőleg a jogirodalom és a joggyakorlat megnyugtatóan rendezni fogja. Addig is a felek tudatos szerződésszerkesztéssel teremthetnek világos helyzetet a dilemmákat illetően.

64 PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK v. CRW Joint Operation [2010] SGHC 202, and the Court of Appeal decision CRW Joint Operation v. PT Perusahaan Gas Negara (Persero) TBK [2011] SGCA 33.

65 Magyarországon lásd: 1/2/2021. MKIK választottbírószági ítélet.

66 Professor Renato Nazzini & Raquel Macedo Moreira, id. m. 57. o.

Relatív érvénytelenítési okok – átfedések az egyes érvénytelenítési okok között

A választottbíróági ítéletek érvénytelenítésének lehetséges okai nem mindig határolhatók el élesen egymástól, ami eljárásjogi és az ügy érdemére vonatkozó problémákat is felvet. Néhány konkrét eseti döntés kapcsán vizsgálom a kérdést.

Érvénytelenítési okok és átfedések

A választottbíróági ítélet érvénytelenítésének lehetséges okait két csoportba sorolhatjuk: a Vbt. 47. § (2) bekezdés a) pontjában szereplő körülmények a választottbíróági szerződés vagy eljárás olyan hibájára vezethetők vissza, amely hiba valamelyik fél számára okoz jogsérelmet (ún. relatív érvénytelenítési okok), a b) pontban szereplő érvénytelenítési okok ellenben túlmutatnak a felek relatív jogviszonyán, és az állam érdekeinek sérelme miatt teszik lehetővé az ítélet érvénytelenítését (ún. abszolút érvénytelenítési okok). Ezzel függ össze az is, hogy míg az első csoportba tartozó körülmények esetében az érvénytelenítési per felperesére telepíti a törvény a bizonyítási terhet, addig a második, abszolút érvénytelenítési okok csoportja esetében bizonyítási terhet nem említ, hanem a bíróság megítélésére utal.

Az egyes érvénytelenítési okok a gyakorlatban sokszor nehezen határolhatók el, időnként pedig az is előfordul, hogy ugyanazon tényállás esetében nemcsak relatív, hanem abszolút érvénytelenítési ok alkalmazhatósága is felmerül. Mindez anyagi és eljárásjogi szempontból is körültekintő eljárást igényel.

Jogcímhez kötöttség

Eljárásjogi szempontból a jogcímhez kötöttség kérdésének van jelentősége, ami az 1952. évi Pp. alkalmazásában még nem volt általánosan elfogadott, de speciálisan az érvénytelenítési perekben alapvetően érvényesült⁶⁸. A 2016. évi Pp. alkalmazásában ugyanakkor már nem kérdés, hogy a bíróság érdemi döntése nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított⁶⁹. A jogállítás azonban nemcsak a jogalap megjelölését teszi szükségessé a Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja szerint, mert a felperes által érvényesített alanyi jogot egyedi tények keletkeztetik, melyek előadása nélkül nem létezhet jogállítás. Elengedhetetlen az érvényesíteni kívánt jog, a tényállítás és a kereseti kérelem közötti összefüggés levezetésére vonatkozó jogi érvelés előadása is. A keresetlevélben – és a Vbt. 47.

⁶⁷ Bíró, Fővárosi Ítéltábla

⁶⁸ Pl. BH 2009. 252. számú eseti döntés

⁶⁹ Pp. 342. § (3) bekezdése

§ (3) bekezdés szerinti hatvan napos jogvesztő határidőn belül – az ennek megfelelően előterjesztettek jelentik azt az eljárási korlátot, amelyek alapján a bíróság a választottbírósági ítélet érvénytelenítése kérdésében állást foglalhat 70 . Következetelen kereset esetén a bíróságot anyagi pervezetési kötelezettség terheli a Pp. 237. § (1) bekezdése alapján. Bonyolítja a kérdést, hogy egyes álláspontok szerint az abszolút érvénytelenítési okok hivatalból figyelembe vehetők az érvénytelenítési perekben⁷¹, nyilvánvaló, hogy a meglepetésítéletek megelőzése érdekében a bíróságnak közölnie kell a peres felekkel, ha ilyen érvénytelenítési okot észlelt.

Az ügy előadhatósága vagy a közrend sérelme?

Az átfedésekkel kapcsolatos érdemi problémák néhány eseti döntés elemzésével világíthatók meg. A Gfv.30.540/2018/4. számú ügyben a Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy ha a választottbíróság úgy hozott valamely jogalany ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett jogát érintő ítéletet, hogy a jogosult nem vett részt a választottbírósági eljárásban, akkor a közrend sérelme (abszolút érvénytelenítési ok) valósult meg, ahogyan azt a felperes állította, vagy az ügy előadhatósága sérült (relatív érvénytelenítési ok), amelyre az alperes hivatkozott a jogcímhez kötöttség alapján a kereset elutasítását kérve. A döntés értelmében az rVbt. 55. § (1) bekezdés c) pontjában említett eljárási szabálysértések miatt alapvetően a választottbírósági eljárásban résztvevő felek támadhatják a választottbíróság ítéletét. A felperes azonban egyáltalán nem vehetett részt az eljárásban, a tisztességes eljárás lefolytatásához fűződő jog érvényesülésének súlyos sérelme pedig közrendbe ütközést eredményez.

Eljárási szabálysértés vagy a közrend sérelme?

Az EBH 2006. 1429. számon közzétett ügyben azt vizsgálta a Legfelsőbb Bíróság, hogy a felek megállapodása szerinti eljárás szabályainak megsértése kizárólag relatív érvénytelenítési okot eredményezhet [rVbt. 55. § (1) bekezdés e) pontja, illetve Vbt. 47. § (2) bekezdés a) pont ad) alpontja], vagy adott esetben akár a közrend sérelméhez is elvezethet. A döntés értelmében a hivatkozott körülmények (a szakvélemény nem ad választ a felek észrevételeire, ebben a körben az ítéleti indokolás is hiányos, a viszontkereset elutasítását sem indokolja a választottbíróság) eljárási szabálysértés megállapítására adhatnak alapot. Közrendbe ütközés jogcímén csak szélsőséges esetekben, a jogrend alapelveinek nyilvánvaló és súlyos megsértése esetén érvényteleníthető a választottbírósági eljárás, az adott esetben azonban a hivatkozott sérelmek nem érik el azt a szintet, amely a közrend sérelmét megvalósítja.

70 Kúria Gfv.30.241/2022/5.

71 Juhász Csaba: A választottbírósági ítélet érvénytelenítése. In: Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja III/III. HVG-ORAC, Budapest, 2018, 2971.

A felek megállapodása, az ügy előadhatósága, esetlegesen a közrend sérelme?

A Gfv.30.111/2025/12. számú ítélet a nyelvi megállapodás választottbíróóság általi be nem tartásának kérdésével foglalkozott. Ha a választottbíróóság befogad és szakértői bizonyítás alapjává tesz magyar nyelvű okiratokat, miközben a felek megállapodása szerint azokat angol nyelven kellett volna csatolni, akkor a választottbíróóság eljárása nem felel meg a felek megállapodásának [47. § (2) bek. a) pont ad) alpont]. Sérül azonban az egyenlő elbánás követelménye és az ügy előadhatóságának joga is, és ezzel megvalósul a Vbt. 47. § (2) bek. a) pont ab) alpontja szerinti relatív érvénytelenítési ok is. A Kúria a döntésében azt is hangsúlyozta, hogy a nyelvhasználatra vonatkozó szabályok olyan alapvető garanciális szabályok, amelyek sérelme felveti a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét (Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk, illetve Alaptörvény XXVIII. cikk), ami – bár ezt a döntés nem mondja ki – akár a közrend sérelmét és abszolút érvénytelenítési ok megvalósulását is eredményezheti.

Konklúzió

Összegezve megállapítható, hogy az egyes érvénytelenítési okok átfedései a jogcímhez kötöttség bíróságot terhelő kötelezettségére is figyelemmel nagyfokú gondosságot követelnek az érvénytelenítési pert indító felektől, hiszen sok esetben pusztán az eljárási szabálysértés súlyosságával kapcsolatos bírói mérlegelésen múlik, hogy a bíróság mely érvénytelenítési okot látja megvalósulni.

Mikor ütközik közrendbe a választottbírósági ítélet? Néhány gondolat a Modelltörvényről és a gyakorlati alkalmazásról

A kereskedelmi választottbírósági ítéletek esetében, legyen szó nemzetközi vagy hazai választottbírósági döntésekről, az elismerési és végrehajtási, illetve az érvénytelenítési eljárásokban a közrend sérelmére való hivatkozás a vesztes fél egyik leggyakrabban alkalmazott érve. A közrend azonban kivételes jellegű jogintézmény, amelynek tartalmát elsősorban a bírói gyakorlat alakítja. Az előadás központi kérdése az volt, hogy mi tekinthető a magyar közrend sérelmének a hazai választottbírósági ítéletek érvénytelenítési eljárásaiban, és hogyan alakult e fogalom tartalma a magyar bírói gyakorlatban a régi és a hatályos választottbírósági törvények időszakában.

Az előadás először röviden áttekintette a nemzetközi és hazai jogforrási hátteret. A választottbíráskodás nemzetközi jogi kereteit három meghatározó jogforrás alkotja⁷³, amelyek közül kiemelkedő jelentőségű az UNCITRAL Modelltörvény (1985, 2006), amely a magyar választottbírósági szabályozás kialakítására is jelentős hatást gyakorolt.⁷⁴ Sem az UNCITRAL Modelltörvény 34. cikk (2) bekezdés b) pontja, sem az 1958-as New York-i Egyezmény V. cikk (2) bekezdés b) pontja nem határozza meg a közrend fogalmát, csupán lehetőséget biztosít arra, hogy a választottbírósági ítélet érvénytelenítésére, illetve elismerésének és végrehajtásának megtagadására kerüljön sor, amennyiben az sérti az eljáró állam közrendjét.

A választottbírósági eljárás alapvetően egyfokú: a választottbírósági ítélet ellen rendes jogorvoslatnak nincs helye. A választottbírósági ítélet kizárólag érvénytelenítési keresettel támadható meg, amelyet a törvényben meghatározott jogvesztő határidőn belül és csak abban az államban lehet előterjeszteni, ahol az ítéletet meghozták. Az érvénytelenítési eljárás nem jelenti az ítélet érdemi felülvizsgálatát, így sem a bizonyítékok újraértékelésére, sem a döntés szakmai helyességének vizsgálatára nincs lehetőség.

72 PPKE-JÁK tanszékvezető egyetemi docens, Nemzetközi Magánjogi tanszék; ügyvéd, választottbíró

73 United Nations Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 10 June 1958) <https://www.newyorkconvention.org/english> [1962. évi 25. törvényerejű rendelet a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről];

European Convention on International Commercial

Arbitration. Geneva, 21 April 1961 https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/01/19640107%2002-01%20AM/Ch_XXII_02p.pdf [1964. évi 8. törvényerejű rendelet a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló, Genfben 1961. április 21-én kelt Európai Egyezmény kihirdetéséről]

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006 https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modellaw/commercial_arbitration

74 Az 1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról (hatályos: 1994-2017 között) továbbiakban: régi Vbt.; 2017. évi LX. törvény a választottbíráskodásról (hatályos: 2018. 01.01.-től) továbbiakban Vbt.

Az érvénytelenítési okok két csoportba sorolhatók. A relatív hatályú okok a felek jogviszonyához kapcsolódnak, így kizárólag a fél kérelmére vehetők figyelembe, és magukba foglalják a választottbíróági szerződés érvényességével kapcsolatos hiányosságokat (jogképesség, cselekvőképesség, érvénytelenség); választottbíróági eljárásban felmerült súlyos eljárási hibákat (értesítés hiánya, a fél előadási lehetőségének korlátozása); a választottbíróági hatáskör hiányát vagy túllépését; valamint választottbíróág összetételével és az eljárás rendjével kapcsolatos hiányosságokat (a felek megállapodásától való eltérés, nem megfelelés a törvény rendelkezéseinek).

Az abszolút hatályú okokat a bíróság hivatalból vizsgálja, mert ezek az állam rendelkezési jogának védelmét szolgálják, ennek körébe tartozik az arbitrabilitás hiánya és a magyar közrend-sérelem. Ez utóbbi két esetben következik be, ha a hazai jogfelfogás alapjaival (alkotmányos, társadalmi, gazdasági, erkölcsi) ellentétes külföldi jog alkalmazására kerülne sor, (nemzetközi közrend), vagy a választottbíróág a jogvita eldöntése körében a magyar jogszabálynak olyan értelmezést tulajdonít, amely lerontja ezeket az alapokat (belföldi közrend).

A közrend időben és térben változó fogalom, amelyet a joggyakorlat tölt meg tartalommal. Alkalmazása szűk körű és kivételes, és egyaránt magában foglalhat eljárásjogi és anyagi jogi elemeket. A közrend értelmezése körében hangsúlyozandó a UNCITRAL törekvése, hogy bemutassa a Modell törvényhez kapcsolódó nemzetközi bírói és választottbíróági gyakorlatot, és amelynek eredménye a Digest (2012) esetgyűjtemény.⁷⁵ A Digest többek között a közrend értelmezéséhez nyújthat iránymutatást a releváns esetjog rendszerezésével és a közrend meghatározó elemeinek bemutatásával.

A magyar joggyakorlatot két elkülönült időszakra lehet bontani: az első a régi Vbt. hatálya alatti időszak, amikor valójában a közrend jogintézményének a magyar jogrendszerben való meghonosodásáról, kontúrjainak megrajzolásáról beszélhetünk. Ebben az időszakban jellemzően a bírósági gyakorlat bizonytalanságot mutat, inkább elutasító álláspontot követett, és viszonylag ritkán került sor a sikeres érvénytelenítésre a magyar közrend sérelem alapján. Kiemelkedő jelentőségű az a döntés, amely szerint közrendbe ütköző az a választottbíróági ítélet, amely az ügyvédi munkadíjat olyan magas abszolút összegben határozta meg, amely a feleket a bírósághoz való fordulás jogának gyakorlásában korlátozta, ezzel anyagilag ellehetetlenítette a pervesztes felet, illetve sértette a társadalom értékítéletét.⁷⁶

A 2018 óta, a Vbt. hatálya alatt már komplexebb megközelítés jellemző, dogmatikai szempontból is árnyaltabbak részletesebbek az indokolások. Például a magyar bírói gyakorlat szerint nem minősül

⁷⁵ UNCITRAL Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration 2012

⁷⁶ BH 2003.127.

közrendsértésnek indokolásának anyagi jogszabály (pl. a Ptk.) téves értelmezése; kereseti kérelem hiányos és téves elbírálása; TSZSZ szakvélemény figyelmen kívül hagyása; Kúria által irányított egységes bírói gyakorlat figyelmen kívül hagyása.⁷⁷ Ezek olyan kifogások, amelyek valójában az ügy érdemének felülvizsgálatára irányulnának, amit a választottbíráskodás rendszere kizár.

A magyar közrend sérelme ugyanakkor megállapítható, ha a választottbírói ítélet vagy az eljárás sérti az alkotmányos alapjogokat vagy az Alaptörvényben rögzített alapvető garanciákat. Választottbírói méltányossági alapú ítélete a felek hozzájárulásának hiányában sem jelenti a magyar közrend sérelmét, nem abszolút hatályú érvénytelenítési okról van szó, hanem relatív hatályúról, ami nem mutat túl a felek jogviszonyán, mert itt valójában a választottbírói eljárása nem felelt meg a felek megállapodásának.⁷⁸

Röviden összegezve a közrend nem lehet a választottbírói ítéletek általános felülvizsgálatának eszköze, hanem az állam alapvető jogi és alkotmányos értékeinek védelmét szolgáló, szűken értelmezendő kivételes korlát.

⁷⁷ Kúria Gfv. 30. 078/2024/4

⁷⁸ Kúria Gfv. 30 241/2022/5

Észrevételek a választottbírákkal szembeni felelősségre vonás esetén alkalmazandó jog egyes kérdéseire

Az előadó bemutatta Pierre A. Karrer svájci választottbíró és jogtudós álláspontját, aki szerint a többtagú választottbírószági testület nem pusztán egymás mellett működő választottbírák összessége, hanem sajátos jogi közösségként fogható fel. E közösség „székhelye” a választottbíráskodás helye, amelyből következően a választottbírók felelősségére is a választottbíráskodás helye szerinti jog, vagyis a *lex arbitrii* alkalmazása tűnik indokoltnak. Karrer érvelésének egyik fontos eleme, hogy nemzetközi

38

ügyekben gyakran három különböző államból származó választottbíró jár el, és aligha volna kívánatos, hogy ugyanazon választottbíróági testület tagjaira három eltérő felelősségi rendszer vonatkozzon.

Az előadás kitért a COVID–19 világjárvány nyomán felmerült új kérdésekre is. A nemzetközi választottbíráskodás az elmúlt években jelentős digitalizációs folyamaton ment keresztül, amelynek eredményeként az online tárgyalások széles körben elfogadottá váltak. Az előadó részletesen ismertette az Osztrák Legfelső Bíróság 2020-ban hozott, nemzetközi visszhangot kiváltó döntését, amely szerint a választottbíróági testület a felek egyetértésének hiányában is jogosult online tárgyalás tartására. A döntés jelentősége túlmutat az eljárásjogi kérdéseken, hiszen megerősíti, hogy a választottbíráskodás székhelye a virtuális eljárások esetében is meghatározható marad, ami az alkalmazandó jog kijelölése szempontjából kiemelt jelentőségű.

Az előadás ezt követően áttekintette Christian Hausmaninger, Susan D. Franck, Teresa Giovannini, Emilia Onyema és más szerzők álláspontjait. A bemutatott nézetek alapján alapvetően négy lehetséges kapcsolóelv rajzolódik ki a választottbírói felelősségre alkalmazandó jog meghatározása során:

- a választottbíró lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye szerinti jog;
- a választottbíráskodás helye szerinti jog (*lex arbitrii*);
- a választottbírói szerződésben kijelölt jog;
- bizonyos esetekben pedig a károsult fél székhelye vagy a károkozás helye szerinti jog.

Az előadás egyik központi megállapítása az volt, hogy a választottbíró lakóhelye szerinti jog alkalmazása számos gyakorlati és elméleti problémát vet fel. Egy nemzetközi választottbíróági testületben ugyanis eltérő nemzetiségű választottbírák foglalhatnak helyet, akikre így eltérő felelősségi standardok vonatkoznának. Ez nem csupán az egyenlő bánásmód követelményével kerülhetne ellentmondásba, hanem magára a döntéshozatali folyamatra is hatással lehetne.

Az előadás egyik legeredetibb része e kérdés játékelméleti megközelítése volt. Az előadó abból indult ki, hogy a választottbírói testület tagjai szükségképpen együttműködő közösséget alkotnak, amelynek közös célja a jogvita szakszerű, pártatlan és hatékony eldöntése. Ha azonban a választottbírók felelősségét eltérő jogrendszerek szabályoznák, akkor az egyes választottbírák eltérő ösztönzőkkel és kockázatokkal szembesülnének.

Az előadás a játékelmélet fogalomrendszerének felhasználásával rámutatott arra, hogy ebben az esetben a választottbírói közösség már nem tekinthető klasszikus értelemben vett kooperatív játéknak. A *Nash-egyensúly* és a fogolydilemma ismert modelljeinek segítségével az előadó azt szemléltette, hogy a különböző felelősségi rezsimek következtében az egyes választottbírák döntési motivációi eltérhetnek egymástól. Ez pedig hosszabb távon veszélyeztetheti a választottbíróági döntéshozatal egységességét és kiszámíthatóságát.

Az előadás második nagy szerkezeti egysége az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak elemzésével foglalkozott. Kiemelt figyelmet kapott a Római Egyezmény, valamint a Róma I. rendelet. A vizsgálat arra a kérdésre irányult, hogy a választottbírói szerződés vajon a rendeletek hatálya alá tartozó szerződéses jogviszonynak minősül-e.

Az előadó részletesen ismertette azt a nemzetközi szakirodalomban egyre inkább elfogadott álláspontot, amely szerint a *receptum arbitrii* nem azonos a választottbírói megállapodással (*arbitration agreement*). Ebből következően a választottbírói szerződésre a Róma I. rendelet szabályai alkalmazhatók lehetnek. A rendelet alapján jogválasztás hiányában főszabály szerint a szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazandó, ugyanakkor számos szerző arra mutat rá, hogy a választottbíráskodás székhelye gyakran szorosabb kapcsolatban áll a jogviszonnyal.

Az előadás végkövetkeztetése szerint mind a nemzetközi magánjogi kapcsolóelvek, mind a nemzetközi választottbíráskodás sajátos funkcionális jellemzői, mind pedig a játékelméleti megfontolások azt támasztják alá, hogy a választottbírók felelősségének megítélése során a választottbíráskodás helye szerinti jog alkalmazása tekinthető a leginkább megalapozott megoldásnak. Ez biztosíthatja leginkább a választottbírói testület tagjainak egységes jogi megítélését, a döntéshozatal koherenciáját, valamint a nemzetközi választottbíráskodás iránti bizalom fenntartását.

Dr. Sveda Tamás György, LL.M⁸⁰
**A VÁLASZTOTTBÍRÓK KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉGE AZ UNCITRAL MODEL
LAW, A VBT. ÉS A MAGYAR BÍRÓI GYAKORLAT ALAPJÁN**

A választottbírók a választottbíróági eljárásban igazságszolgáltatási tevékenységet gyakorolnak, tevékenységüknek pedig kártérítési felelősségi következményei lehetnek. Milyen felelősségi alakzat alapján ítéltető meg felelősségük? Hogyan szabályozza a választottbírók kártérítési felelősségét az UNCITRAL Model Law és a Vbt.? Hogyan alakult a magyar bírói gyakorlat és milyen típusú károk követelhetők?

A választottbíráskodás jellegadó ismérvei

A választottbíráskodás kettős természetű jogintézmény: eredetét és természetét tekintve magánjogi, hiszen a felek magánautonómiáján, a felek által megkötött választottbíróági szerződésen alapul, célját és funkcióját tekintve azonban közjogi, mert az eljáró választottbírók a felektől arra kapnak felhatalmazást, hogy a jogvitát tisztességes eljárásban, a véglegesség erejével döntsék el, azaz igazságszolgáltatási hatalmat gyakoroljanak.⁸¹ Egy választottbíróági eljárás végén csak a legritkább esetben elégedett mindkét fél az ítélettel, gyakorta megpróbálják azt érvényteleníteni, végrehajtás megtagadása okokra hivatkoznak, illetve adott esetben megpróbálhatják kártérítési igénnyel orvosolni a választottbírók által nekik okozott károkat. Ez utóbbi kártérítési igény helyes jogalapjának megtalálása esetén markánsan jelenik meg a választottbíráskodás kettős természete, vagyis, hogy a szerződéses jelleg alapján kontraktuális, avagy az igazságszolgáltatási tevékenység okán deliktuális-e a felelősség jogalapja.

A választottbíráskodás során létrejövő jogviszonyok

A választottbíráskodás során az eljárásban részt vevők között magánjogi szerződések hálója jön létre.

Valamennyi választottbíróági eljárás a jogvitában részes felek közötti választottbíróági szerződésen alapul, azonban e szerződésnek a választottbírók nem részes felei, következésképp kártérítési felelősségük sem származhat belőle.

Ha a választottbíró elfogadja a fél általi jelölést, akkor közte és az eljárás valamennyi résztvevője között választottbírói szerződés jön létre. E szerződés a vállalkozási és megbízási szerződés jegyet egyaránt

⁸⁰ Ügyvédjelölt, kártérítési jogi szakjogász.

⁸¹ Lásd bővebben: Kecskés László: A választottbíráskodás történeti alapjai. Választottbírók könyve (szerk: Kecskés László – Lukács Józsefné). Budapest, 2012., 33. o.

magában hordozó atipikus, sui generis szerződés, melyben inkább a megbízási jelleg dominál. E szerződés a kártérítési felelősség szempontjából kulcsfontosságú.

Intézményi választottbíráskodás kikötése esetén szerződéses jogviszony jön létre a felek, illetve a választottbírók, valamint a választottbírószáki megállapodásban megjelölt intézmény között is, mely alapján legfeljebb az intézménynek az ügyviteli-adminisztratív szolgáltatások nyújtásának hibájában megnyilvánuló kontraktuális felelőssége vethető fel, a választottbíróé nem.

Végül, ha a választottbírószáki eljárásban közreműködő személyek (például szakértők, tanúk stb.) is részt vesznek, akkor köztük és a választottbírók között nem jön létre szerződéses jogviszony, a felelősség kérdése legfeljebb deliktuális alapon vethető fel.

A választottbírói szerződésből eredő kötelezettségek

A választottbíró felek irányába fennálló kártérítési felelősségének alapja a választottbírói szerződés választottbíró általi súlyos, az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mércéjét megsértő megszegése, ami a választottbírói szerződés tartalmát képező kötelezettségek megszegésében tud megnyilvánulni. Miután a választottbíró igazságszolgáltatási hatalmat gyakorol és a választottbírószáki eljárásban érvényesülnie kell a tisztességes eljáráshoz való jognak, ezért ilyen kötelezettségnek minősülnek a feleket e jogból eredően megillető független és pártatlan eljárás követelménye, a fegyveregyenlőség és az ügy előadásához való jog és az észszerű időn belüli eljáráshoz való jog is. E mellett hangsúlyos kötelezettség a titoktartási kötelezettség is. A félnek kárenyhítési kötelezettségéből fakadóan – ha a kár az ítéletből ered – először érvénytelenítési perben kell megpróbálnia orvosolnia sérelmét, hiszen az alapítható a fenti kötelezettségek megsértésére is.

Az UNCITRAL Model Law és a Vbt. szabályozása

Az UNCITRAL Model Law nem tartalmaz rendelkezést a választottbírók kártérítési felelőssége kapcsán, mivel az instrumentum kidolgozói túlságosan is ellentmondásosnak találták a kérdéskört ahhoz, hogy egységes szabályozást alkossanak.⁸²

A Vbt. 57. § (3) bekezdése felelősségkorlátozásra, illetve annak kizárására hatalmazza fel az állandó választottbírószágot, kivéve a szándékos vagy súlyos gondatlanságból eredő károkozásért való felelősséget, mely felhatalmazással az MKIK mellett működő Állandó Választottbírószáki Eljárási Szabályzata él is, és 50. §-ában kimondja, hogy – többek között – a választottbírószáki tanács, valamint annak tagjai kártérítési felelőssége kizárt, kivéve a szándékos vagy súlyos gondatlanságból eredő károkozásért való felelősséget.

⁸² Howard M. Holtzmann, Joseph E. Neuhaus: A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary. *Kluwer Law International*, The Netherlands, 2015., 1119. o.

Az ellentmondásos magyar bírói gyakorlat

A bírói gyakorlat a választottbírók kártérítési felelőssége helyes jogalapjának megtalálása tekintetében ellentmondásos, többségében vannak azok a döntések, melyek a felelősséget a bírósági jogkörben okozott kár alakzata alapján ítélték meg. A gyakorlat a régi Ptk. alapján formálódott, amely nem választotta el élesen egymástól a kontraktuális és a deliktuális felelősséget. Ezidáig egyéni választottbírói kárfelelősség elbírálására nem került sor, a korábbi perek felperesei a választottbírói intézménnyel szemben nyújtottak be kártérítési keresetet. Miután azonban a jelölés elfogadásával a felek és a választottbíró között választottbírói szerződés jön létre, ezért viszonylatukban a felelősség helyes jogalapja kontraktuális.

A megítélhető károk és személyiségi jogi szankciók köre

Egy kártérítési perben a fél elsősorban a választottbírói eljárással összefüggésben kifizetett költségeket (regisztrációs díj, választottbírói díj, ügyvédi munkadíj és egyéb költségek) próbálhatja meg követelni a választottbírótól, az alapperben érvényesített igény teljes összege – az ügyvédi műhibaperekre alapított „árnyékperek” analógiájára – nagy valószínűséggel nem érvényesíthető. Ahogyan nagy valószínűséggel a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére alapított sérelemdíj sem követelhető, hiszen a 8/2025. JEH nyomán a bírósághoz fordulás joga, illetve a tisztességes eljáráshoz való jog nem személyiségi jog, így nem valósulhat meg személyiségi jogi sérelem sem, ez azonban nem zárja ki más, például a titoktartási kötelezettség megszegéséből eredő személyiségi jogi sérelem megvalósulásának lehetőségét.

Dr. Németh Csaba, LL.M, PhD⁸³

Szankciós jog és a választottbíráskodás kapcsolata az EUB előtti C-802/24. és C-701/25.sz. ügyek tükrében

Miként írható le a választottbíráskodás és az uniós jog kapcsolata az uniós szankciók szempontjából? Hozott-e ebben változást a 2022-től datálható új uniós szankciós rezsime? Mi a választottbíráskodás felelőssége az uniós szankciós jog végrehajtásában? Várható-e a választottbíráskodás és az uniós jog közötti viszony változása az Európai Unió Bírósága előtt jelenleg folyamatban lévő előzetes döntéshozatali eljárásokra tekintettel?

A gazdasági szankciók intézménye

Egy állam elleni gazdasági szankciók nem tekinthetők új eszköznek a nemzetközi jog területén, az első jelentősebb esetet az 1965-ös rhodesiai válsághoz köti a szakirodalom, 84 pénzeszköz rendelkezésre bocsátásának tilalmát pedig már az Öbölháború, ill. a délszláv válság idején alkalmazta az ENSZ Biztonsági Tanácsa az 1990-es évek elején.⁸⁵ Az Európai Unió tehát egy már meglévő eszközt vett át a saját kül- és biztonságpolitikai eszköztárába. Kijelenthetjük, hogy az uniós szankciók száma és jelentősége a 2010-es és különösen a 2020-as években, elsősorban Oroszország Ukrajna elleni háborúja következtében, lényegesen megnőtt. Míg 2007 és 2011 között 20 szankciós döntést fogadott el az EU, egyedül 2011-ben már 70-et.⁸⁶ 2022 februárja óta csak Oroszország viszonylatában 20 szankciós csomagról beszélhetünk. A vagyon befagyasztására, ill. a pénzeszköz rendelkezésre bocsátására irányuló korlátozásokat az ún. puha szankciókhoz sorolhatjuk, melyek nem a szélesebb helyi lakosság ellen irányulnak. ⁸⁷ Ha a Bizottság által a témában rendelkezésre bocsátott jogértelmezési segédletet tekintjük meg, az a szankciók célját már szélesebb értelemben fogja fel.⁸⁸ Az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatára vár annak eldöntése, hogy a puha szankciók (céljának) szűkebb körű felfogása az Oroszországgal szemben bevezetett szankciókra is irányadó-e. E választól függően változhat a jövőben az uniós jog és a választottbíráskodás viszonya is.

⁸³ Ügyvéd, Magyar Választottbíráskodási Egyesület Elnökségi tagja, PTE-ÁJK óraadó.

⁸⁴ Malcolm N. Shaw: Nemzetközi jog. Budapest 2008. 1010-1011.o.

⁸⁵ Shaw 1011., 1013.o.

⁸⁶ Európai közjog és politika. Szerkesztette: Kende Tamás, Szűcs Tamás-Jeney Petra. Budapest 2018. 745.o.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ Consolidated version of the frequently asked questions concerning sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine and Belarus' involvement in it. 22 May 2026. 7.o.

https://finance.ec.europa.eu/document/download/66e8fd7d-8057-4b9b-96c2-5e54bf573cd1_en?filename=fags-sanctions-russia-consolidated_en.pdf (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

Az Oroszország elleni uniós szankciókról

Az Európai Unió számára az Európai Unióról szóló Szerződés 29. cikke és az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 215. cikke lehetőséget ad arra természetes és jogi személyek, csoportok vagy nem állami, ill. államisággal nem rendelkező entitásokkal szembeni korlátozó intézkedések alkalmazására, melyet a gyakorlatban szankciók néven illetnek. Ezek közül napjainkban az Oroszország elleni szankciók váltják ki a legnagyobb visszhangot, melyek az uniós szankciók új szintjét képviselik, ennek szemléltetésére talán alkalmas arra utalni, hogy ezen szankciók több mint 270089 természetes és jogi személyt nevesítenek, ill. 210 millió értékű állami, ill. 28 milliárd euró értékű magántulajdont képező vagyon⁹⁰ van zárolva a szankciók következtében.

Az Oroszország elleni uniós szankciók alapja alapvetően két jogszabály, a Tanács 833/2014/EU rendelete és a Tanács 269/2014/EU rendelete. Mindkét rendeletből kiemelendő a téma szempontjából, hogy tartalmaznak egy ún. no claims klauzulát⁹¹, melyek által az uniós jog egyrészt behatol(hat) természetes és jogi személyek közötti magánjogi jogviszonyokba, másrészt ezek eljárásjogi érvényesítésébe is. A következő hónapok és éveknek jelen téma szempontjából legnagyobb kérdése az lesz, hogy ezt az Európai Unió Bírósága (EUB) értelmezése szerint az uniós szankciós jog mennyiben teheti meg. A másik kiemelendő körülmény a téma kapcsán kapcsán az, hogy nem egyértelmű, pontosan mely szervek, entitások, személyek az uniós szankciók végrehajtói. Kézenfekvő, hogy az arra a tagállamok által kijelölt állami hatóságokat jelöljük meg, de ezen például túlmenően pénzügyi intézményeknek, az állami bíróságoknak és akár választottbíróságoknak is fakadhat közvetlen kötelezettsége a rendeletek végrehajtásakor.

Az uniós jog és az uniós szankciók viszonya az EUB joggyakorlatának tükrében

Az EUB az elmúlt években többször is foglalkozott az uniós elleni uniós szankciók értelmezésével, gondoljunk a C/72/15.sz. *Rosneft* ítéletre 2017-ből, a C-340/20.sz. *Bank Sepah* ítéletre 2021-ből és a C-753/21. és C/754/21.sz. egyesített *Instrubel*-ügyben hozott ítéletre 2022-ből.

Az uniós (szankciós) jog és a választottbíráskodás viszonylatát jelen témát illetően alapvetően két ügy fogja befolyásolni, az elsőt egy svéd, a másikat egy lett bíróság terjesztette az EUB elé: ezek a C-802/24. (*Reibel*) és a C-701/25. (*Graudu sabiedrība*) sz. folyamatban lévő előzetes döntéshozatali eljárások. Folyamatban van ezeken túlmenően C-480/24. (*Čiekuri-Shishki*) számon is egy előzetes döntéshozatali

⁸⁹ <https://data.europa.eu/apps/eusanctionstracker/search/WyJyZWdpbWUvVUtSI0=> (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

⁹⁰ EU sanctions and Russia's frozen assets. Authors: Maruša T. VEBER European Parliament coordinator: External Policies Analysis and Support Unit Directorate-General for External Policies of the Union PE 754.487 - November 2025. vi. oldal. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/754487/EXPO_STU\(2025\)754487_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2025/754487/EXPO_STU(2025)754487_EN.pdf) (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

⁹¹ 269/2014 EU rendelet 11. cikke és 833/2014 EU rendelet 11. cikke.

eljárás az uniós szankciókat érintően, de ezen ügy tényállási alapját nem választottbíróági döntés képezte.

A C-802/24. és a C-701/25. sz. folyamatban lévő előzetes döntéshozatali eljárások jelentősége abból is fakad, hogy mindkét esetben szűkebb értelemben fogta fel az eljáró választottbíróság az uniós szankciók által előírt no claims klauzulát, és a pénzkövetelésnek a szerződéses jogviszony felszámolása körében történő érvényesítésére lehetőséget látott. A választottbíróági ítélet érvénytelenítési perben, ill. a választottbíróági ítélet elismerése ügyében eljáró állami bíróságok álláspontja szerint ez azonban korántsem egyértelmű az uniós jog alapján, ezért előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeztek az EUB előtt, melyek jelenleg is folyamatban vannak.

Ezen EUB döntések érinteni fogják egyrészt azt a kérdést, hogy az Oroszország elleni uniós szankciók az uniós közrend részét képezik-e, ebből következően az adott választottbíróági ítélet érvénytelenítése, ill. elismerése és végrehajtása kapcsán erre lehet-e hivatkozni. Az uniós szankciók jog hivatalbóli vizsgálati kötelezettségének fennálltáról is döntenie kell az EUB-nak, azaz arról, hogy az állami bíróság a peres felek kérelme, ill. hivatkozása nélkül is megvizsgálja, hogy az eljáró választottbíróság az uniós szankciós joggal összhangban hozta-e meg döntését.

Eldöntendő kérdés lesz továbbá, hogy melyek a választottbíróági ítélettel szembeni elvárások az uniós szankcióknak való megfelelés körében, azaz például a választottbíróági ítélet rendelkező részének szövegezésekor hivatalból kell-e arra ügyelnie, hogy a megítélt igény ne eredményezze pénzeszköz vagy gazdasági erőforrás szankcionált személy számára történő rendelkezésre bocsátását.⁹² Itt lehet jelentősége a C-701/25.sz. ügyben előterjesztett azon kérdésnek, hogy a befagyasztott bankszámlára a választottbíróági döntés alapján történő teljesítés a rendelkezésre bocsátási tilalom alól kivételt jelent-e.⁹³ Minden bizonnyal az egyik leghűsbavágóbb kérdés az lesz, hogy az uniós szankciók által előírt no claims klauzulák egyáltalán lehetővé teszik-e a felek számára a peren kívüli megállapodást a rendelet szerint nem teljesíthető követelésekről, és választottbíróság elé vihetik-e ezen jogvitájukat (az ún. *arbitrability* problémája).⁹⁴

⁹² Lásd a C-701/25.sz. előzetes döntéshozatali kérelem 6. számon előterjesztett kérdését, ill. az előterjesztő bíróság kérelméről szóló összefoglaló 13. és 14. pontját.

https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2025/C-0701-25-00000000RP-01-P-01/DDP_COMM/316382-HU-1-html (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

<https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2025/C-0701-25-00000000RP-01-P-01/DDP/308982-HU-1-pdf> (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

Lásd továbbá Rimvydas Norkus főtanácsnoki indítványának 77. és 79. pontjai a C-480/24.sz. ügyben.

<https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0480-24-00000000RP-01-P-01/CONCL/302523-HU-1-html>

⁹³ C-701/25. sz. ügyben az előzetes döntéshozatali kérelem 5) számon előterjesztett kérdését. Lásd továbbá a 269/2014 EU rendelet 7. cikk (2) bekezdését és 11. cikk (2) bekezdését.

⁹⁴ Lásd a C-802/24.sz. előzetes döntéshozatali kérelem 1) számon előterjesztett kérdését, ill. az előterjesztő bíróság kérelméről szóló összefoglaló 19-26. pontjait, továbbá Andrea Biondi főtanácsnoki indítványának 19., 22-27. pontjai

https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0802-24-00000000RP-01-P-01/DDP_COMM/294925-HU-1-html (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

<https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0802-24-00000000RP-01-P-01/DDP/294349-HU-1-pdf> (Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

Dr. Kozma Gábor Levente⁹⁵

A kereskedelmi választottbíráskodás és az uniós jog kapcsolata: a kereskedelmi választottbíráskodás a tagállami eljárási autonómia fényében

Henry Wadsworth Longfellow híres versében két hajó halad el egymás mellett az éjszakában: egy pillanatra érzékelik egymás jelenlétét, majd eltűnnek a sötétben, anélkül, hogy útjaik valóban találkoznának. Biondi Főtanácsnok a Reibel (C-802/24) ügyben előterjesztett Indítványában ezt a képet használta az uniós jog és a kereskedelmi választottbíráskodás kapcsolatának leírására. De valóban ilyen „békés együttélés” jellemzi-e a két terület viszonyát? Milyen követelményeket támaszt és hogyan érvényesíthető az uniós jog a kereskedelmi választottbíróági eljárásokban? Hogyan garantálható az uniós megfelelő alkalmazása a választottbíróági eljárásokban?

Tagállami eljárási autonómia az uniós jogban

Az uniós jog rendszerében az uniós jog által biztosított anyagi jogi jogosultságok a tagállami jogalkalmazásban érvényesülnek.⁹⁶ A tagállami eljárási autonómia azt jelenti, uniós szintű szabályozás hiányában a tagállami hatóságok és bíróságok az uniós jog alkalmazása során a saját nemzeti eljárási szabályaik szerint járnak el – ideértve a hatósági és a bírósági jogalkalmazást is – így a magánszemélyek részére biztosított uniós jogból fakadó anyagi jogi jogosultságok érvényesítése a tagállami jogrendszerek eljárási szabályainak keretei között történik.⁹⁷ Másként fogalmazva az uniós jog érvényesítését szolgáló mechanizmusok létrehozása és működtetése a tagállami jogrendszerek feladata az uniós jog által meghatározott korlátok között.⁹⁸

A kereskedelmi választottbíráskodás szabályainak kialakítása a tagállami eljárási autonómia részét képezi.⁹⁹ Az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: “EUB”) több döntésében megerősítette, hogy az uniós jogrenddel elviekben nem ellentétes az, hogy azok a magánszemélyek, akik az Unió területén valamely gazdasági tevékenység gyakorlása címén e jogrend hatálya alá tartoznak, választottbíróági mechanizmus alá vessék azokat a jogvitákat, amelyek e tevékenység gyakorlása keretében

<https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0802-24-00000000RP-01-P-01/CONCL/316861-HU-1.html>
(Utolsó letöltés: 2026.05.31.)

Megjegyezném, hogy közvetetten a C-701/25.sz. ügyben is felmerül ezen jogkérdés, lásd az előterjesztő bíróság kérelméről szóló összefoglaló 14. pontját.

⁹⁵ Ügyvédjelölt, Doktori hallgató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola)

⁹⁶ Gombos Katalin: Tagállami eljárási autonómia – az elv korlátokkal és kérdőjelekkel. *Európai Tükör* 2019/3. 37.

⁹⁷ Uo. 37.

⁹⁸ Janek Tomasz Nowak (ed.): *EU Procedural Law*. Oxford, Oxford University Press, 2014, 108. Case 33-76 Rewe-Zentralfinanz eG and Rewe-Zentral AG v Landwirtschaftskammer für das Saarland. ECLI:EU:C:1976:188. 6.

⁹⁹ Jack Brett: *EU Law and Procedural Autonomy in International Commercial Arbitration*. *European Review of Private Law*, Vol. 29., No. 4. (2021) 583–610. 587.

felmerülhetnek köztük. 100 Ugyanakkor az uniós jog hatékony érvényesülése bizonyos követelményeket támaszt a kereskedelmi választottbíráskodással szemben.

Előzetes döntéshozatali eljárás és kereskedelmi választottbíráskodás: a Nordsee-elv

Az uniós jog alkalmazása decentralizáltan, a tagállami jogalkalmazó szervek előtti eljárásban valósul meg. Ebben a folyamatban nagy jelentősége van az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: "EUMSZ") 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali eljárásnak, amely lehetőséget – bizonyos esetekben kötelezettséget – teremt a tagállami bíróságok és az Európai Unió Bírósága közötti „bírói párbeszédre”, ha az uniós jog értelmezésével vagy valamely uniós jogi aktus érvényességével kapcsolatos kérdés merül fel egy folyamatban lévő eljárásban. Emiatt érdemes megvizsgálni, hogy mi történik, ha egy kereskedelmi választottbírói eljárásban merül fel valamilyen uniós joggal kapcsolatos értelmezési nehézség, illetve, hogy ilyenkor milyen eszközök állnak a választottbírói tanács rendelkezésére.

Ennek megválaszolása érdekében az Európai Unió Bíróságának 102/81. számú Nordsee döntésére szükséges utalni, ahol az EUB-nek arról kellett döntenie, egy választottbírói tanács – amely jogszabályok alapján hozza meg a döntését és amelynek döntése ugyanolyan joghatásokkal bír, mint egy rendes bírósági ítélet – jogosult-e előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezni.¹⁰¹ Az EUB arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kereskedelmi választottbírói tanács nem tekinthető „tagállami bíróságnak” az EUMSZ 267. cikke értelmében, ugyanis a választottbírói eljárás nem kötelező, hanem a felek megállapodásán alapul, valamint a tagállami bíróságok eljárásba történő beavatkozása sem automatikusan történik.¹⁰²

A Nordsee-döntés ahhoz az abszurd helyzethez vezetett, hogy a magánszemélyek a jogviták egy körét ugyan választottbírói útra utalhatják, de ha a választottbírói eljárásban uniós jogkérdéssel kapcsolatos értelmezési nehézség merülne fel, a választottbírói tanács nem fordulhat az EUB-hez előzetes döntéshozatali eljárás keretében. Így eltérő folyamatok szerint garantálható az uniós jog helyes alkalmazása attól függően, hogy a jogvita elbírálására rendes bíróság vagy egy azzal funkcionálisan megegyező választottbírói tanács rendelkezik-e hatáskörrel.¹⁰³ Pedig az EUB már a Nordsee-döntésben hangsúlyozta, hogy az uniós jogot a maga egészében tiszteletben kell tartani

100 C-600/23 Royal Football Club Seraing és a Fédération Internationale de Football Association (FIFA), az Union des associations européennes de football (UEFA), az Union royale belge des sociétés de football Association ASBL (URBSFA) ECLI:EU:C:2025:617. 78.

101 Case 102/81 Nordsee Deutsche Hochseefischerei GmbH v Reederei Mond Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG and Reederei Friedrich Busse Hochseefischerei Nordstern AG & Co. KG. ECLI:EU:C:1982:107, 8.

102 Nordsee, 11-12.

103 George A. Bermann: Navigating EU Law and the Law of International Arbitration. Arbitration International, Vol. 28., No. 3. (2012) 397-446. 405.

valamennyi tagállamban, így ezen kötelezettség alól a magánszemélyek sem vonhatják ki magukat a választottbíróági eljárás révén.¹⁰⁴

Az uniós közrend megjelenése a kereskedelmi választottbíróági eljárásokban

A Nordsee-döntés következménye, hogy – miután a választottbíróági tanácsok nem kezdeményezhetnek előzetes döntéshozatali eljárást – az EUB nem a választottbíróági eljárás folyamatában, hanem utólagosan, az uniós közrend vizsgálatán keresztül kívánja garantálni az uniós jog megfelelő alkalmazását.

Az uniós közrend fogalmának kereskedelmi választottbíróági eljárásokkal kapcsolatos alkalmazása a C-126/97. számú Eco Swiss döntéshez köthető, amelyben az EUB megállapította, hogy amennyiben a tagállami jogrend a belső közrend megsértésére alapozva lehetővé teszi a választottbíróági ítélet érvénytelenítését, úgy arra az uniós közrend megsértése esetén is lehetőséget kell biztosítani.¹⁰⁵ Az EUB rámutatott, hogy az uniós versenyjogi normák az uniós közrend részét képezik.¹⁰⁶ Emellett azonban azt is hangsúlyozta, hogy a választottbíróági eljárások hatékonysága érdekében szükséges, hogy a választottbíróági ítéletek felülvizsgálata korlátozott legyen, valamint a választottbíróági ítéletek érvénytelenítésére, elismerésének és végrehajtásának megtagadására csak kivételesen kerüljön sor.¹⁰⁷

Ugyanakkor az Eco Swiss döntés alapján egyértelműen látható a Nordsee döntés következménye: amennyiben uniós jogértelmezési kérdések merülhetnek fel egy választottbíróági eljárásban, szükségessé válhat, hogy a rendes bíróságok a választottbíróági ítélet uniós jogi szempontú felülvizsgálatát folytassák le és meggyőződjenek arról, hogy a választottbíróági ítélet nem ellentétes-e az uniós közrenddel, valamint szükség esetén előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezzenek.¹⁰⁸ Ennek vizsgálata az elismerés és végrehajtás szerinti tagállami bíróság és az érvénytelenítési perre hatáskörrel rendelkező tagállami bíróság feladata.

Az uniós jog és a kereskedelmi választottbíráskodás kapcsolatának értékelése

Az uniós jog és a kereskedelmi választottbíráskodás kapcsolatát számos bírálat éri. Ezek középpontjában az az ambivalencia áll, hogy az EUB egyszerre várja el az uniós jog teljes körű érvényesülését a választottbíróági eljárásokban, és zárja ki a választottbírói tanácsokat ennek legfőbb

¹⁰⁴ Nordsee, 14.

¹⁰⁵ C-126/97. Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV. ECLI:EU:C:1999:269. 37.

¹⁰⁶ Eco Swiss, 36., 39.

¹⁰⁷ Eco Swiss, 35.

¹⁰⁸ Eco Swiss, 32.

eszközéből, az előzetes döntéshozatali eljárásból. Ez a megoldás könnyen lehet, hogy éppen az uniós jog hatékony érvényesülését gyengíti, mivel az uniós jogkérdés csak utólag, az érvénytelenítési vagy a végrehajtási eljárásban csatározható be az uniós bírósági szervezetrendszerbe.¹⁰⁹ A kritikák emellett azt is felvetik, hogy az EUB túl tágra szabta az uniós közrend fogalmát, amely nem igazán áll összhangban a New York-i Egyezmény logikájával sem.¹¹⁰ A széles közrend fogalom pedig könnyen veszélyeztetheti a választottbírósági eljárások hatékonyságát, hiszen olyan uniós jogi alapú érvek révén válik támadhatóvá a választottbírósági ítélet, amelyek az eljárás során nem feltétlenül merültek fel.¹¹¹ Mindezekre tekintettel érdemes megvizsgálni és adott esetben újragondolni a választottbíráskodás és az uniós jog kapcsolatát.

¹⁰⁹ Bermann, i. m. 406-407.

¹¹⁰ Bermann, i. m. 420.

¹¹¹ Uo. 420.

Dr. Muraközy Balázs¹¹²

A SPORTVÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS ÉS AZ UNIÓS JOG VISZONYA - Autonóm rezsimek találkozása a svájci Sportdöntőbírószágon¹¹³ keresztül

A választottbíráskodás és az uniós versenyjog viszonyának vizsgálata nem újkeletű az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatában, ¹¹⁴ ugyanakkor a közelmúltban újabb kérdések vetődtek fel a választottbíráskodás területén is specifikus vonásokkal bíró sportválasztottbíráskodás uniós joggal való összeegyeztethetősége kapcsán a Seraing-ügyben.¹¹⁵ Ennek fényében érdemes megvizsgálni, hogy a tagállami rendes bíróságok milyen kötelezettségekkel bírnak sportválasztottbírószági határozatok elismerése és végrehajtása során, valamint hogy ezen kötelezettségek mennyiben alkalmazandóak kereskedelmi választottbírószági határozatokkal szemben is.

A sportjog és az uniós jog kapcsolódási pontjai

A sportjog kialakulásában már a kezdetektől számottevően jelen van az autonómia iránti igény, a politikai befolyásolástól való mentesség elvéből fakadóan, ¹¹⁶ és amely igényből kiterjedt önszabályozás bontakozott ki ezen a területen. Az önszabályozáshoz pedig szorosan kapcsolódik a sportszövetségeken belüli „becsületbíráskodás”, ¹¹⁷ illetve az így hozott döntéseket tipikusan fellebbviteli fórumként elbíráló CAS. Tekintettel arra, hogy a CAS így hozott határozatai a New York-i Egyezmény ¹¹⁸ értelmében választottbírószági határozatnak minősülnek, ¹¹⁹ a velük szemben gyakorolható jogorvoslatok köre a Svájci Szövetségi Legfelsőbb Bíróság előtti érvénytelenítési keresetekre korlátozódik.¹²⁰ Emellett azonban az EUB évtizedes gyakorlata alapján az is egyértelmű, hogy a sport, amennyiben gazdasági tevékenységnek minősül, az uniós jog hatálya kiterjed rá,¹²¹ amely jog hatékony érvényesülésének biztosítására elsősorban – decentralizált módon, az EUMSz. 267. cikke szerinti előzetes döntéshozatali mechanizmuson keresztül biztosítva az EUB végső értelmezési monopóliumát – a tagállami bíróságok hivatottak. Ebből fakadóan merül fel kérdésként, hogy ezen

¹¹² Ügyvédjelölt, mb. oktató PPKE JÁK, Deák Ferenc Intézet.

¹¹³ Court of Arbitration for Sport/Tribunal Arbitral du Sport, „CAS”.

¹¹⁴ Ld. például C-102/81. sz. Nordsee-ügy, C-126/97. sz. Eco Swiss-ügy, C-168-05. sz. Mostaza Claro-ügy.

¹¹⁵ C-600/23. sz. Seraing-ügy.

¹¹⁶ Olimpiai Charta, alapelvek, 5. pont.

¹¹⁷ Sárközy Tamás: Magyar sportjog. Budapest, 2015, HVG ORAC. 233.

¹¹⁸ A külföldi választottbírószági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény.

¹¹⁹ Ld. Gundel v. FEI (TF 4P.217/1992).

¹²⁰ A CAS eljárási szabályzata szerint a választottbíráskodás helye Lausanne (R28. cikk), így az érvénytelenítés a svájci jog (a nemzetközi magánjogról szóló svájci törvény, PILA) alapján gyakorolható, a Svájci Szövetségi Bíróság előtt.

¹²¹ C-36/74. sz. Walrave és Koch-ügy, 4. pont.

tagállami bíróságok a sportválasztottbíráskodási eljárások melyik pontján, és milyen hatáskörrel tehetnek eleget az uniós jog érvényesítésére vonatkozó kötelezettségüknek.

A Seraing-ügyben tett főbb megállapítások

A sportválasztottbíráskodás Seraing-ügyben vizsgált változata az ún. kényszerválasztottbíráskodás: a CAS által legjelentősebb mértékben tárgyalta fellebbezési ügyek esetén a sportolók a sportszövetségek szabályzataiban foglalt választottbíráskodási megállapodásnak megfelelően a sportszövetségek határozataival szemben kizárólag a CAS-hoz fordulhatnak jogorvoslatért. Ezt az aspektust – összhangban az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatával¹²² – önmagában legitimnek ismerte el az EUB is, tekintettel a sportvilág igényére a jogviták gyors, szakszerű és egységes rendezésére.¹²³ Ugyanakkor ebből fakadóan különös jelentőséggel bír az uniós jog hatékony érvényesülésének biztosítása szempontjából a tagállami bíróságok szerepe az elismerési és végrehajtási eljárások során. Így az EUB lefektette, hogy a tagállami bíróságok – szigorúan kötve ezen eshetőségeket a kényszerválasztottbíráskodás sajátosságaihoz – számára nem elég, ha az így hozott választottbíráskodási határozatok elismerését és végrehajtását tagadhatják meg, hanem lehetőségüknek kell lennie arra is, hogy ideiglenes intézkedéseket rendeljenek el, vagy eltiltsák a jogsértő sportszövetséget magatartása folytatásától.¹²⁴ Ezáltal olyan sportügyekben ahol az uniós versenyszabályok alkalmazása is felmerül, a sportolók megfelelő jogvédelmét nem csak az eddigiek szerint is irányadó *ex post* közrendi szűrő biztosítja immár, hanem akár a CAS mellett ideiglenes intézkedések meghozatalára párhuzamosan jogosult tagállami bíróságok is tágabb eljárási lehetőségekkel.

Emellett pedig az EUB döntése irányadó lehet EU-n kívüli székhelyű (*loci arbitri*) kereskedelmi választottbíráskodási határozatok elismerése és végrehajtása során. Az ugyan az *Eco Swiss*-ügy óta ismert, hogy a kereskedelmi választottbíráskodás intézménye önmagában összhangban áll az uniós joggal amennyiben biztosított az *ex post* „szűrő”, amely során a tagállami bíróságok vizsgálni kötelesek a választottbíráskodási határozat uniós közrenddel való összeegyeztethetőségét, a vizsgálat pontos mélysége továbbra is vetett fel kérdéseket.¹²⁵ Ebben a körben fektette le az EUB, hogy a tagállami bíróságok jogkörének ki kell terjednie a közrendi rendelkezések értelmezésére, az ahhoz fűzött jogkövetkezmények értelmezésére és jogi minősítésére, azonban mindezekkel együtt maradnia kell a

¹²² Mutu és Pechstein v. Switzerland, 40575/10. és 67474/10. sz. ügyek.

¹²³ Seraing-ügy, 94. pont.

¹²⁴ Seraing-ügy, 105. pont.

¹²⁵ Az egyes tagállamok megközelítései kategorizálhatóak minimalistának (kizárólag versenyjogi szabályok *prima facie* egyértelmű megsértése alapozza meg a közrendbe ütközést, pl. Franciaország) és maximalistának (bármely versenyjogi szabály megsértése megalapozza a közrendbe ütközést, pl. Németország).

választottbíróóság által megállapított és értékelt tények keretei között, 126 elkerülve a teljes újraperesíthetőséget (*révision au fond*).

A sportválasztottbíráskodás jövője?

Összességében a lefektetett elvek értelmében tehát a sportválasztottbíráskodás – még ha egyoldalúan előírt is¹²⁷ - ténye nem zárja ki az uniós jog hatékony érvényesülését, a tagállami bíróságok által gyakorolt kontroll a kereskedelmi ügyekhez hasonlóan pusztán az uniós közrend szabályaira terjed ki, és nem az összes uniós jogi szabályra.¹²⁸ Azáltal, hogy a jelenlegi formában adott közvetett felülvizsgálat – az elismerés és végrehajtás során – elegendő ennek biztosítása érdekében, nem teszi önmagában problémássá azt sem, hogy a CAS székhelye az EU-n kívül található, ugyanakkor összhangban az UEFA törekvéseivel¹²⁹ a CAS EU-n belüli eljárása elősegíthetné az egységesebb joggyakorlat kialakulását, amennyiben úgy pusztán egy közvetlen jogorvoslat lenne adott az érvénytelenítési eljárással. A jövőben a legfőbb kérdést az jelentheti, hogy a CAS előtti eljárásokban az uniós versenyjog kötelező alkalmazását előíró nemzetközi magánjogi szabályok hiányában¹³⁰ mennyiben járulhat hozzá a sportválasztottbíróósági eljárások elhúzódásához, amennyiben az uniós versenyjogot érintő érvek pusztán az elismerés és végrehajtás szakaszában kerülnek előterjesztésre, potenciálisan több tagállami bíróság előtt is.

126 Seraing-ügy, 101. pont.

127 Seraing-ügy, 92. pont.

128 Szemben az ügy főtanácsnoki indítványával.

129 UEFA Authorisation Rules, 16. cikk (3) bek. alapján Dublin, Írország is lehet a CAS eljárások helye 2024 óta.

130 Sem a CAS eljárási szabályzatának R58. cikke, sem a svájci PILA 19. cikke a feltétlen érvényesülést kívánó normák alkalmazásáról nem teszi kötelezővé választottbíróósági eljárások esetén az uniós versenyjog alkalmazását.

Dr. Berzeviczi Attila¹³¹

ZÁRÓBESZÉD

Tisztelt Részrtvevők, Tisztelt Előadók és Szervezők!

Záróbeszédemmel köszönetet szeretnék mondani mindazoknak, akik hozzájárultak mai napunk sikeréhez. A Magyar Választottbírószági Egyesület, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbírószág példaértékű együttműködése lehetővé tette, hogy a „Választottbíráskodás a változó világban – a Vbt. a 40 éves UNCITRAL Modelltörvény tükrében” című konferencia magas színvonalú és inspiráló fórummá váljon. Az elhangzott előadások és viták rávilágítottak arra, hogyan kell a hazai jogi gyakorlatnak reagálnia a globális szabályozási kihívásokra, miközben megőrizzük a választottbíráskodás hatékonyságát, rugalmasságát és nemzetközi elfogadottságát.

A választottbíráskodás alapköve a választottbírószági szerződés, amelyben a felek megállapodnak, hogy az állami igazságszolgáltatási monopólium alá nem eső ügyeket választottbírószág bírálja el. Fontos hogy ilyen megfelelően és érvényesen rendelkezésre álljon, erről beszélt Burai-Kovács elnök úr és Tímár adjunktus asszony. A Kompetenz-kompetenz – melyről Schmidt Richárd beszélt - egy másik sarokköve az eljárásnak, alapelv, hogy a vb maga döntsön saját hatásköréről és ezen döntése ellen csak szűk körű felülvizsgálati és érvénytelenítési eljárás keretében lehessen dönten, méghozzá a legfontosabb, kiszámítható jogalkalmazás keresetei mellett, erről is kiváló előadás szólt, csakúgy mint a harmadik személyek választottbírószági eljárásban való megjelenésének problémájáról Bán Dániel kiváló tolmácsolásában.

Külön kiemelném azokat a gondolatokat, amelyek a technológiai fejlődés, a mesterséges intelligencia az eljárási innovációk és a nemzetközi együttműködés szükségességét hangsúlyozták. A Vbt. és az UNCITRAL Modelltörvény közötti párbeszéd nemcsak történeti jelentőségű, hanem gyakorlati útmutatást is ad a jogalkalmazóknak, választottbíróknak és jogalkotóknak. A nap során felmerült javaslatok — a transzparencia, a digitalizáció integrálása az eljárásokba, valamint a kiegyensúlyozott jogérvényesítés biztosítása — fontos kiindulópontok a jövőbeli reformokhoz.

AZ MKIK VB MI szabályzata 2026. januárjában lépett hatályba, azt Katona János elnökségi tagunk készítette, aki itt elő is adott. A szabályzat három alapelemét emelném ki, amely általában más állandó választottbírószágok szabályzatában is visszaköszön: i) transzparencia, tehát hogy az eljárás során ki használ mesterséges intelligenciát; ii) adatvédelem biztosítása, tehát hogy az eljárás bizalmas adatai, üzleti titkai ne legyenek illetéktelenek számára megismerhetők; iii) bírói deliberáció integritása, tehát hogy a végső döntéshozatalban a választottbírók szuverén akarata érvényesüljön.

131 Dr. Berzeviczi Attila, elnök, MKIK Állandó Választottbírószága

Fontos szerepe lehet az adjudikációnak, amely egy külön eljárási rend, forma, melyről Rajkai kolléga beszélt és az UNCITRAL SPEDR is minta klauzulában rendezte ezt. Rengeteg vita volt a munkabizottságban, hogy ez az eljárás inkább tényrögzítő vagy választottbírószági eljárás jellegű-e és mi legyen a véghatározat jogi jellege.

Pataki Petra beszélt ezzel szemben az eljárás emberi tényezőiről, ahogy azt egy elméleti jogtudós megfogalmazta, a jog a bíró személyiségén átszűrődve érvényesül. Ki a jó bíró? ennek a meghatározásnak vannak historikus megközelítései, például Magnaud, a „jó Bíró” „le bon juge”. Egy 300 főből álló egyetemista panel arra válaszolt egy felmérés során, hogy milyen tulajdonságot várnak el egy bírótól, és az egyik legfontosabb szempont az empátia volt.

Korózs Péter előadásához hozzáfűzöm, hogy az elektronikus ítélet meghozatala és végrehajtása kérdéskörével szintén az UNCITRAL WGII foglalkozik, a Model Law módosítása nyáron várható, az ítélet meghozatala kritériumai az én javaslatom szerint kerültek megfogalmazásra. Szintén várható a New York Convention értelmező instrumentuma kiadása.

Sveda Tamástól megtudhattuk, milyen sokfajta jogviszony van jelen a felelősségi körben. Sajnos nemcsak intézmény, hanem választottbírók ellen is folyt felelősségi per, szerencsére eredménytelenül.

Csonka Balázs és Raffai Katalin elemezték a választottbírószági körökben nagyon nemszeretem témát az érvénytelenítés kérdéskörét. A relatív érvénytelenségi okok körében nagyon fontos a keresethez pontosabban a kereseti jogalaphoz kötöttség, ezt megtudhattuk bíró úrtól. Ha pedig jobb nem jut a jogi képviselő eszébe akkor ott az ultima ratio, a joker, a közrendbe ütközés, amely szintén komplikált fogalom lenne önmagában, hátha még többfajta közrendről is kell beszélnünk, ahogy docens asszony érzékeltette. Ráadásul a nemzeti közrend mellé felzárkózik az uniós közrend és némely jogrendszerben a nemzetközi közrend értelmezése is. Ha pedig sok országban kell végrehajtani az ítéletet, akkor minden ország a Konvenció szerint maga értelmezi majd saját közrendjét, ha erre indítvány érkezik.

Bízom benne, hogy a mai eszmecsere nem zárul le ezzel, hanem tovább él mindannyiunk gyakorlati munkájában: az ügyek gyorsításában, a felek közti bizalom erősítésében és a nemzetközi kapcsolatok elmélyítésében. Arra biztatok minden résztvevőt, hogy az itt megszerzett ismereteket és inspirációt vigyék haza, osszák meg kollégáikkal, és tegyenek javaslatokat a szakmai közösségben. Végezetül köszönöm az előadóknak a magas színvonalú hozzájárulásokat, a szervezők kitartó munkáját, és a közönség aktív részvételét. Kívánok mindenkinek további sikeres munkát, eredményes kapcsolatépítést, és remélem, hamarosan ismét találkozunk egy következő, ugyanilyen értékes rendezvényen.

Köszönöm a figyelmüket!

dr Berzeviczi Attila

Elnök, MKIK Állandó Választottbírószága

Dr. Kozma Gábor Levente¹³²
Beszámoló a Fiatal Magyar Választottbíróági Közösség
„Perspectives for Young Hungarian Arbitration
Practitioners” címmel megrendezett nyitó
konferenciájáról

A Magyar Választottbíróági Egyesület (MVbE) támogatásával és szervezeti keretei között, annak ifjúsági tagozataként megalakult a Fiatal Magyar Választottbíróági Közösség (Young Hungarian Arbitration Practitioners), mely – számos más országban működő hasonló kezdeményezéshez hasonlóan – arra törekszik, hogy szervezeti keretet teremtsen az alternatív vitarendezéssel, ezen belül kiemelten a választottbíráskodással foglalkozó vagy az iránt érdeklődő fiatal szakemberek számára. Az ifjúsági tagozat megalakulása alkalmából 2026. június 18-án angol nyelvű szakmai konferenciára került sor „Perspectives for Young Hungarian Arbitration Practitioners” címmel, amelynek a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Díszterme adott otthont.

A konferencia azt a kérdést állította a középpontba, hogy mi segítheti a választottbíráskodás iránt érdeklődő fiatal jogászokat és joghallgatókat abban, hogy megalapozzák szakmai pályafutásukat az alternatív vitarendezés világában, illetve milyen szempontokra kell ügyelniük választottbíráskodással kapcsolatos munkájuk során. A rendezvény elején a Magyar Választottbíróági Egyesület képviselőjében Dr. Schmidt Richárd (MVbE elnöke) nyitóbeszédében köszöntötte a közönséget, hangsúlyozva, hogy a Fiatal Magyar Választottbíróági Közösség célja olyan szakmai közösség létrehozása, amely integrálja a fiatalokat, és lehetőséget ad nekik, hogy a szélesebb szakma előtt is „megmutathassák” magukat, ezzel is hozzájárulva a hazai választottbíráskodás felíveléséhez. Dr. Novák Zoltán (MVbE Elnökségi tagja) beszédében felvázolta a választottbíráskodás nemzetközi jogi környezetét, kiemelve e jogterület előnyeit és kihívásait fiatal jogászok számára. Dr. Csajági Tímea – akit a Magyar Választottbíróági Egyesület elnöksége a Fiatal Magyar Választottbíróági Közösség tagozatvezetőjévé választott – ismertette a szervezet főbb célkitűzéseit, így a rendszeres szakmai rendezvények szervezését és publikációs felület létrehozatalát.

A konferencia első panelbeszélgetése azt a kérdést járta körül, hogy a közép-kelet-európai piacon miként alapozhatja meg pályáját egy választottbíráskodás iránt érdeklődő fiatal. A panel olyan neves szakemberekből állt, akik a legmagasabb szintű akadémiai háttérrel rendelkeznek, és neves európai irodákban dolgoznak komplex választottbíróági eljárásokon. Dragana Nikolić, Peter Plachy, dr. Pap

132 Ügyvédjelölt, Doktori hallgató (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola).

Kristóf, dr. Clio Mordivoglia és Fehér Lili Hanna többek között megosztották a külföldi egyetemeken szerzett LL.M. és egyéb szakjogi képzésekkel kapcsolatos tapasztalataikat, és a közönség egyetemista tagjait a perbeszédversenyeken – például a Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot-on vagy a Philip C. Jessup International Law Moot Court-on – való részvételre bátorították. Az előadók kitértek a mentorok szerepére a szakmai előmenetelükben, és megosztották a kereskedelmi, valamint a befektetési választottbírósi eljárásokkal kapcsolatos személyes tapasztalataikat és meglátásaikat, tanácsaik és szakmai pályájuk egyaránt példaként szolgálhatott a résztvevők számára.

A második panelbeszélgetés – dr. Kozma Gábor Levente moderálása mellett – hazai szakemberek tapasztalatait állította középpontba a választottbírósi kikötések és megállapodások szövegezésének gyakorlati kérdéseiről. A panel résztvevői dr. Darnót Sára, dr. Csajági Tímea, dr. Madarász Béla és dr. Bihary Dániel voltak. A diskurzus egyik visszatérő motívuma az úgynevezett „late night clauses”, illetve „midnight clauses” jelensége volt. A fogalom arra a gyakorlatra utal, amelynek során az ügyvédi irodákban a vitarendezési klauzulát jellemzően a szerződéses tárgyalások záró szakaszában, a késő esti órákban illesztik a tervezetbe, kisebb hangsúlyt helyezve a megfelelő klauzula megfogalmazására. Ráadásul az időnyomás gyakran arra készteti a jogászokat, hogy a klauzulát egy korábbi szerződésből „hasznosítsák újra”. Ennek következménye, hogy a vitarendezési kikötés sok esetben nem az adott jogviszony sajátosságaihoz igazított, hanem sablonszerűen átvett megoldásként kerül a szerződésbe, amely olykor kifejezetten diszfunkcionális rendelkezéseket is tartalmazhat, és így utóbb a klauzula érvényességét veszélyezteti.

A panel ezt követően több, dogmatikailag is összetett kérdést érintett. Szóba került egyfelől a hibrid választottbírósi klauzulák problematikája, másfelől az, hogy a választottbírókkal szemben támasztott kompetencia- és szakmai követelmények, esetleges eljárási előfeltételek (például előzetes tárgyalás megkövetelése a választottbírósi eljárás megindítása előtt) érvényesen rögzíthetők-e a választottbírósi megállapodásban, illetve, hogy az ilyen kikötések milyen hatással lehetnek a választottbírói tanács megalakulására, az eljárás lefolytatására, illetve az ítélet végrehajtására. A résztvevők álláspontja abban összegezhető, hogy a szövegezés terén a visszafogottság gyakran célravezetőbb a túlszabályozásnál. Az átgondolatlan vagy túlbonyolított megfogalmazás akár a választottbírósi kikötés érvényességét is érintheti, ezzel pedig a felek által választott vitarendezési mechanizmus egészét veszélyeztetheti.

A konferenciát Nagy Szilvia összegző beszéde zárta, aki a hasonló holland példákat is figyelembe véve hangsúlyozta a kezdeményezés fontosságát. Összességében a konferencia lehetőséget teremtett arra, hogy a választottbíráskodás iránt érdeklődő fiatal jogászok és egyetemi hallgatók első kézből követhessenek szakmai beszélgetéseket az őket érintő fontos kérdésekről. Amellett, hogy kiemelkedő

jogászi pályákba nyerhettek betekintést, a választottbíróági megállapodások gyakorlati útvesztőjével is megismerkedhettek. A Fiatal Magyar Választottbíróági Közösség célja, hogy ilyen formában közvetlen szakmai párbeszédet teremtsen a pályafutásuk különböző állomásain álló, a választottbíráskodás iránt elkötelezett vagy érdeklődő jogászok között

Dr.Bencsik Imola¹³³

A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás elméleti modelljeinek gyakorlati aspektusai

-
1. *Bevezető gondolatok*
 2. *Az egyes elméleti modellek*
 - 2.1. *Az egyetlen állami jogrend részévé redukált választottbíráskodás – monolokális megközelítés*
 - 2.2. *A veszfáliei modell (a nemzeti jogrendek sokaságában gyökerező – multilokális választottbíráskodás)*
 - 2.3. *Az önálló választottbírói jogrend - transznacionális – választottbíráskodás*
 3. *Az elméleti modellek gyakorlati jelentőségei*
 - 3.1. *Az egyes elméleti modellek autonómia-koncepciója*
 - 3.2. *A választottbíráóság helyének jelentősége*
 - 3.3. *A választottbíráóság helyének jelentősége a New York-i Egyezményben*
 - 3.4. *A választottbíráósági megállapodásra irányadó jog meghatározása és az elméleti modellek ezirányú megoldásai*
 - 3.4.1. *Az Nmjt. összevetése az elméleti modellekkel*
 - 3.4.2. *A New York-i Egyezmény összevetése az elméleti modellekkel*
 - 3.4.3. *Az Európai Egyezmény összevetése az elméleti modellekkel*
 - 3.5. *Az elméleti modellek és az állami bíróságok kapcsolata*
 - 3.6. *Delokalizáció és Plurilokalizáció*
 - 3.7. *A transznacionális választottbírói jogrend megvalósulásának korlátai*
 4. *Záró gondolatok*
-

¹³³ Dr. Bencsik Imola PhD, Ügyvéd.

A TANULMÁNYBAN A NEMZETKÖZI KERESKEDELMI VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS ELMÉLETI MODELLJEIT, JELESÜL A MONOLOKÁLIS, A MULTILOKÁLIS, VALAMINT A TRANSZNACIONÁLIS MEGKÖZELÍTÉSEKET VIZSGÁLTAM, KÜLÖNÖS FIGYELMET SZENTELVE A FELEK RENDELKEZÉSI JOGÁNAK, VALAMINT A VÁLASZTOTTBÍRÁSKODÁS HELYE JELENTŐSÉGÉNEK ASPEKTUSAIRA. AZ ELMÉLETI MODELLEK KÖZÖTTI LEGFONTOSABB VÁLASZVONAL AZ, HOGY A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGOKAT – MINT INTÉZMÉNYEKET – A SAJÁT JOGRENDSZERÜKÖN BELÜL HOVA POZÍCIONÁLJÁK. A MODELLEK GYAKORLATI JELENTŐSÉGE PEDIG ABBAN ÁLL, HOGY ÉRTELMEZÉSI KERETET BIZTOSÍTANAK VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI ELJÁRÁS JOGI ALAPJA, AZ ÍTÉLETEK ÉRVÉNYESSÉGE ÉS VÉGREHAJTHATÓSÁGA TEKINTETÉBEN, VALAMINT A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁG(OK) ÉS AZ ÁLLAMI BÍRÓSÁGOK KAPCSOLATA MEGÉRTÉSÉBEN.

Tárgyszavak: nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás, alternatív vitarendezés, monolokális, multilokális, vesztfáliai, transznacionális választottbírói jogrend, delokalizáció, New Yorki Egyezmény, Nmjt., Vbt.

1.Bevezető gondolatok

A választottbíráskodás kikötésével a felek az állami bíróságok eljárása helyett egy olyan privát vitarendezési mód alkalmazása mellett döntenek, amelyben az eljáró bírák legitimációja a felek autonómiájából ered. A választottbíráskodás jogrendszerben elfoglalt helye a XX. század első fele óta élénk jogelméleti viták alapja volt.

A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás jogának elmélete tekintetében több megközelítés is született. Jelen tanulmányban Emmanuel GAILLARD által felállított három fő megközelítés került a fókuszba: az egyetlen állami jogrend részét képező – más néven monolokális – választottbíráskodás, a nemzeti jogrendek sokaságában gyökerező – más néven multilokális – választottbíráskodás, és az autonóm jogrendként elismert – más néven transznacionális – választottbíráskodás.¹³⁴

Ezen elméleti megközelítések gyakorlati jelentősége abban rejlik, hogy értelmezési keretet adnak a választottbírói eljárás jogi alapja, az ítéletek érvényessége és végrehajthatósága tekintetében, valamint a választottbíráskodás(ok) és az állami bíróságok kapcsolata megértésében.

2.Az egyes elméleti modellek

2.1. Az egyetlen állami jogrend részévé redukált választottbíráskodás – monolokális megközelítés

Az egyetlen állami jogrend részét képező nemzetközi választottbíráskodás, – más néven monolokális megközelítés – mint elméleti modell a választottbírókat az adott ország állami bírójával azonosítja, azon felfogás mentén, hogy a nemzetközi választottbíráskodás a székhely jogára vezethető vissza. Az elmélet alapján „[e]gy adott választottbírói ítélet nem annyira ’nemzetközi’, mint inkább ’kolumbiai’ vagy ’angol’, ha a választottbírói eljárásra Kolumbiában vagy Angliában került sor.”¹³⁵

A monolokális megközelítés tekintetében Emmanuel GAILLARD két érvet ismertet: az objektivista és a szubjektivista álláspontot.¹³⁶ Az objektivista érvelés alapján a választottbíráskodás az egyes államok által

¹³⁴ Az elméletek holisztikus összefoglalása EMMANUEL GAILLARD: *A nemzetközi választottbíráskodás elmélete* (HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2013. Fordították: Korom Veronika és Metzinger Péter) című monográfiájában olvasható.

¹³⁵ GAILLARD (i.m.) 23.

¹³⁶ GAILLARD (i.m.) 23.

felállított bíróságok egyik típusát jelenti, így az állami bírósággal egyezően, a helyi szuverénnek van alárendelve. A felek pedig kizárólag abban a tekintetben határozhatják meg az eljárás egyes szabályait, amennyiben azt a szuverén lehetővé teszi.¹³⁷

A szubjektivista érvelés szerint a felek azon döntése, miszerint egy adott államot a választottbírósági eljárás helyeként jelölik meg, annak kifejeződése, hogy az eljárást az adott állam joga szerint kívánják lefolytatni. A felek választása ugyanakkor számos tényezőtől függhet: kiválasztásában szerepet játszhat a jogvita tárgyát képező gazdasági tevékenység folytatásának helye, egy meghatározó intézményes választottbíróság kiválasztása, és egyéb gazdasági szempontok is, azzal, hogy a felek esetenként semleges helyszínt választanak a választottbírósági eljárás lefolytatására, amelynek joga nem kapcsolódik a felekhez, illetve a jogvita tárgyához.

A monolitikus megközelítés alapjait Emmanuel GAILLARD az állami pozitivizmusra és a jogi harmóniára való törekvésre mint filozófiai posztulátumokra vezeti vissza. Az állami pozitivizmus eszméje alapján minden jogosultság valamely állami jogrendszerből származik, míg a jogi harmóniára való törekvés – mint filozófiai posztulátum – azon alapul, hogy a székhely jogrendje képes a legteljesebb és leghatékonyabb ellenőrzést gyakorolni a választottbírósági eljárásra.¹³⁸ Ehhez kapcsolódik GAILLARD által idézett Frederick A. MANN álláspontja is, amely szerint „a lex arbitri nem lehet más” mint a választottbíráskodás helye szerinti ország joga.¹³⁹

2.2.A veszfáliai modell (a nemzeti jogrendek sokaságában gyökerező – multilokális választottbíráskodás)

Azon elmélet alapján, amely szerint a választottbíráskodás a nemzetközi jogrendek sokaságában gyökerezik, a választottbírósági ítéletet forrásának tekintendő minden olyan jogrend, amely az ítéletet elismeri. Az elmélet altámasztására az állami pozitivizmus és a veszfáliai modell hozható fel, ugyanakkor két ábrázolás két különböző szemszögből ragadja meg a kérdést: az állami pozitivizmus az eljárás kiindulási pontjára, míg a veszfáliai modell az eljárás végére, azaz az ítélet elismerésére és a végrehajtására koncentrál.¹⁴⁰

Az állami pozitivizmus – mint filozófiai posztulátum – alapján „a választottbírósági nem a transznacionális égbolton lebeg, minden állami jogrendszerrel függetlenül”, hanem „éppen a nemzeti

¹³⁷ GAILLARD (i.m.) 24.

¹³⁸ GAILLARD (i.m.) 28.

¹³⁹ MANN, FREDERICK ALEXANDER: „Lex Facit Arbitrum” *International Arbitration, Liber Amicorum for Martin Domke*. Hague, Martinus Nijhoff 1967. 157. Idézte: GAILLARD (i.m.) 28.

¹⁴⁰ GAILLARD (i.m.) 28.

jogrendek azok, amelyek legitimitással ruházzák fel e magánjogi vitarendezési módot, minden állami jogrendszerből függetlenül.”¹⁴¹

A vesztfáliai megközelítés elnevezésében a Harmincéves háborút lezáró, 1648-ban megkötött Vesztfáliai Békeszerződésre, és az államok békés egymás mellett élésére utal. A vesztfáliai modell azon alapul, hogy minden állam maga hozhat döntést abban a tekintetben, hogy elismeri-e a választottbíróság ítéletét. Azaz, ha az ítélet a meghozatalának államában érvénytelenítésre kerül, nem jelenti automatikusan azt, hogy annak végrehajtását egy másik államban is megtagadják.

2.3. Az önálló választottbírói jogrend – transznacionális – választottbíráskodás

A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás ábrázolásának harmadik formája a transznacionális elmélet, amely „(...) ábrázolás a választottbírák azon határozott meggyőződését fejezi ki, miszerint – bár nem valamely állam nevében szolgáltatnak igazságot, mégis – ők maguk is bírósági szerepet töltenek be a nemzetközi közösség javára.”¹⁴²

A transznacionális megközelítés szerint a választottbíráskodás jogisége nem valamelyik nemzeti jogrendszerben, hanem egy külön transznacionális jogrendben gyökerezik. A transznacionális megközelítés filozófiai posztulátumaiként Emmanuel GAILLARD a természetjogi irányzatot és a transznacionalista pozitivistát emelte ki.¹⁴³

A természetjogi irányzat a dolgok természetéből eredő magasabb értékekre összpontosít. René DAVID nézete szerint a választottbírák alkotta >> új kereskedelmi jog << összhangban áll természetjoggal. „Miként a természetjog és az antik kereskedelmi jog, ez az új kereskedelmi jog is természeténél fogva nemzetközi, a nemzeti kodifikációk ellenére. Mint ilyen, eltávolodik és megkülönbözteti magát a tételes nemzeti jogoktól. Ezen kívül, a különböző országok tételes jogával szemben a választottbírák azon szándéka jellemzi, hogy a felek kereskedelmi érdekeit még akkor is figyelembe vegyék, ha ez – szükség szerint – *strict* jogaik feláldozásával járhat.”¹⁴⁴

Az önálló választottbírói jogrendet elfogadó transznacionális pozitivisták alapján pedig a különböző államok jogai alkotják együttesen a választottbíráskodás szabályait, amelyekből a választottbírák legitimitációja is ered. Ez a felfogás nem a nemzeti jogokkal szemben, hanem azokkal összhangban határozza meg önmagát.¹⁴⁵

¹⁴¹ GAILLARD (i.m.) 32.

¹⁴² GAILLARD (i.m.) 40.

¹⁴³ GAILLARD (i.m.) 44.

¹⁴⁴ DAVID, RENÉ: *Droit naturel et arbitrage. Natural Law and Word Law. Essays to Commemorate the Sixtieth Birthday of Kotaro Tanaka*. Tokyo, Yuhikaku, 1954. 19. bek. 24. Idézte: GAILLARD: (i.m.) 45.

¹⁴⁵ GAILLARD (i.m.) 50.

Az önálló választottbírói jogrend egyes államokban ítéleti szinten is kimondásra került: a francia Semmítőszék először 1994-ben a *Hilmarton ügyben*¹⁴⁶ mondta ki, hogy „(a) Svájcban meghozott választottbírói ítélet nemzetközi ítélet, amely nem integrálódik ennek az államnak a jogrendszerébe, ezért még akkor sem szűnik meg, ha érvénytelenítették, és az elismerése Franciaországban nem ellentétes a nemzetközi közrenddel.”¹⁴⁷

Szintén a francia Semmítőszék mondta ki 2007-ben a *Putrabali ügyben*¹⁴⁸ meghozott döntésében, hogy a választottbírói ítélet egyetlen állami jogrendszerhez sem kötődik, amely nyílt kifejezése a választottbírói jogrend elfogadásának.¹⁴⁹ Az önálló választottbírói jogrend „nem az állami jogrenden és nem is az államok együttműködésén alapul, hanem egyfajta sajátos nemzetközösség formáját ölti, egy autonóm választottbírói jogrendet, egy új kereskedelmi jogot képez.”¹⁵⁰

3. Az elméleti modellek gyakorlati jelentőségei

A fenti ábrázolásmódok jelentősége abban áll, hogy milyen következményekkel bírnak a választottbírák ítélkezési hatalmára, a választottbírói döntésekre, valamint az ítéletek végrehajtására. A fenti elméleteket magukénak elfogadó államok eltérő kereteket biztosítanak a választottbíróságok számára, így jelentős gyakorlati következménye lehet annak, hogy adott állam a monolitikális vagy a vesztfáliai modellt alkalmazza.

A következőkben táblázatos összefoglalóban bemutatom az egyes ábrázolásmódok hatásait perfüggőség és pertiltó meghagyás felmerülése, a választottbírói határozatok, valamint a választottbírói ítéletek érvénytelenítése körében. Emmanuel GAILLARD idézett művében konkrét jogeseteken keresztül mutatja be az egyes modellek reakcióit, amelyek alapján látható, hogy attól függően, hogy az adott állam melyik megközelítést tekinti sajátjának, igen eltérő döntések születhetnek.

¹⁴⁶ Hilmarton Ltd. v. Sté Omnium de traitement et de la valorisation (OTV), JDI, 1994. 701.

¹⁴⁷ GAILLARD (i.m.) 61.

¹⁴⁸ PT Putrabali Adyamulia v. Rena Holding, Yearbook Commercial Arbitration, 2007. 299. Idézte Emmanuel GAILLARD: (i.m.) 62.

¹⁴⁹ GAILLARD (i.m.) 62.

¹⁵⁰ CSEHI ZOLTÁN: A nemzetközi választottbíráskodás elméleti kérdései – a fórum tagadása. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A2000101.POI> (Utolsó hozzáférés: 2026.06.17.)

Ábrázolásmód	Monolitikus megközelítés	Vesztfáliei megközelítés	Önálló választottbírói jogrend
Az ábrázolás lényegi elemei	A választottbíráskodás helye államának bíróságával – így ezen állam joga szerinti követelmények vonatkoznak a választottbírási eljárásra.	Minden államnak lehetősége van arra, hogy a saját szabályainak érvényt szerezzen, függetlenül más államok szabályaitól. Pl.: kínai vonatkozású ügy: a kínai jog nem ismeri el az ad hoc választottbíráskodást – a vesztfáliei modell megoldása: nem általánosan elfogadott a kínai jog álláspontja, így más államokban szabadon végrehajtható, függetlenül attól, hogy Kínában érvénytelenítésre kerülne. ¹⁵¹	Autonóm jellegű, önálló jogrend, a nemzetközi, amely függetleníti magát egy-egy állam szabályozásától.
Eljárás pertiltó meghagyás esetén ¹⁵²	Kötelezően megszünteti az eljárást.	A választottbíró tudatában van annak, hogy más jogrendek szerint nem feltétlenül jogszerűen kerül kibocsátásra a meghagyás.	Az egyetlen ábrázolás, amely engedélyezi a választottbíróknak, hogy folytassa az eljárást, amennyiben a pertiltó meghagyás a választottbíráskodás általánosan elfogadott elvei alapján megalapozatlan.
Perfüggőség az állami bíróság és a választottbíráskodás között ¹⁵³	Jogos a perfüggőség elvének alkalmazása, ha ugyanazon vita tárgyában ugyanazon felek között indul eljárás a választottbíráskodás és az állami bíróság között.	Az egyik fél a választottbíráskodási kikötésre hivatkozik – a másik pedig az állami bíróság előtt indít pert: a perfüggőség elvének alkalmazása nem helyénvaló, mert egyik államot sem befolyásolja, hogy a többi állam a választottbíráskodási kikötés tekintetében hogyan foglal állást, ezért amíg az állami bíróság, amely előtt ugyanazon ügy kapcsán nem hoz döntést, az eljárást nem kell felfüggeszteni.	A vesztfáliei modell igaz az önálló választottbírói jogrendre is, ugyanakkor ez a <i>Kompetenz-kompetenz</i> elv alkalmazásával oldható meg, azaz amennyiben a választottbíráskodás hatásköre vitatott, maga hoz döntést ebben a kérdésben.

1. számú táblázat: Az elméleti modellek gyakorlati jelentősége a pertiltó meghagyás és a perfüggőség vonatkozásában (Forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

¹⁵¹ GAILLARD (i.m.) 67.

¹⁵² GAILLARD (i.m.) 68-81.

¹⁵³ GAILLARD (i.m.) 81-86.

Ábrázolásmód	Monolokális megközelítés	Vesztfáiai megközelítés	Önálló választottbírói jogrend
A jogvita érdemére vonatkozó jog meghatározása ¹⁵⁴	A választottbírákat az állami bírakkal azonosítja és a választottbírákat arra hívja fel, hogy akként járjanak el, ahogy a választottbíráskodás helyének állami bírái eljárának – azaz az utóbbi állam kollíziós jogát alkalmazzák.	Több államnak egyformán jogában áll, hogy saját szabályai szerint ítélje meg az eljárást – minden állam jogosult megkövetelni, hogy az ítélet ne sértse imperatív szabályait (nemzetközi közrend). Azaz egyszerre kell megfelelnie minden olyan állam imperatív természetű normájának, ahol a végrehajtás lehetséges lehet. A választottbíró feladata tehát a legmegfelelőbb tartott kollíziós szabály alkalmazása.	Nem valamelyik állam nevében szolgáltatnak igazságot, döntésük során a nemzetközi közösség által elfogadott konszenzushoz fordulhatnak – azaz közvetlenül alkalmazzák a transznacionális anyagi szabályokat. A nemzetközi közrend felhatalmazza a bírót, hogy mellőzze a főszabályként alkalmazandó jogot, ha az sérti a nemzetközi közösség alapvető értékeit. A nemzetközi közrend az államok közötti széles körű egyetértésen alapul (pl. tiltja a korrupciót, a drog és az emberi szervek kereskedelmet, védi a gyengébb felet, előmozdítani kívánja a nemzetközi békét és biztonságot)."

2. számú táblázat: A jogvita érdemére vonatkozó jog meghatározása (Forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

¹⁵⁴ GAILLARD (i.m.) 86-119.

Ábrázolásmód	Monolokális megközelítés	Vesztfáliai megközelítés	Önálló választottbírói jogrend
A választottbíráskodás helye szerinti államában az érvénytelenítést elutasító határozat milyen jogkövetkezmennyel jár a végrehajtás államában?	A választottbíráskodás helye szerinti államában érvénytelenített ítélet egyetlen más államában sem hajtható végre.	A monolokálissal ellentétes. Mivel minden állam saját maga dönt arról, hogy mi számít érvényesnek, nincs elvi akadálya annak, hogy az egyik államban érvénytelenített ítéletet egy másik államban elismerjenek. A New Yorki Egyezmény számol ezzel: minden szerződő fél számára lehetővé teszi, hogy felülvizsgálja a választottbírói ítéletet abban a tekintetben, hogy az eljárás tárgyát képező jogvita saját szabályai szerint a választottbíró elé utalható-e, ill. a nemzetközi közrendből milyen következmények fakadnak.	A vestzfáliai modellel azonos: az ítélet elszakad a választottbíráskodás helye szerinti állam jogrendjétől, így máshol akkor is elismerhető, ha a származási államában érvénytelenítették.

3. számú táblázat: A származási államban érvénytelenített határozat jogkövetkezmenyei a végrehajtás államában (Forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

A fentiek alapján, a tradicionális – azaz monolokális – megközelítéssel szemben, a transznacionális megközelítést alapul vevő államok joga alapján a választottbírói helyének kérdése látszólag veszít jelentőségéből.¹⁵⁵ KECSKÉS László „A választottbíráskodás elméletéről” szóló írásában akként vélekedik, hogy a közeljövőben a multilokális – azaz a vestzfáliai – szemlélet határozza majd meg a nemzetközi választottbíráskodást, a monolokális felfogáshoz való visszatéréssel nem kell számolnunk.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Does the Seat of Arbitration Still Matter? Can Italy be a “Good” Place for Arbitration? <https://blogs.law.nyu.edu/transnational/2013/01/does-the-seat-of-arbitration-still-matter-can-italy-be-a-good-place-for-arbitration/> (Utolsó hozzáférés: 2025.12.04.)

¹⁵⁶ KECSKÉS LÁSZLÓ: A választottbíráskodás elméletéről. In: BURAI-KOVÁCS JÁNOS (szerk.): *A Kereskedelmi Választottbírói Évkönyve. 2019-2020.* Budapest, HVG-Orac, 2020. 91.

3.1. Az egyes elméleti modellek autonómia-koncepciója

Nem mellőzhető annak áttekintése sem, hogy az ismertetett elméleti megközelítések hogyan értelmezik, illetve miből eredeztetik a felek autonómiáját.

Monolokális megközelítés	A monolokális megközelítés alapján a választottbíráóság az adott állam jogrendszerének van alávetve, így a felek rendelkezési jogának, vagyis autonómiájának határa addig terjedhet, amíg a választottbíráskodás helye szerinti jog alapján az lehetséges.
Vesztfáliai megközelítés	Az autonómia terjedelmét mindazon jog meghatározhatja, amely a választottbíráósági eljárással kapcsolatba kerül, azaz megfordítva: minden állam a saját szabályai szerint állapíthatja meg a felek rendelkezési jogának határait.
Önálló választottbírói jogrend	Az autonómia a választottbíráskodás alapja, a jogrendszerek együttesen alkotják a választottbíráskodás szabályait, amelyből a felek autonómiája is fakad.

4. számú táblázat: Az egyes elméleti modellek autonómia-koncepciója (Forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

3.2. A választottbíráskodás helyének jelentősége

A választottbíráskodás elméletével szorosan összefüggő a választottbíráskodásról szóló LX. törvény (a továbbiakban: Vbt.) 2018. évi módosítása, amely a törvény területi hatályát (1. § (1) bek.) - 2018. augusztus 8. napjától 157 - akként módosította, hogy az az eljárásra akkor terjed ki, ha a választottbíráskodás helye Magyarországon van, ugyanis a korábban a törvény a választottbíráskodás helye fordulat helyett a választottbíráóság székhelye megfogalmazást tartalmazta. A választottbíráskodás helye ugyanakkor nem feltétlenül egyezik meg az esetlegesen eljáró intézményes választottbíráóság székhelyével. BURAI-KOVÁCS János a „Választottbíráóság vagy rendes bíróság?” című írásában példaként kifejti, hogy adott esetben az ICC választottbíráósági szabályai szerint Magyarországon lefolytatott eljárásra, az ICC eljárási szabályait kell alkalmazni, azzal, hogy az eljárás háttérjogszabályai a magyar jogszabályok lesznek.¹⁵⁸ Ekként BURAI-KOVÁCS János példája alapján: ha a választottbíráósági ítélet ellen érvénytelenítési keresetet terjesztenek elő, úgy azt a magyar jog

157 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről

158 BURAI-KOVÁCS JÁNOS: Választottbíráóság vagy rendes bíróság? In: memoriam Sárközy Tamás. In: BURAI-KOVÁCS JÁNOS (szerk.): *A Kereskedelmi Választottbíráóság Évkönyve. 2019-2020.* Budapest, HVG-Orac, 2020. 42.

szabályai alapján kell elbírálni, a magyar Vbt. kógens és egyéb szabályait figyelembe véve.¹⁵⁹ A fentiek alapján tehát „[a] választottbíráskodás helye nem azt jelenti (...) hogy a szóbeli tárgyalásnak is ott kell lezajlania, hanem azt, hogy az alapvetően diszpozitív szabályozású választottbíróági eljárásra mely ország jogszabályait fogják mögöttes jogként alkalmazni.”¹⁶⁰

Csehi Zoltán e körben utal továbbá arra is, hogy a választottbíráskodás helyével kapcsolatos eszmecserék a digitális fejlődés vívmányaira irányítják a figyelmet. „A hely vagy „tér” jelentése: „espace” vagy „Raum”, illetve „espace de loi”, a jog szülőhelye és érvényesülésének a helye. Ennek egyik eleme a „fórum” vagyis a bíraskodás, a választottbíráskodás helye. Napjainkban a fórum fizikai valósága már nem szűkíthető le egyetlen olyan konkrét fizikai helyszínre, amelyet az emberi létezés alapvetően meghatározó tényezőjeként értelmezhetünk. A fizikai lét sokszor esetleges és átmeneti, ezért a történések fizikai tere nehezen határozható meg, ezt pedig a digitális tér határokat és államokat nem tisztelő rohamos térhódítása erősíti (...).”¹⁶¹

3.3. A választottbíráskodás helyének jelentősége a New York-i Egyezményben

A vesztfáliai modellt követi az 1958-as New York-i Egyezmény is, amelyhez kapcsolódóan „Judical Dialogue on the New York Convention” című konferencián Fali S. NARIMAN felszólalásában a következők szerint fogalmazott:

„Amikor a világ államai aláírták az 1958-as New York-i Egyezményt, és amikor azt 1958 után ENSZ-egyezményként elfogadták, a régi és az újonnan alakult államok is csatlakoztak hozzá, azonban egy dolgot nem tettek: nem mondtak le állami szuverenitásukról.”¹⁶²

A külföldi választottbíróági ítéletek elismerésének és végrehajtásának megtagadása tekintetében az választottbíróág helyének állama viszonylag széleskörű jogértelmezési jogosultsággal rendelkezik: amelyre való hivatkozással több esetben is találkozhatunk a New Yorki Egyezmény V. cikkében. Megtagadható az elismerés és a végrehajtás az V. Cikk a) pontja alapján abban az esetben, ha a választottbíróági megállapodás a felek által kikötött jog értelmében, vagy ilyen kikötés hiányában *annak az országnak a joga szerint, amelyben a választottbíróági ítéletet hozták, érvénytelen*, továbbá d) pontja alapján, abban az esetben, ha a választottbíróág összetétele vagy eljárása nem felelt meg a felek megállapodásának vagy ilyen megállapodás hiányában *nem felelt meg ama ország jogának*,

¹⁵⁹ Burai-Kovács János (i.m.) 42.

¹⁶⁰ Burai-Kovács János (i.m.) 42.

¹⁶¹ CSEHI ZOLTÁN (i.m.) 17. bek.

¹⁶² Transcript of Mr. Fali S. Nariman’s intervention at the 3rd Session Introduction to the New York Convention and Sovereignty. https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/nyc_roadshow_speech_23rd_nov_nariman.pdf (Utolsó hozzáférés: 2026.06.17.)

amelyben a választottbíróság eljár, valamint e) pontja alapján, abban az esetben, ha a választottbírósági határozat a felekre még nem vált kötelezővé, vagy annak az országnak illetékes hatósága, amelyen vagy amely jogának alkalmazásával a határozatot hozták, azt hatályon kívül helyezte vagy felfüggesztette.

A jelen tanulmányban kifejtettek alapján látható, hogy a választottbíráskodás helye fordulat többe jelent egyszerű földrajzi helyszínnél, – különösen ez alatt az alkalmazandó mögöttes jogszabályt értve – ezért annak kiválasztása a felek számára stratégiai kérdés, az eljárás kiszámíthatóságának egyik alapköve, amely érdekében a feleknek szükséges megvizsgálniuk az adott államban fennálló jogszabályi környezetet, kiszűrve az abból eredő esetleges kockázatokat.

3.4. A választottbírósági megállapodásra irányadó jog meghatározása és az elméleti modellek ezirányú megoldásai

Ahogy a jogvitára alkalmazandó jog megválasztása, akként a választottbírósági megállapodásra irányadó jog megválasztása is a felek autonómiájának alapvető eleme. Amennyiben a felek nem élnek ezen jogukkal, vagy nem tudnak megállapodásra jutni a kérdésben, arról a választottbíróságnak kell döntenie.

Monolokális megközelítés:	A monolokális megközelítés alapján a választottbíróság az adott állami jogrend része, az az adott állam bíróságával azonos megítélés alá esik. Ezen elméleti modell alapján jogválasztás hiányában a felek autonómiája helyett az adott állam joga szerint kell a választottbírósági megállapodás érvényességét megítélni.
Vesztfáliai megközelítés:	A vesztfáliai modell szerint több államnak egyaránt jogában áll a saját joga szerint megítélni a kérdést, több állam joga egyformán releváns, azaz egyik sem kizárólagos. A megközelítés alapján egyformán releváns a választottbíráskodás helyének joga, a végrehajtás állama szerinti jog, a felekre irányadó jog és a főszerződésre irányadó jog és ezek között nincs hierarchikus kapcsolat.
Önálló választottbírói jogrend:	A transznacionális megközelítés alapján a felek jogválasztása hiányában nincs kötelezően meghatározandó állami jog. Az érvényességet a nemzetközi választottbíráskodás generális szabályaival összhangban állapítja meg.

5. számú táblázat: Az egyes elméleti modellek megoldásai a választottbírósági megállapodásra irányadó jog tekintetében (Forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

3.4.1. Az Nmjt. összevetése az elméleti modellekkel

A magyar Nmjt.-t az elméleti modellekkel összevetve megállapítható, hogy az Nmjt. szabályozási technikáját tekintve nem nevezhető szigorúan monolokális szellemben íródott normának, ugyanis a szubszidiárius kapcsoló szabályainak eredményeként – természetesen a felek jogválasztása hiányában – nem rendeli automatikusan a választottbíráskodás helye szerinti jog alkalmazását, hanem kapcsolószabályként figyelembe veszi a főszerződésre irányadó jogot, a választottbíráskodás helye szerinti jogot, valamint a *favor validitatis* elvét is, így kijelenthető, hogy az Nmjt. kollíziós szabályai nem egy merev monolokális szemlélet szerint, hanem egy multilokális szempontokat is figyelembe vevő logika mentén készültek.

3.4.2. A New Yorki Egyezmény összevetése az elméleti modellekkel

Ezzel szemben a New Yorki Egyezmény V. Cikk 1. a) pontja a felek jogválasztása hiányában egyetlen 'kapcsolóelvet' határoz meg: a választottbíráskodás helye szerinti jogot (*lex loci arbitri*). Ugyanakkor árnyalja a képet az a jogirodalmi álláspont, hogy a New Yorki Egyezmény szövege alapján elfogadható a hallgatólágos jogválasztás is, sőt – az irodalomban mára ez uralkodó állásponttá vált.¹⁶³ Így már nem kizárólag a *seat* joga, hanem akár a főszerződésre irányadó jog is alkalmazható lehet, jóllehet abban eltérnek a vélemények, hogy a *lex loci arbitri*, vagy a *lex contractus* bír-e elsőbbséggel.¹⁶⁴ A New Yorki Egyezmény tehát látszólag monolokális modellt követ, ugyanakkor a hallgatólágos jogválasztás megengedhetősége lazít ezen a viszonylag merev megközelítésen.

3.4.3. Az Európai Egyezmény összevetése az elméleti modellekkel

Az Európai Választottbíráskodási Egyezmény¹⁶⁵ VI. Cikk (2) bekezdése három lépcsőben határozza meg a választottbíráskodási szerződés érvényességére alkalmazandó jogot a választottbíráskodási szerződés kikényszerítésének fázisában. Elsődleges az a jog, melynek a felek a választottbíráskodási szerződést „alávetették” (*lex voluntatae*) mely az irodalomban uralkodó álláspont szerint lehet a felek által kifejezetten vagy hallgatólágosan választott jog.¹⁶⁶ Másodlagosan azon ország joga irányadó, melyben a határozatot meg kell hozni, ami értelemszerűen a választottbíráskodás helye szerinti állam joga (*lex loci arbitri*). Amennyiben ez nem állapítható meg, harmadlagosan a *lex fori* kollíziós szabályai az irányadók. Utóbbiak országonként változnak, így felmerülhet a főszerződésre választott, vagy

¹⁶³ SCHMIDT RICHÁRD: A nemzetközi fórumválasztás szabadsága és korlátai. Aszimmetrikus joghatósági és választottbíráskodási megállapodások. ORAC, Budapest, 289-290.

¹⁶⁴ Schmidt 290.

¹⁶⁵ A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodásról szóló, Genfben 1961. április 21-én kelt Európai Egyezmény. Kihirdette. 1962. évi 25. törvényerejű rendelet.

¹⁶⁶ Ld. SCHMIDT RICHÁRD: A választottbíráskodás Csipkerózsikája – A 60 éves Európai Választottbíráskodási Egyezmény és mai jelentősége. Európai Jog 2024/4. 12.

egyébként irányadó jog, vagy a választottbíróági szerződés megkötésének helye szerinti állam joga, stb.¹⁶⁷ Fentiekből szintén a multilokális megközelítés képe rajzolódik ki.

3.5. Az elméleti modellek és az állami bíróságok kapcsolata

Az elméleti modellek közötti legfontosabb válaszvonal az, hogy a választottbíróságokat – mint intézményeket – a saját jogrendszerükön belül hova pozicionálják. A jelen tanulmányban kifejtettek alapján megállapítható, hogy a három megközelítés aszerint különíti el a választottbíróságok megítélését, hogy azt

- (i) az állami igazságszolgáltatás részének tekinti (monolokális megközelítés),
- (ii) olyan igazságszolgáltatási módnak tekinti, amely több jogrendhez kapcsolódik párhuzamosan (vesztfáliai megközelítés), vagy
- (iii) teljesen autonóm jogrendnek tekinti (önálló választottbírói jogrend).

	Monolokális megközelítés	Vesztfáliai megközelítés	Önálló választottbírói jogrend
Kapcsolat az állami bírósággal	erős kapcsolat, széles körű belépési lehetőség és állami bírósági kontroll	több jogrendszer tekintetében is felmerülhet, pl. a székhely állama és a végrehajtás állama is, de csak a saját jogrendszere tekintetében	nagyon szűk körben, a végrehajtás során
Lex loci arbitri jelentősége	nagyon jelentős	relatív, több állam koordinációja valósul meg	egyáltalán nem jelentős

6. számú táblázat: Az állami bíróságokkal való kapcsolat intenzitása az egyes elméleti modellek vonatkozásában (forrás: a szerző saját szerkesztése GAILLARD idézett műve alapján)

3.6. Delokalizáció és Plurilokalizáció

Az elméleti modellek áttekintése továbbvisz a székhelyelmélet és a delokalizációs elméletek tágabb kérdésköréhez: vagyis ahhoz a dilemmához, hogy a választottbíróság eljárása a választottbíráskodás helyéhez (seat of the arbitration) kötődik-e, vagy független attól. A választottbíróság székhelye kifejezés – mint tükörfordítás – helyett célszerűbb a választottbíráskodás helye kifejezés használata, tekintettel arra, hogy a választottbíráskodás helye – *azaz a választottbíráskodás mögöttes joga* – nem feltétlenül azonos azzal a hellyel, ahol a tárgyalásokat tartják. A székhelyelmélet alapján a választottbíráskodás mögöttes jogának szerepe a meghatározó, a delokalizációs elmélet szerint azonban a választottbíróság nem kötődik szorosan egyetlen állam jogrendjéhez sem.

¹⁶⁷ Schmidt (2024) 13.

Fontos kiemelni, hogy a delokalizációs elmélet és az önálló választottbírói jogrend, más néven a transznacionális választottbíráskodás közé nem tehető egyenlőségjel. Az előbbi ugyanis arra épül, hogy a választottbíráskodás eljárása nem vezethető vissza kizárólag egy adott jogra, míg a transznacionális elmélet szerint a választottbíráskodás egy önálló, nemzetek feletti normarendszeren alapul.¹⁶⁸ A delokalizáció mint kifejezés a „*de*” fosztóképző okán első látásra azt sugallhatja, mintha a választottbíráskodási ítélet nem kötődne semmilyen helyhez, (állami jogrendhez), azaz a helyhez kötöttsége teljesen megszűnne. A jelen kontextusban a delokalizáció jelentése nem ilyen radikális, hanem azt jelenti, hogy a választottbíráskodási határozat nem kizárólag egy állami jogrendhez kötődik.

Amint PAULSSON rámutat: az ún. delokalizált ítéletek nem tekinthetők úgy, mintha bármely jogrendtől függetlenek lennének. A kifejezés sokkal inkább arra utal, hogy az ítélet elismerése és végrehajtása megtörténhet abban az esetben is, ha a választottbíráskodás helye szerinti jog alapján nem volna ez lehetséges. Véleménye szerint a *plurilokalizáció* pontosabb kifejezés volna ezen elmélet lényegének megragadására.¹⁶⁹

3.7. A transznacionális választottbírói jogrend megvalósulásának korlátai

A választottbíráskodás helyének és a választottbíráskodási határozat végrehajtásának helyének joga a New Yorki Egyezmény rendelkezéseire tekintettel alapjaiban határozza meg a választottbíráskodási ítélet végrehajthatóságát, ennek megfelelően, a választottbíráskodás ekkénti helyhez kötöttsége nem hagyható figyelmen kívül.

A transznacionális jogrend felé történő elmozdulással *szemben* felhozható példák:

1. Az Európai Unióban nagyon szigorú feltételei vannak a fogyasztókkal szembeni választottbíráskodási igényérvényesítésnek, ekként egy olyan választottbíráskodási ítélet, amely egy EU-n kívüli államban született és nem felel meg az EU-ban elvárt szigorú fogyasztóvédelmi szabályoknak, az EU-ban végrehajthatatlanná válhat. A Vbt. 1. § (3) bek. alapján nincs helye választottbíráskodási eljárásnak fogyasztói szerződésben eredő jogvitában.
2. A Vbt. szabályai szerint a 12. § (7) bek.-ben meghatározott esetek fennállása esetén a felek által kijelölt személy nem lehet választottbíró. Ilyen esetnek minősül, többek között: ha a huszonegyedik életévét nem töltötte be, ha jogerős bírói ítélet a közügyektől eltiltotta, ha bíróság jogerősen szabadságvesztésre ítélte és a büntetett előlethez fűződő hátrányok alól

¹⁶⁸ PAULSSON, JAN: Arbitration in Three Dimensions. *LSE Law, Society and Economy Working Papers* 2/2010. 2. https://researchonline.lse.ac.uk/id/eprint/32907/1/WPS2010-02_Paulsson.pdf (Utolsó elérés: 2026.06.17.) 8.

¹⁶⁹ Uo.

nem mentesült, ha cselekvőképességet érintő gondnokság vagy támogatott döntéshozatal hatálya alatt áll.

3. A New Yorki Egyezmény V. cikk 1. d) pontja alapján az ítélet elismerése és végrehajtása megtagadható, ha a választottbíráskodás összetétele vagy eljárása nem felelt meg a felek megállapodásának vagy ilyen megállapodás hiányában nem felelt meg ama ország jogának, amelyben a választottbíráskodás eljárt.

4. Záró gondolatok

A monolitikus megközelítés alapján, a választottbírák szerepe azonos a választottbíráskodás helyén eljáró állami bírák szerepével. A választottbíráskodás helye a fórum és ennek a része a választottbíráskodás. A választottbíráskodás az állami jogrend része. A multilaterális megközelítés alapján, minden állam a saját joga alapján dönthet a választottbíráskodási ítélet elismerését, végrehajtását illetően, a többi állam döntésétől függetlenül. A transznacionális álláspont alapján a választottbíráskodás jogisága nem valamelyik nemzeti jogrendszerben, hanem egy külön transznacionális jogrendszerben gyökerezik.

A transznacionális irányzat, azaz az önálló választottbírási jogrend kritikájaként szokás említeni azt, hogy lehetetlen figyelembe venni az összes olyan nemzeti jogrendet, amelyben az elismerést vagy a végrehajtást kérhetik. A választottbíráknak ehelyett transznacionális (egyetemes) közrend szabályaiból mérítve kell döntést hozniuk.¹⁷⁰

A választottbíráskodás jogrendszerben elfoglalt helye a felek szempontjából azért lényeges, mert a különböző jogrendszerek különböző szintű rendelkezési jogot biztosítanak a felek számára, amint azokat a fenti táblázatokban is szemléltettem.

Az egyes elméleti modellek érvényesülését érintően kijelenthető, hogy napjainkban nem figyelhető meg függetlenedés az államok jogrendszereitől – értve ezalatt a multilaterális megközelítéstől a transznacionális választottbírási jogrend felé történő elmozdulást – tekintettel arra, hogy a választottbíráskodás helye (mögöttes joga) és a választottbíráskodási határozat végrehajtásának helyének joga jelenleg rendkívüli jelentőséggel bír az ítéletek elismerése és végrehajtása tekintetében, és arra mutatnak a jelek, hogy transznacionális választottbírási jogrend a közeljövőben nem fog megvalósulni.

170 Vö.: PAULSSON, JAN: Arbitration in Three Dimensions. *LSE Law, Society and Economy Working Papers* 2/2010. 2. https://researchonline.lse.ac.uk/id/eprint/32907/1/WPS2010-02_Paulsson.pdf (Utolsó elérés: 2026.06.17.)

Schmidt Richárd¹⁷¹

Recenzió Bán Dániel „Választottbíróági szerződések. Vívódások polgári jog és nemzetközi magánjog határán” című könyvéről

1. Bevezetés

Bán Dániel a hazai jogirodalom olvasóközönsége számára aligha szorul bemutatásra: közel két évtizede indult szerzői pályája során eddig publikált száz feletti közleményével – melynek tetemes részét képezik a mértékadó hazai magánjogi kommentárokhoz való értékes hozzájárulásai is – a kortárs magyar civilisztikai irodalom első vonalbeli képviselője. Az eredetileg a polgári anyagi jog területéről indult szerzőnek a választottbíráskodás iránti fogékonyságát kiválóan illusztrálja, hogy a választottbíróági szerződés személyi hatályának „nem aláírókra” való kiterjesztéséről publikált írásában már több mint egy évtizede egy olyan problémakörre irányította a hazai olvasóközönség figyelmét, melyet a magyar irodalomban addig senki sem tárgyalt.¹⁷² Az egyetemi oktatói életútja mellett gyakorló ügyvédként és választottbíróként is tevékenykedő szerző második monográfiájának tárgyát szintén a választottbíráskodás területéről merítette: „Választottbíróági szerződések. Vívódások polgári jog és nemzetközi magánjog határán” című könyve 2024-ben jelent meg az ORAC Kiadó gondozásában.¹⁷³

2. A téma aktualitása, jelentősége

A szerző által választott tágabb téma egyrészt „örökzöldnek” tekinthető, mivel a kereskedelmi választottbíráskodás terén a választottbíróági szerződés léte afféle *conditio sine qua non*, mivel a kortárs felfogás alapján anélkül nincs választottbíróági eljárás. Emellett a választottbíróági szerződés létezésének, érvényességének kérdése a vitarendezési eljárás minden lényeges pontján felmerül, kezdve a választottbírói tanács saját hatáskörének vizsgálatától, a választottbíróági ítélet elleni érvénytelenítési perben, majd a választottbíróági határozat elismerése és végrehajtása során, de emellett még a választottbíróági eljáráshoz kapcsolódó állami bírósági eljárások során is. A tágabb témán belül a Szerző kiválóan érzett rá olyan aktuális kérdések fontosságára, mint például a sport választottbíráskodás, mely a luxemburgi és strasbourgi fórumok érdeklődésének is egyre inkább

171 DR. SCHMIDT RICHÁRD, PHD, LL.M., ügyvéd, választottbíró, a Magyar Választottbíróági Egyesület elnöke, a PPKE-JÁK Nemzetközi Magánjogi Tanszékének megbízott oktatója. A jelen tanulmány az Európai Jog c. folyóirat 2026/3. számában megjelent tanulmány változatlan tartalommal történő utóközlése.

172 Bán, Dániel - Kecskés, László: Az alá nem írt választottbíróági szerződések megítélésének változásáról. EURÓPAI JOG 2011/1.

173 BÁN Dániel: *Választottbíróági szerződések. Vívódások polgári jog és nemzetközi magánjog határán*. Orac, Budapest, 2024

homlokterébe kerül¹⁷⁴, vagy a fogyasztói szerződések problémája, mely a Vbt. 2018. évtől hatályos, a korábbiakhoz képest jóval szigorúbb szabályozása miatt különösen fontos a hazai joggyakorlat szempontjából.

3. Szerkezet, stílus, módszertan

Monográfiájában a Szerző elsősorban a választottbíróági szerződésekkel összefű bizonyos szerződési jogi, illetve nemzetközi kollíziós magánjogi részkérdések elemzését tűzte célul. Ennek megfelelően a munka nem törekszik a választottbíróági szerződések mindenre kiterjedő elemzésére, inkább egyes jellegadó sajátosságok és jogfejlődési tendenciák bemutatását célozza. A könyv központi kérdéseként három kiemelt témakör azonosítható: i) a választottbíróági szerződés *relatív szerkezetének bomlása* és bizonyos érvénytelenségi kérdések kapcsolata, ii) az *egyensúlytalan helyzetben kötött választottbíróági szerződések* jogi sorsának alakulása, illetőleg iii) a választottbíróági szerződésre *alkalmazandó jog meghatározásának* problémája.

Bán a fenti kérdéseket elsősorban összehasonlító jogi szemléletben elemzi, magabiztosan mozogva a kontinentális – elsősorban Németország – valamint az angolszász tradíciójú jogrendszerek – Anglia, Amerikai Egyesült Államok – jogforrásai és jogesetei között. Ez a tág horizont – mely 1945 előtti hazai választottbíróági irodalmunk hagyományait követi – mindenképpen üdvözlendő és dicsérendő vállalkozás a Szerző részéről, figyelemmel különösen arra, hogy a magyar gazdaságnak már pusztán a méreteire tekintettel is indokolt a kitekintés olyan jogrendszerek irányába, melyekben - a legalább egy nagyságrenddel nagyobb ügyszámokra tekintettel - statisztikailag is valószínűbb a hazai gyakorlatban eddig ismeretlen vagy kevésbé tárgyalt jogi problémák felmerülése, illetve azok kapcsán kielélt jogi álláspont kialakítása.

A fenti komparatív megközelítéshez történeti, dogmatikai és gyakorlati megközelítések egyaránt társulnak. Az utóbbi kapcsán kiemelést érdemel, hogy gyakorló jogászok számára különösen élvezetesek lehetnek a szerző által egy-egy téma kapcsán vizsgált mérföldkő döntések („landmark judgment”), melyeket a könyv kellő, de nem túlzott részletességgel mutat be az olvasó számára, megkönnyítve egyrészt az alapul fekvő jogi probléma megértését, másrészt az ügy tanulságainak „elraktározását”. E helyen kell említést tenni a könyv rendkívül olvasmányos nyelvezetéről, és kiváló stílusáról mely az olvasó számára a még nehezebb dogmatikai fejtegetések befogadását is könnyűvé teszi.

174 L.d az EJEB Semenya v. Switzerland (10934/21) 2025. július 10. napján hozott ítéletét, illetve az EU Bíróság C-600/23 sz. Royal Football Club Seraing kontra Fédération internationale de football association (FIFA) és társai ügyben hozott ítélet 2025. augusztus 1. napján hozott ítéletét (ECLI:EU:C:2025:617).

Bán Dániel munkája illeszkedik a választottbíráskodást érintő hazai jogirodalom jelenlegi tendenciáihoz, megközelítése ugyanakkor több tekintetben újszerű.

A mű alcímében szereplő „vívódások” kifejezés feltehetően tudatos választás, amely – Mádl Ferenc munkássága nyomán – a hazai nemzetközi magánjogi irodalom jól ismert retorikai fordulatává vált. A monográfia olvasása során valóban gyakran az a benyomás alakul ki, hogy a Szerző az egyes problémák vizsgálata során mintegy saját érvrendszerét is folyamatos reflexió tárgyává teszi. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ez a jelenség inkább módszertani kételyként, semmint bizonytalanságként értelmezhető. A munka egyik erénye éppen az, hogy a Szerző a kritikai vizsgálat jegyében nem riad vissza attól sem, hogy időről időre a látszólag evidensnek tekintett kérdéseket is újra felvesse és átgondolja.

Noha a Szerző több helyütt hangsúlyozza a választottbíróági szerződés „többes jogági beágyazottságát”, és egyes jogi jelenségeket is e körülményre vezet vissza, vizsgálódásai túlnyomórészt a kérdéskör *polgári jogi dimenziójára* koncentrálnak. A monográfia így alapvetően a polgári jog felől közelítő, markánsan magánjogias szemléletű munka, amire a Szerző az alcímben – „Vívódások polgári jog és nemzetközi magánjog határán” – kifejezetten utal. E megközelítés természetes következménye, hogy az *eljárásjogi összefüggések* iránt fokozottabb érdeklődést mutató olvasók esetenként hiányérzetet tapasztalhatnak (így például az angol „estoppel”, illetőleg a perbe bocsátkozás kérdésével kapcsolatos fejtegetések nyerhettek volna további mélységet az eljárásjogi dimenzió részletesebb kibontásával).

4. A könyv fejezeteinek bemutatása

Az I. fejezet – elméleti bevezetésként – a választottbíróági szerződések többes jogági beágyazottságából fakadó sajátos dogmatikai kontextust vázolja fel. A Szerző munkahipotézise szerint a választottbíróági szerződésekhez kapcsolódó jogi jelenségek sajátosságai részben abból erednek, hogy e sajátos fórumválasztó megállapodás a szerződési jogi kontextus mellett eljárásjogi, valamint alkotmányjogi kapcsolódási pontokkal is rendelkezik. A Szerző érvelése szerint bizonyos esetekben az eljárásjogi jogkövetkezmények dominanciája figyelhető meg a szerződési jogi szempontokkal szemben, ami azzal a következménnyel járhat, hogy a választottbíróági szerződésekhez kapcsolódó egyes polgári jogi kérdések értelmezési tartománya módosul.

A II. fejezet a választottbíróági szerződésekkel szemben támasztott alaki érvényességi követelmények és a szerződések relatív szerkezetének bomlása közötti összefüggések feltárására tesz kísérletet. A Szerző meggyőző érvrendszerrel támasztja alá azt az állítását, hogy a választottbíróági szerződés azt nem aláíró harmadik személyekre (non-signatories) történő kiterjesztésének problémája közvetlen kapcsolatot teremt az alaki követelmények lazulása és a relatív szerkezet oldódása között.

A monográfia III. fejezetében a Szerző az egyensúlytalan helyzetben létrejövő választottbíróági szerződések sajátosságait elemzi, különös tekintettel a fogyasztói szerződésekre, valamint a professzionális sportolók és sportszervezetek közötti jogviszonyokra. A fogyasztói szerződésekben szereplő választottbíróági kikötések jogi megítélése – az Európai Unió Bíróságának kiterjedt esetjogára és az erre reagáló nemzeti jogalkotásra tekintettel – élénk szakirodalmi érdeklődést váltott ki. A külföldi modellek, az uniós jog és a magyar jog – bírósági gyakorlatra is kiterjedő – összehasonlító elemzése a monográfia egyik különösen értékes részének tekinthető. A fejezet végén a Szerző helyeselhető érvekkel támasztja alá az arbitrabilitás túlzott korlátozásának elutasítását.

Akár meglepőnek is tűnhet, ám dogmatikailag mégis indokolt megoldás, hogy a Szerző ugyanebben a fejezetben – külön alcím alatt – tárgyalja a sportszervezetek nevezési formanyomtatványaiiban szereplő választottbíróági kikötéseket is. A sportszervezet és a professzionális sportoló közötti szerződéses jogviszonyt ugyanis sok esetben a fogyasztói szerződésekhez hasonló *egyensúlytalanság* jellemzi. Az azonban figyelemre méltó, hogy e strukturális egyensúlytalanságra a fogyasztóvédelmi jog és a sportjog eltérő válaszokat adott; e különbségek okait a Szerző megfelelően azonosítja.

A IV. fejezet a választottbíróági szerződések nemzetközi magánjogi megítélésének kérdéseit vizsgálja. A Szerző nem elégszik meg a hatályos kollíziós szabályozás ismertetésével és elemzésével, hanem arra törekszik, hogy a választottbíróági szerződésekhez kapcsolódó általános nemzetközi magánjogi problémákat is vizsgálódásai körébe vonja. Érvelése meggyőző az elkülönítési elv (*separability*) nemzetközi magánjogi elismerése, valamint a hallgatólagos jogválasztás elfogadhatósága mellett.

A záró, V. fejezetben a Szerző a vizsgálat eredményeinek általánosabb szintű összegzésére vállalkozik. Álláspontja szerint a választottbíróági szerződések megítélésében két markáns tendencia rajzolódik ki. Egyrészt: megfigyelhető, hogy egyes, a választottbíráskodásra jellemző jogintézményeket a gyakorlat és a jogtudomány gyakran az aktuális gyakorlati, jogpolitikai vagy dogmatikai céloknak megfelelően, akár ellentétes előjellel is alkalmaz. Másrészt: a választottbíráskodás intézményesülése általában a privátautonómiától való részleges eltávolodás irányába hat. Az első tézist a Szerző a *separability* elvének változó funkciójával illusztrálja, míg a második állítást elsősorban a sport-választottbíráskodást érintő Pechstein-ügy fejleményeire alapozza. E ponton ugyanakkor felvethető, hogy a sport-választottbíráskodás területén levont következtetések mennyiben általánosíthatók a választottbíráskodás egészére; a Szerző viszonylag szűkszavú fejtegetései e kérdésben csak részben oszlatják el az esetleges kételyeket.

5. A monográfia tudományos és gyakorlati értéke

A monográfia nem pusztán elméleti igényű munka, hanem a gyakorló jogász számára is konkrét haszonnal bíró könyv: egyik fő érdeme éppen ennek a kényes egyensúlynak a felismerése és megtalálása, melynek oka feltehetően a szerző kettős karrier útjában – az egyetemi oktatás mellett az

ügyvédi, illetve választottbírói tevékenység párhuzamos gyakorlásában – keresendő. Bán Dániel az elméleti megfontolásokat igyekszik konkrét példákon és gyakorlati vonatkozásokon keresztül illusztrálni, így monográfiája egyaránt olvasható tudományos műként és szakmai kézikönyvként.

A monográfia egyik kétségtelen erénye, hogy számos önálló gondolatot és újszerű tudományos eredményt tartalmaz. Ezek közül külön is kiemelendő az alaki érvénytelenség és a relatív szerkezeti elv bomlása közötti összefüggések feltárása, valamint a választottbíróvási szerződések nemzetközi kollíziós magánjogi megítélésének tendenciáit feltáró elemzés. Mindezek alapján kétségtelen, hogy Bán Dániel könyve érdemi módon járul hozzá a választottbíráskodással foglalkozó hazai jogirodalom további gazdagításához.

Választottbírósági határozatok

3/6/2024. Választottbírósági ítélet

- I. **A Részvény Adásvételi Szerződés nem hozott létre tartós jogviszonyt a felek között. Az a pusztán tény, hogy az alperes a vételárat részletekben volt köteles megfizetni, nem hozott létre tartós jogviszonyt a felek között. A felmondási jog együttes (konjunktív) feltétele, hogy a szerződés tartós jogviszonyt létrehozó és határozatlan időre kötött szerződés legyen. Az a szerződéses rendelkezés, amely szerint határozatlan időtartamra jött létre, tartós jogviszony hiányában nem ad alapot a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésének alkalmazására. [Ptk. 6:213. § (3) bekezdése]**
- II. **Az alperes a választottbírósági per folyamán csatolta az állami bíróságon benyújtott keresetlevelet, azonban nem igazolta, hogy a perindítás joghatásai beálltak volna, ezért a jelen ítéletben nem volt tényként megállapítható, hogy a keresetlevél alapján per lenne folyamatban a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt. A keresetlevél alapján esetlegesen születendő rendes bírósági döntés nem előkérdése a jelen eljárásnak, mert a felperes keresetének elbírálásához nem szükséges állást foglalni a Részvény Adásvételi Szerződés 9.5 pontjának érvényességéről. Mindazonáltal még ha folyamatban is lenne per a felek között a keresetlevél alapján, az akkor sem adna alapot a jelen választottbírósági eljárás felfüggesztésére, mert a választottbírósági tanács a az alperes hatásköri kifogását elutasította és megállapította, hogy hatáskörrel rendelkezik a felperes keresetének elbírálására. Ezen végzéssel szemben az alperes nem terjesztett elő jogorvoslati kérelmet az arra hatáskörrel rendelkező Fővárosi Törvényszék előtt. [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 180. § (1) bekezdése, 2017. évi LX. törvény (Vbtv.) 17. § (3) bekezdése, 9. § (1) bekezdése]**

Az ítélet alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes, mint eladó és hitelező, valamint az alperes, mint vevő és a jelen eljárásban részt nem vevő CS Zrt., mint adós között 2022. július 25. napján részvény adásvételi szerződés („Részvény Adásvételi Szerződés”) jött létre.
- [2] A Részvény Adásvételi Szerződés alapján a felperes az alperes részére eladta a CS Zrt.-ben lévő 67 db, összesen ..., - Ft névértékű, a szerződés 1.1 pontjában pontosan megjelölt részvényeit („Részvények”). A Részvények vételára bruttó 100.000.000,- Ft volt.

- [3] A felek több alkalommal is módosították a Részvény Adásvételi Szerződést. A szerződés 2022. július 26. napján kelt első módosítása („Első Szerződésmódosítás”) a Részvény Adásvételi Szerződésből eredetileg hiányzó felperesi bankszámlaszámot pótolta.
- [4] A 2022. szeptember 30. napján kelt második módosítás („Második Szerződésmódosítás”) a fizetési ütemezést módosította.
- [5] A 2023. február 17. napján kelt harmadik módosítás („Harmadik Szerződésmódosítás”) a vételár megfizetésének a határidejét módosította.
- [6] A Részvény Adásvételi Szerződésnek a Harmadik Szerződésmódosítással módosított 3.1.1. pontja szerint az alperes a Vételár 15.000.000,- Ft összegű első részletét három részletben 2022. december 30. napjáig megfizette. A felek erre tekintettel megállapították, hogy a Részvények tulajdonjoga 2022. december 30. napján átszállt az alperesre, mint vevőre.
- [7] A Részvény Adásvételi Szerződésnek a Harmadik Szerződésmódosítással módosított 3.1.2. pontja szerint az alperes a Vételár második 85.000.000,- Ft összegű részletét legkésőbb 2023. április 30. napjáig volt köteles teljes mértékben megfizetni.
- [8] Az alperes Vételárból fennmaradó 85.000.000,- Ft összegű részletét a mai napig részben sem fizette meg a felperesnek.
- [9] A felperes 2023. június 20. napján kelt levelében felszólította az alperest a 85.000.000,- Ft. vételárhátralék és ezen összeg késedelmi kamatai megfizetésére.
- [10] Az alperes 2023. augusztus 31. napján kelt levelével a Részvény Adásvételi Szerződést 15 napos felmondási idővel felmondta („Felmondás”). A levélben javaslatot tett az eredeti állapot helyreállítására akként, hogy felajánlotta a Részvények tulajdonjogának felperesre történő visszaruházását, egyben kérte, hogy a felperes fizesse vissza az alperes részére az alperes által korábban megfizetett 15.000.000 Ft. vételárrészletet.
- [11] A felperes 2023. szeptember 11. napján kelt levelében tájékoztatta az alperest, hogy álláspontja szerint az alperesi Felmondás érvénytelen, a Részvény Adásvételi Szerződést továbbra is változatlan tartalommal fennáll és az alperes továbbra is köteles fizetési kötelezettségeinek eleget tenni.

A peres felek nyilatkozatai

- [12] A felperes 2023. augusztus 14. napján keresetet terjesztett elő, amelyben 85.000.000 Ft vételár és annak 2023. május 1-től esedékes 22%-os késedelmi kamata, valamint a perköltség megfizetése iránt kérte az alperes kötelezését. A követelést a Ptk. szerződésszegéssel és tulajdonjog-átszállással kapcsolatos rendelkezéseire alapította.
- [13] Az alperes a kereseti kérelem érdemi vitatására nem terjesztett elő nyilatkozatot, ugyanakkor hatásköri kifogást jelentett be, és kérte az eljárás megszüntetését a választottbíróság hatáskörének hiányára hivatkozással. A választottbírószági tanács az 1. és 2. számú eljárásvezető végzéseiben a

felek írásbeli álláspontját beszerezte, majd 2024. február 22. napján a hatásköri kifogást elutasította, és megállapította saját hatáskörét. Az alperes a Vbtv. szerinti jogorvoslattel nem élt.

[14] Ezt követően az alperes – külön felhívás nélkül – több újabb beadványt nyújtott be, köztük ismételt hatásköri kifogást, az eljárás felfüggesztésére irányuló kérelmet, valamint kizárási indítványt két választottbíróval szemben. A kizárási indítványt a Választottbíróság Elnöksége 2024. május 14. napján elkészttség és érdemi megalapozatlanság miatt elutasította, amely döntést 2024. június 11-én kézbesítették.

[15] A választottbíróság 2024. április 15. napján tárgyalást tartott, ahol a felperes megjelent, az alperes azonban igazolatlanul távol maradt. A tárgyalás végén az eljárást a tanács berekesztette.

A Választottbíróság ítélete

Hatáskör

[16] A felperes keresetlevelében a választottbíróság hatáskörét a Részvény Adásvételi Szerződés 20. pontjában foglalt, alábbi szövegezésű kikötésre („Választottbírósági Kikötés”) alapította:

[17] „20.1. Amennyiben a jelen Szerződés tekintetében, vagy azzal kapcsolatban bármilyen jogvita, ellentmondás vagy igény merül fel, ideértve a Szerződés létrejöttével, érvényességével és megszűnésével kapcsolatos kérdéseket („Jogvita”), a Felek észszerű keretek között minden tőlük telhetőt megtesznek a vita békés, azaz tárgyalásos úton való rendezése érdekében.

[18] 20.2. Bármely Jogvita elbírálására, amely a jelen Szerződésből, vagy azzal összefüggésben, így különösen annak megszegésével, megszűnésével, érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatban keletkezik, a Felek az állami bírósági utat kizárják és alávetik magukat a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Állandó Választottbíróság (Kereskedelmi Választottbíróság Budapest) kizárólagos és végleges döntésének azzal, hogy a Választottbíróság a saját (Gyorsított Eljárásra vonatkozó Alszabályzat rendelkezéseivel kiegészített) Eljárási Szabályzata szerint jár el, az eljáró választottbíró(k) száma 3 (három) és az eljárás során a magyar nyelvet kell alkalmazni. A felek kizárják a választottbíráskodásról szóló 2017. évi LX. törvény IX. Fejezetében szabályozott eljárásújítás lehetőségét. A jogvita eldöntésére alkalmazandó anyagi jog a magyar jog, ide nem értve annak nemzetközi magánjogi szabályait.”

[19] Az alperes vitatta, hogy a Választottbíróságnak hatásköre lenne a jelen eljárásban. Az alperes hatásköri kifogását arra alapította, hogy álláspontja szerint a Részvény Adásvételi Szerződés felmondásával megszűnt a Választottbírósági Kikötés, ekként a Választottbíróság nem jogosult eljárni. Állította, hogy a Részvény Adásvételi Szerződés határozatlan időre jött létre és tartós jogviszonyt hozott létre a felek között. Ezért az alperes a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény („Ptk.”) 6:213. § (3) bekezdése alapján megfelelő felmondási idővel jogosult volt a

szerződést felmondani. A Részvény Adásvételi Szerződés felmondási jogot kizáró 9.5 pontja az alperes szerint jogszabályba ütköző és ekként semmis kikötés.

[20]A választottbírószági tanács a 2. sz. eljárásvezető végzésében az alperes hatásköri kifogását elutasította. A hatásköri kifogás elbírálásakor a választottbírószági tanács a Vbtv. 17. § (1) bekezdéséből indult ki, amely a következőképpen rendelkezik:

[21]Vbtv. 17. § (1) A választottbírószági tanács saját hatásköréről – beleértve bármely, a választottbírószági szerződés létrejöttét vagy érvényességét illető kifogást – maga dönthet. Ebből a szempontból a szerződés részét képező választottbírószági kikötést úgy kell tekinteni, mint a szerződés egyéb kikötéseitől független megállapodást. A választottbírószági tanácsnak az a döntése, amely szerint egy szerződés nem jött létre vagy érvénytelen, nem vonja maga után a választottbírószági kikötés érvénytelenségét.

[22]A Vbtv. idézett szabálya alapján a hatáskör vizsgálatakor a Részvény Adásvételi Szerződésben foglalt Választottbírószági Kikötést úgy kell tekinteni, mint a Részvény Adásvételi Szerződés egyéb kikötéseitől független megállapodást. A Vbtv. miniszteri indokolása ehhez hozzáfűzi: „A hatáskör vizsgálata során a szerződésbe foglalt választottbírószági kikötést önálló megállapodásként kell kezelni, nem pedig a szerződés részeként.”

[23]A Vbtv. 17. § (1) bekezdéséből következik, hogy egy szerződés megszűnése nem eredményezi automatikusan az abban foglalt választottbírószági kikötés megszűnését.

[24]Ugyanez a következtetés adódik magából a Választottbírószági Kikötésből is, ugyanis az kiterjed „[b]ármely Jogvita elbírálására, amely a jelen Szerződésből, vagy azzal összefüggésben, így különösen annak megszegésével, megszűnésével, érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatban keletkezik”. A Választottbírószági Kikötés első bekezdése (a Részvény Adásvételi Szerződés 20.1 pontja) a szerződés megszűnésével kapcsolatos kérdéseket is a „Jogvita” fogalma alá sorolja. A Választottbírószági Kikötés tehát kifejezetten kiterjed a Részvény Adásvételi Szerződés megszűnésével kapcsolatos jogvitákra.

[25]A Választottbírószági Kikötés szövegéből is az következik tehát, hogy a Részvény Adásvételi Szerződés esetleges megszűnése sem eredményezi a Választottbírószági Kikötés megszűnését. Ellenkező esetben a Részvény Adásvételi Szerződés megszűnésével kapcsolatos vitákra nem terjedne ki a Választottbírószág hatásköre, márpedig a felek a Választottbírószági Kikötésben akként rendelkeztek, hogy az ilyen vitákra is kiterjed a választottbírószági hatáskör.

[26]A fentiek alapján a Részvény Adásvételi Szerződés alperes általi Felmondása akkor sem szüntette volna meg a Választottbírószági Kikötést, ha az érvényes és a célzott joghatás kiváltására alkalmas lett volna.

[27]A választottbírószági tanács a 2. sz. eljárásvezető végzésében még nem foglalt állást a Felmondás érvényességéről, ezt azonban a jelen ítéletben már megteszi. A jelen ítélet IX.2 pontjában részletesen kifejtettek szerint a választottbírószági tanács arra a következtetésre jutott, hogy a

Felmondás érvénytelen volt, ezért a célzott joghatást – a Szerződés megszűnését – nem váltotta ki. A Választottbírósági Kikötés tehát már csak azért sem szűnhetett meg, mert maga a Részvény Adásvételi Szerződés sem szűnt meg.

[28]A fentiekre tekintettel a választottbírósági tanács az alperes 2024. március 26. napjára keltezett, 2024. április 4. napján előterjesztett beadványában foglalt, eljárás megszüntetése iránti kérelmét elutasította.

Eljárási kérdések

[29] A választottbírósági tanács elsőként azt vizsgálta, fennáll-e bármely olyan eljárásjogi akadály, amely az ügy érdemi eldöntését gátolná. A tanács megállapította, hogy az alperes a teljes eljárás során több alkalommal élhetett nyilatkozattételi lehetőséggel, a tárgyalásra szabályszerűen idézték, meg nem jelenését pedig nem mentette ki. Ezért a Vbtv. 38. § b)–c) pontjai, valamint az Eljárási Szabályzat 39. §-a alapján az alperes mulasztása nem akadályozta az eljárás folytatását és az ítélet meghozatalát. A tanács nem mulasztási ítéletet hozott, hanem a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján érdemben értékelte a felperesi keresetet.

[30]Az eljárás felfüggesztésére irányuló alperesi kérelmet a tanács mindhárom hivatkozott indok tekintetében elutasította:

[31]A hatásköri kifogást a tanács korábban jogerősen elutasította a 2. sz. eljárásvezető végzésben, amely ellen az alperes a Vbtv. 17. § (3) bekezdése szerinti bírósági jogorvoslattal nem élt. A tanács a döntését fenntartotta, ezért a hatáskör kérdésében nincs olyan függő eljárás vagy előkérdés, amely felfüggesztést indokolna.

[32]Az alperes nem igazolta a perindítás joghatásainak beálltát, így az sem volt megállapítható, hogy per indult volna. Mindazonáltal a tanács rögzítette: egy esetlegesen meginduló rendes bírósági eljárás sem lenne előkérdés a jelen ügyben, mivel a felperesi kereset elbírálása nem függ a szerződés 9.5. pontjának érvényességétől. A részvény adásvételi szerződés nem tartós jogviszony, ezért a Ptk. 6:213. § (3) bekezdése alapján felmondási jog az alperest nem illeti meg akkor sem, ha a 9.5. pont érvénytelenségét egy bíróság megállapítaná.

[33]Az Eljárási Szabályzat 28. § (5) bekezdése alapján a kizárási eljárás folyamatban léte sem akadályozza az eljárás folytatását. A jelen ítélet meghozatalára azonban már azt követően került sor, hogy a Választottbíróság Elnöksége a kizárási indítványt – elkészettség és megalapozatlanság miatt – elutasította. Így e körben a felfüggesztés iránti kérelem tárgytalanná vált.

[34]A fentiek alapján a választottbírósági tanács megállapította, hogy sem az alperes mulasztása, sem az általa hivatkozott körülmények nem képeznek akadályt az ügy érdemi elbírálásának, ezért az ítélet meghozatalának nem volt eljárásjogi akadály.

A felek közötti jogvita

- [35]A felek között az irányadó tényállás tekintetében nem volt vita, és nem volt ellentmondás a felek nyilatkozatai és az okiratok tartalma között sem. A Részvény Adásvételi Szerződés létrejöttét, tartalmát és érvényességét egyik fél sem vitatta. Az sem volt vitatott a felek között, hogy az alperes a Részvény Adásvételi Szerződés szerinti, 100.000.000,- Ft. összegű vételárból 15.000.000,- Ft összeget megfizetett, a fennmaradó 85.000.000,- Ft összeget azonban nem. Ez utóbbi tény a csatolt okiratok is egyértelműen alátámasztják.
- [36]A felek közötti vita tárgyát az a kérdés képezte, hogy a Felmondás érvényes-e. Az alperes a Felmondásra a hatásköri kifogása kapcsán hivatkozott, annak azonban az ügy érdemét érintően is jelentősége van. Ha ugyanis a Felmondás érvényes lenne, és megszüntette volna a Szerződést, akkor a Részvény Adásvételi Szerződésre alapítottnak a felperes nem lenne jogosult a vételár megfizetését követelni.
- [37]A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény („Ptké.”) 1 §-a értelmében ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a Ptk. rendelkezéseit a hatálybalépését követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint megtett jognyilatkozatokra kell alkalmazni. A Ptk. 8:4. § értelmében a Ptk. 2014. március 15-én lépett hatályba.
- [38]Tekintettel arra, hogy a Részvény Adásvételi Szerződés 2022. július 25. napján kelt, arra a Ptk. rendelkezései az irányadók.
- [39]Az alperes a Felmondását a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésére alapította, amely így szól: 6:213. § [Megszüntetés egyoldalú jognyilatkozattal] (3) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a tartós jogviszonyt létrehozó, határozatlan időre kötött szerződést megfelelő felmondási idő alkalmazásával bármelyik fél felmondhatja. A felmondási jog kizárása semmis.
- [40]A felek közötti jogvita lényege, hogy az alperes szerint a Részvény Adásvételi Szerződés tartós jogviszonyt hozott létre, ekként a Ptk. idézett rendelkezése lehetőséget adott a Felmondásra, míg a felperes ezt vitatta.
- [41]A felperes e körben hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság BH 1997. 242. sz. alatt közzétett döntésére, amelyben az alábbiakat mondta ki:
- [42]„Az elsőfokú bíróság a tényállást helyesen állapította meg, és helyes az arra alapított jogi következtetése is. Az elsőfokú bíróság korábbi jogerős ítélete megállapítása szerint a felek 50 000 000 Ft húsz év alatti megfizetése ellenében a kezelői jog átadásáról állapodtak meg, amely tartalmilag adásvételi szerződés. A Ptk. 365. §-ában szabályozott adásvételi szerződés a szerződés megkötésével és a dolog birtokba bocsátásával lezárult. Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság az állandó bírói gyakorlat figyelembevételével, hogy a részletekben való teljesítés a felek között tartós jogviszonyt nem keletkeztet.”

- [43]A választottbíróági tanács az idézett legfelsőbb bírósági határozatban írtakat helyesnek és irányadónak tekinti a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésének alkalmazása során is. Ebből következően az a pusztán tény, hogy az alperes a vételárat részletekben volt köteles megfizetni, nem hozott létre tartós jogviszonyt a felek között.
- [44]A Ptk. 6:213. § (3) bekezdése alapján a felmondási jog együttes (konjunktív) feltétele, hogy a szerződés tartós jogviszonyt létrehozó és határozatlan időre kötött szerződés legyen. Mivel a Részvény Adásvételi Szerződés nem hozott létre tartós jogviszonyt a felek között, a 9.1 pontjában foglalt azon rendelkezés, amely szerint határozatlan időtartamra jött létre, tartós jogviszony hiányában nem ad alapot a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésének alkalmazására.
- [45]A fentiek alapján a választottbíróági tanács azt állapította meg, hogy a Részvény Adásvételi Szerződés nem esik a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésének hatálya alá, ekként a Ptk. 6:213. § (3) bekezdése nem adott alapot a Felmondásra.
- [46]A Felmondás, mint egyoldalú jognyilatkozat érvénytelensége vizsgálatakor a Ptk. alábbi rendelkezései irányadók: 6:9. § [A szerződés szabályainak megfelelő alkalmazása] A jognyilatkozat hatályára, érvénytelenségére és hatálytalanságára – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a szerződés általános szabályait kell megfelelően alkalmazni.
- [47]6:95. § [Tilos szerződés] Semmis az a szerződés, amely jogszabályba ütközik, vagy amelyet jogszabály megkerülésével kötöttek, kivéve, ha ahhoz a jogszabály más jogkövetkezményt fűz. Más jogkövetkezmény mellett is semmis a szerződés akkor, ha a jogszabály ezt külön kimondja, vagy ha a jogszabály célja a szerződéssel elérni kívánt joghatás megtiltása.
- [48]6:108. § [Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása]
- [49](1) Érvénytelen szerződésre jogosultságot alapítani és a szerződés teljesítését követelni nem lehet.
(...)
- [50]A Felmondás a Ptk. 6:213. § (3) bekezdése, valamint a 6:9. § folytán alkalmazandó 6:95. § és 6:108. § (1) bekezdése alapján jogszabályba ütköző, érvénytelen jognyilatkozat volt, amely nem váltotta ki a célzott joghatást, a Részvény Adásvételi Szerződés megszüntetését.
- [51]Tekintettel arra, hogy az alperest a Ptk. 6:213. § (3) bekezdése alapján nem illette meg a Részvény Adásvételi Szerződés felmondásának a joga, a jogvita eldöntése szempontjából nem volt jelentőse a szerződés 9.5 pontjában foglalt, felmondási jogot kizáró rendelkezés érvényességének. Az alperesnek ugyanis az általa hivatkozott jogszabály nem biztosított felmondási jogot, így a Ptk. 6:213. § (3) bekezdés alapján az alperest meg sem illett felmondási jogot a Részvény Adásvételi Szerződés nem is tudta kizárni. Másként fogalmazva, ha a Részvény Adásvételi Szerződés 9.5 pontja érvénytelen is lenne (amit a választottbíróági tanács nem vizsgált), az alperest akkor sem illett meg a Ptk. 6:213. § (3) bekezdésére alapított felmondási jog, mert a Részvény Adásvételi Szerződés nem hozott létre tartós jogviszonyt a felek között, ekként a Ptk. 6:213. § (3) bekezdés erre a szerződésre nem irányadó.

- [52]Sem a felek nyilatkozatai, sem az eljárás iratai alapján nem merült fel adat arra nézve, hogy a Részvény Adásvételi Szerződés a Felmondáson kívül bármilyen más okból érvénytelen, hatálytalan vagy egyébként megszűnt szerződés lenne. A Részvény Adásvételi Szerződés létrejöttét egyik fél sem vitatta, ezért a választottbírószági tanács azt állapította meg, hogy a szerződés érvényes és hatályos szerződés, amelyből jogok és kötelezettségek fakadnak a felekre nézve.
- [53]A Részvény Adásvételi Szerződésnek a Harmadik Szerződésmódosítással módosított 3.1.2. pontja szerint az alperes a Vételár második, 85.000.000,- Ft összegű részletét legkésőbb 2023. április 30. napjáig volt köteles teljes mértékben megfizetni.
- [54]A felek között nem volt vitatott, és a csatolt okiratok alapján is megállapítható volt, hogy az alperes Vételárból 15.000.000,- Ft. összeget megfizetett, a fennmaradó, 85.000.000,- Ft. összegű részletét azonban részben sem fizette meg a felperesnek.
- [55]Az alperes a vételárfizetési kötelezettségét a választottbírószági eljárás során nem vitatta. Tekintettel arra, hogy a Felmondás érvénytelen volt és nem szüntette meg a Részvény Adásvételi Szerződést, a szerződés alapján az alperes köteles a Vételár második, 85.000.000,- Ft. összegű részletét a felperes részére megfizetni.
- [56]A felperes a késedelmi kamat követelését a Részvény Adásvételi Szerződés 8.1 pontjára alapította, amely a következőképpen rendelkezik:
- [57]„8.1 Amennyiben a Vevő [alperes] a jelen Szerződés alapján valamely Vételárrészletet esedékességekor, vagyis a jelen Szerződés 3.1 pontjában rögzített fizetési határidőben nem fizeti meg az Eladó részére, úgy a Vevő a meg nem fizetett összegre a késedelem teljes időtartamára, azaz a késedelembe esés első napjától kezdve a késedelem maradéktalan megszűnéséig évi 22%-os mértékű késedelmi kamatot köteles megfizetni az Eladó részére („Késedelmi Kamat”).
- [58]Tekintettel arra, hogy a felperesi kereset tárgyát képező, 85.000.000,- Ft. összegű második vételárrészlet fizetési határideje 2023. április 30. napja volt, a késedelem első napja 2023. május 1. napja. Az alperest a Szerződés 8.1 pontja értelmében ettől a naptól kezdődően terheli a kikötött, évi 22%-os mértékű késedelmi kamatfizetési kötelezettség.
- [59]A felperes keresete mind a kamatfizetési kezdőidőpontja, mind pedig annak mértéke tekintetében összhangban van a Részvény Adásvételi Szerződés hivatkozott rendelkezéseivel, ekként a felperes kamatkövetelése is teljes mértékben megalapozott.
- [60]Tekintettel arra, hogy a választottbírószági tanács a felperes keresetének teljes egészében helyt adott, az Eljárási Szabályzat 11. § (1) bekezdése alapján az alperest kötelezte az eljárási költségek – így a Regisztrációs Díj, a Választottbírószági Díj, és a felperes költségei – viselésére.
- [61]A választottbírószág mindezek alapján megállapította, hogy a felperes keresete alapos, ezért az alperest a kereseti kérelemmel egyezően marasztalta, kötelezve őt a Részvény Adásvételi Szerződés alapján még meg nem fizetett vételárrészlet, valamint annak késedelmi kamata fizetésére. (Vb/23048)

Bulletin – A Kereskedelmi Választottbíróság online folyóirata

Felhívás Szerzőknek

A Bulletin – a Kereskedelmi Választottbíróság online folyóirata – 2024. évben azzal a céllal indult útjára, hogy digitális korunkban szorosabb kapcsolatot alakítson ki a választottbíráskodás felhasználói – egyrészt a hazai és külföldi vállalkozások, másrészt a választottbíráskodással foglalkozó elméleti, illetve gyakorló szakemberek – között.

A Bulletin Szerkesztőbizottsága folyamatosan várja a választottbíráskodás iránt elkötelezett, e jogintézmény hazai fejlődéséért és népszerűsítéséért tenni akaró szerzők tanulmányait, cikkeit és egyéb írásait – magyar és angol nyelven – az alábbi rovatokba.

Tanulmányok

A Tanulmányok rovat célja a tudományos igényességgel megírt, hosszabb terjedelmű kéziratok közzététele. A Tanulmányok rovatba küldött kéziratok optimális terjedelme 1 szerzői ív (40.000 leütés), melytől +/- 50%-os mértékű eltérés megengedett.

Joggyakorlat

A Joggyakorlat rovat a választottbíráskodással kapcsolatos hazai-, illetve külföldi jogalkotás, valamint nemzetközi és hazai bírói, választottbírói fórumok által hozott fontosabb döntések bemutatására kíván lehetőséget nyújtani. A Joggyakorlat rovatba küldött kéziratok optimális terjedelme 0,5 szerzői ív (20.000 leütés).

Szemle

A Szemle rovat magyar és idegen nyelvű, választottbíráskodással foglalkozó könyvekről, egyéb kiadványokról készített ismertetések, recenziók közzétételére, valamint aktuális hazai és külföldi rendezvények, konferenciák bemutatását célozza. A rovatba szánt kéziratok optimális terjedelme 0,5 szerzői ív (20.000 leütés).

Formai követelmények

Kérjük szerzőinket, hogy – a Szerkesztőbizottság munkájának megkönnyítése érdekében – közlésre szánt kézírataikat az alábbi linken található formai követelmények betartásával küldjék meg a vb@mkik.hu címre.

A kéziratokat az alábbi e-mail címre várjuk: a vb@mkik.hu címre.

A Szerkesztőbizottság